

KGB a 17. listopad 1989

Poslední dohoda o československo-sovětské spolupráci v kontrarozvědné oblasti

► **Pavel Žáček**

V polovině května 1990 československá média natolik zasáhla exnáčelníka Hlavní správy kontrarozvědky Sboru národní bezpečnosti (krycím názvem II. správa SNB) plk. PhDr. Karla Vykypěla, že se rozhodl oponovat tvrzením o svém bývalém nadřízeném, I. náměstkovi genpor. Ing. Alojzu Lorencovi, CSc., coby jedné z klíčových postav 17. listopadu 1989 a o příčinné souvislosti slavnostní večeře s delegací Správy kontrarozvědky KGB (II. hlavní správa KGB SSSR) v čele s genpor. Viktorem Fjodorovičem Gruškem *s celou akcí*, nemluvě o jejím označení za tzv. druhé řídicí centrum.¹

Plk. Vykypěl odmítl verzi, posléze dokonce prezentovanou v dokumentu britské veřejnoprávní televize BBC *Československý mat*, že by „*předmětná večeře a celé jednání se sovětskou delegací*“ souvisely s událostmi 17. listopadu 1989. S ohledem na fakt, že zveřejněné údaje byly dle jeho názoru „*v rozporu s objektivní skutečností, a navíc vyslovená domněnka o možném podílu Výboru státní bezpečnosti SSSR by mohla mít negativní dopady do oblasti mezinárodních vztahů,*“ považoval za nutné upozornit na skutečnosti, které byly podle jeho názoru přehlédnuty. Zejména uvedl, že jednání s II. hlavní správou KGB SSSR mělo být realizováno již v prvním pololetí 1989. Jako důvod odkladu uvedl dlouhodobé onemocnění (infarkt myokardu) předchozího náčelníka Správy kontrarozvědky KGB SSSR genplk. Ivana Alexejeviče Markelova, kterého po odchodu do důchodu 20. září 1989 nahradil genpor. Gruško, zároveň jmenovaný do funkce náměstka předsedy. „*Čs. stranou byl navrhován termín jednání v týdnu od 6. 11. 1989, který však sovětské straně nevyhovoval z důvodů oslav VŘSR, proto bylo jednání po oboustranném souhlasu posunuto na dny 14.–18. 11. 1989.*“²

- 1 Konkrétně zmínil zpravodajství Československé televize z 28. společné schůze obou sněmoven federálního shromáždění ČSFR vysílané dne 9. května 1990, denní tisk z 10. května 1990 (jmenovitě pak Václava Bartušku a Romana Kříže v deníku *Práce*) a rozhovor s místopředsedou FS ČSFR Jozefem Stankem v televizním pořadu *Události – komentáře* z 11. května 1990, kdy byly prezentovány části „Závěrečné zprávy“ společné komise FS a ČNR pro dohled nad vyšetřováním událostí 17. listopadu 1989.
- 2 Správní archiv ministerstva obrany (dále jen SA MO) Olomouc, f. Vyšší vojenský soud (dále jen VVS) Tábor, sp. zn. T 8/1991, sv. III. Věc: plk. VYKYPĚL Karel – stanovisko ke zveřejněným částem zprávy o činnosti společné komise sněmoven FS a ČNR pro dohled na vyšetření událostí ze dne 17. listopadu 1989 v Praze, 15. května 1990, č. l. 270–271.

Můžeme dnes, s určitým časovým odstupem konfrontovat tvrzení plk. Vykypěla se zachovanými archivními materiály či dalšími prameny? Je možné odpovědět na otázku, co zde v Praze sovětská delegace v posledních dnech existence komunistického režimu opravdu dělala?

Pozvání do Prahy

Dne 20. února 1989 připravil mjr. JUDr. Pavel Dvořák, zástupce náčelníka Hlavní správy kontrarozvědky SNB, zodpovědný za řízení operativních odborů boje proti vnějšímu nepříteli (tzv. vnější zpravodajství), pro plk. Vykypěla referátník s návrhem organizačního zajištění příjezdu pětičlenné delegace II. hlavní správy Výboru státní bezpečnosti Svazu sovětských socialistických republik (KGB SSSR).³ O tři dny později doporučil vyslovit souhlas s dokumentem II. správy SNB náčelník odboru pro mezinárodní styky Vnitřní a organizační správy federálního ministerstva vnitra (FMV) pplk. JUDr. František Kubánek. „*Cílem cesty je výměna poznatků a projednání společných opatření proti speciálním službám USA, Anglie a NSR, podepsání Plánu součinnosti na léta 1989–1993.*“⁴ Ještě 23. února 1989 signoval dokument I. náměstek ministra vnitra ČSSR genmjr. Ing. Alojz Lorenc, CSc.

Po podpisu náčelníka Vnitřní a organizační správy FMV plk. JUDr. Milouše Krásky byl referátník 3. března 1989 předložen ministru vnitra ČSSR genpor. Ing. Františku Kinclovi, který vyjádřil definitivní souhlas s uskutečněním dvoustranného jednání na úrovni náčelníků obou centrálních kontrarozvědných útvarů v Praze. „*Pracovní jednání je plánováno na pět dní (6 osob) a II. správa SNB jeho uskutečnění navrhuje realizovat ve dnech: od 20. 3. do 24. 3. 1989 nebo od 3. 4. do 7. 4. 1989.*“ Zároveň byla doporučena personální redukce delegace II. správy SNB na pět osob – plk. Karla Vykypěla, mjr. Pavla Dvořáka, náčelníka 1. odboru plk. Miloně Wartalského, náčelníka 2. odboru kpt. (uveden jako mjr.) JUDr. Václava Novotného a náčelníka 3. odboru mjr. JUDr. Jindřicha Šrámka. Mjr. Dvořák předběžně stanovil také osnovu jednání:

- „ - *Zhodnocení plnění úkolů dohodnutých na společné poradě v Moskvě.*
- *Rozbor operativní situace v objektech společného zájmu.*
- *Výměna informací o zpravodajské situaci na ZÚ USA, NSR a Velké Británie.*
- *Nově zjištěné formy a metody zpravodajské práce uvedených spec. služeb.*“

Federální ministr vnitra svým podpisem schválil nejenom osnovu jednání a složení československé delegace, ale také potvrdil zaslání příslušných podkladů „přátelům“. Odboru pro mezinárodní styky Vnitřní a organizační správy FMV uložil vyžádat nejpozději do 10. března 1989 od KGB SSSR stanovisko k návrhu „Plánu součinnosti“,

3 Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), f. Objektové svazky – Centrála (MV-OB), arch. č. OB 1523 MV, díl sv. č. 4, část č. 4. Věc: Návrh na plánované dvoustranné jednání mezi delegacemi II. správy SNB a II. HS VStB SSSR – plánovaný příjezd, 20. února 1989, č. j. CB-00156/03-3-89.

4 Tamtéž, Stanovisko k č. j. CB-001656/03-3-89, č. j. OV-00607/Z-89.

kteřý byl předán do Moskvy k posouzení. V neposlední řadě zmocnil náčelníka II. správy SNB plk. Vykypěla k jeho podpisu.⁵

Dne 15. března 1989 obdrželo vedení Hlavní správy kontrarozvědky SNB prostřednictvím aparátu sovětského zastoupení při FMV k projednání sedmistránkovou ruskou verzí dokumentu „Základní směry spolupráce II. hlavní správy KGB SSSR a II. správy SNB ČSSR na období 1989–1995“⁶ s prosbou o zaslání případných připomínek a dodatků.⁷

K dokumentu zaujímalí svá stanoviska vedoucí funkcionáři odborů boje proti vnějšímu nepříteli. Náčelník 1. odboru plk. Wartalský např. uvedl, že dokument z hlediska problematiky „rozpracování speciálních služeb USA je reálný a podnětný. [...] Cílevědomá koordinace kontrarozvědné spolupráce při realizaci opatření uvedených v dokumentu, dává reálný předpoklad pro dosažení vyšší výslednosti naší činnosti v dané problematice.“⁸

Náčelník 2. odboru kpt. Novotný konstatoval, že návrh „lze považovat za hodnotný a potřebný s ohledem na metody a formy používané naším společným protivníkem“, tj. zeměmi Severoatlantické aliance (NATO) v čele se Spojenými státy americkými.

-
- 5 Tamtéž, Věc: Návrh na plánované dvoustranné jednání mezi delegacemi II. správy SNB a II. HS VStB SSSR – plánovaný příjezd, 20. února 1989, č. j. CB-00156/03-3-89.
- 6 Jeho nepřilíš kvalitní český překlad „Hlavní směry spolupráce II. Hlavní správy VStB SSSR a Hlavní správy kontrarozvědky FMV ČSSR v letech 1989–1995“ je v originální podobě editován jako dokument č. 1.
- 7 Tamtéž, Informace, 15. března 1989, č. j. CB-0134/P2-89.
- 8 Tamtéž, Stanovisko k „Hlavním směrům spolupráce II. HS V STB SSSR a HSK FMV ČSSR v letech 1989–1995“, 20. března 1989, č. j. CB-0321/1-89.
- 9 Srov. evidenční záznam osobního svazku TS-A s krycím jménem DELTA (reg. č. 24005), zaregistrovaného 21. prosince 1985 pro 1. oddělení 2. odboru II. správy SNB. Podle zachované dokumentace měl TS DELTA na základě požadavku VI. správy KGB již v termínu 4.–11. října 1988 vycestovat do Sovětského svazu. „Sovětsští přátelé současně požádali, aby do SSSR přijel rovněž jeho řídicí orgán, st. ref. spec. kpt. Jindřich Klusáček, který bude dle vzniklé operativní situace a požadavků orgánů KGB úkolovat TS DELTU.“ Tamtéž, díl sv. 2, část č. 11. Věc: Návrh na služební výjezd operativního pracovníka do SSSR, 13. září 1988, č. j. CB-00570/2-1-OS-88.
- 10 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem FEĎA (reg. č. 34371), v poslední fázi vedeného 2. oddělením 2. odboru II. správy SNB. K akci FEĎA a MAKLEŘI již 25.–29. dubna 1988 proběhl v Praze součinnostní pohovor s příslušníkem 10. odboru II. HS KGB SSSR pplk. Jurajem Alexandrovičem Korsakem, vyšetřovatelem KGB SSSR pplk. Anatolijem Proninem a příslušníkem zastoupení KGB SSSR při II. správě SNB pplk. Jurijem Petrovičem Ožiganovem (nar. 8. května 1944). „V rámci konaných rozhovorů sovietskí priateľia sdělili, že v odkaze na vykonanú analýzu doposiaľ získaných poznatkov k objektovi akcie FEĎA – MAKLEŘI a jeho spoločníkov, ide o trestnou činnosť v zmysle § 105 tr. zákona. Tato činnosť je vykrývaná nezákonným vývozom starožitností z ZSSR do ČSSR a ich následnej distribúcií do NSR, pri čom záujmové osoby udržujú kontakty na štátnych príslušníkov NSR podozrivých z príslušnosti k špeciálnej službě BND.“ Tamtéž. Věc: Správa o priebehu a výsledkoch pracovného stretnutia s org. II. Hlavnej správy VŠtB ZSSR v Prahe, 18. května 1988, č. j. OS-00788/5-2/88.

„Připravované návrhy spolupráce budou přínosem i pro důslednější rozpracování společných zájmů obou kontrarozvědných součástí, neboť již v současném období se společně plní úkoly přijaté oboustranně po linii NSR a Rakouska.“ Náčelník odboru se navíc pochlubil, že „zcela v duchu“ připravovaného dokumentu jsou plněny úkoly v akcích DELTA⁹, FEĎA¹⁰, BŘECLAV II¹¹ a OBORA.¹²

Za svůj odbor mj. Šrámek píše: „K hlavním směrům společné kontrarozvědčné činnosti zainteresovaných součástí v letech 1989–1995 nemá 3. odbor II. správy SNB připomínek.“¹³

Méně formálně k úkolu přistoupil náčelník 4. odboru pplk. JUDr. Vladimír Nergl: „Vzhledem k dynamice současného vývoje v afroasijských a arabských zemích a jejich úzkých vazeb na kapitalistické země, včetně vztahů na hlavního protivníka, by si tato oblast zaslouhovala zvýšenou kontrarozvědčnou pozornost. V současné době je z naší strany velice dobrá spolupráce se sovětskými přáteli v akcích MOST¹⁴,

11 Pod krycím názvem BŘECLAV byly II. správou SNB vedeny objektové svazky na zastupitelský úřad (ZÚ) Rakouska, jeho stykovou základnu a generální konzulát v Bratislavě (reg. č. 649, 15695 a 2908).

12 ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. č. 4, část č. 4. Stanovisko k „Hlavním směrům spolupráce II. HS V STB SSSR a HSK FMV ČSSR v letech 1989–1995“; 28. března 1989, č. j. CB-0442-2/89. Pod krycím názvem OBORA byly II. správou SNB vedeny objektové svazky na zastupitelský úřad Spolkové republiky Německo (SRN) a jeho stykovou základnu (reg. č. 845 a 15694). Podle informace z 2. června 1989 vzájemná spolupráce v této oblasti pokračovala mj. i zahájením „operativní hry se speciálními službami NSR“, kdy se VI. správa KGB rozhodla využít svého agenta ZORINA, který měl v srpnu přicestovat do Prahy se skupinou odborníků na letecké zahraniční dodávky. „Prosíme Vás, aby jste zvážili možnost a účelnost provedení opatření na podstavení ZORINA protivníkovi [...] Odpovídající vybavení agenta informacemi je zajištěno“. Dne 2. července 1989 byla II. správa SNB informována, že vedení KGB SSSR schválilo uskutečnění podstavy agenta na území ČSSR. „Na základě výsledků předběžného rozpracování, podstava agenta bude provedena způsobem iniciativní nabídky ZORINA k pracovníkovi diplomatického zastupitelství NSR v Praze po dvou až tříměsíčním pobytu v Praze. Agent se bude odvolávat na svoji stísněnou materiální situaci a uvede, že by chtěl za finanční odměnu předat speciálním službám poznatky tajného charakteru, kterými disponuje“. Kpt. JUDr. František Machálek, SRS 1. oddělení 2. odboru, se koncem srpna rozhodl využít situace na ZÚ SRN, zaplněném téměř 250 občany NDR, a navrhl tři varianty kontaktu, které měly být do 9. září 1989 prokonzultovány „se soudruhem, P^{***} – pplk. Ožiganovem. Tamtéž, reg. č. 845, díl č. 42, část č. 3. Informace, 2. června 1989, č. j. CB-0260/P2-89; Informace, 12. července. 1989, č. j. 0031/P1-89; Plán agenturně-operativní kombinace, 30. srpna 1989, č. j. CB-002722/2-1-89.

13 Tamtéž, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. č. 4, část č. 4. Stanovisko k materiálu „Zákl. směry spolupráce II. HS KGB SSSR a II. správy SNB ČSSR na období 1989–1995“, 5. dubna 1989.

14 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem MOST (reg. č. 30259), zaregistrovaného 19. června 1985 pro II. správu SNB.

MAUR¹⁵ (Japonsko) a ZLATNÍK¹⁶, JANOV (Sýrie).¹⁷ Do návrhu doporučil zařadit problematiku mezinárodního terorismu, konkrétně „vyhledávání a odhalování členů mezinárodních teroristických a extremistických organizací a provádění opatření k předcházení a zamezení [zamezování] jejich činnosti směřující proti ČSSR, SSSR a ostatním ZSS. Vytváření podmínek k pronikání do prostředí těchto organizací.“ Upozornil zároveň, že do společné kontrarozvědné činnosti byla mj. zahrnuta i Čínská lidové republika, kterou ovšem Hlavní správa kontrarozvědky SNB jako „oblast“ pouze operativně kontrolovala: „Aktivní rozpracování ZÚ ČLR v současné době prováděno není, vzhledem k vývoji vztahů ČSSR – ČLR a celkové operativní situaci, v níž není potvrzena nepřátelská činnost.“ V neposlední řadě připomenul, že ani další problematiky – „mezinárodní turistický ruch a pašeráctví“ – nejsou v rámci II. správy SNB rozpracovávány.¹⁸

Dne 13. dubna 1989 sdělila Hlavní správa kontrarozvědky SNB prostřednictvím odboru pro mezinárodní styky Vnitřní a organizační správy FMV sovětské II. hlavní správě KGB SSSR své připomínky. Po obsahové stránce se její návrh téměř shodoval „s návrhem čs. strany, který jsme Vám zaslali 22. září 1987“. II. správa SNB navrhla drobné změny projednat přímo s představitelem KGB pro vnější zpravodajství v Praze pplk. Jurijem Petrovičem Ožiganovem. „Jedná se například o zakotvení spolupráce kontrarozvědných orgánů obou zemí při zamezování teroristické činnosti, rozvědné činnosti vojenských a leteckých přidělců protivníka a zakotvení, že čs. strana bude zabezpečovat požadavky sovětské strany přesahující rámec dokumentu o spolupráci, na

-
- 15 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem MAUR (reg. č. 31975), zaregistrovaného 24. dubna 1986 pro II. správu SNB. Podle zachované dokumentace odsouhlasil I. náměstek ministra vnitra ČSSR genpor. A. Lorenc „mimořádné přijetí“ člena zastoupení KGB při FMV pplk. Ožiganova a zástupce náčelníka odboru I. hlavní správy KGB SSSR plk. Olega Nikolajeviče Rozanova, „který přicestoval do ČSSR dne 20. 4. 1989, [...] za účelem součinnostního jednání v akci MAUR s cílem koordinace společných opatření v akci. [...] Předpokládaná doba pobytu v ČSSR je 5 dnů. Dle vývoje operativní situace bude zkrácena případně prodloužena.“ ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. 2, část č. 11. Věc: Návrh na mimořádné přijetí sovětských přátel za účelem součinnostního jednání v akci MAUR č. 31975, 20. dubna 1989, č. j. CB-00791/4-1/89.
- 16 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem ZLATNÍK (reg. č. 31125), zaregistrovaného 18. října 1985 pro II. správu SNB.
- 17 Pod krycím názvem JANOV byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Sýrie (reg. č. 574). Podle zachované dokumentace schválil ministr vnitra ČSSR genpor. F. Kincl 16. února 1989 návrh na čtrnáctidenní přijetí překladatele a pětidenní pobyt dvou technických specialistů KGB SSSR. „V průběhu realizace ZTÚ ANALÝZA v akci JANOV bylo z vojenského oddělení a rezidentury spec. služby legalizované na ZÚ získáno 4000 stran písemností zpravodajského charakteru v arabském jazyce. Dále byla zpřístupněna šifra vojenského oddělení, která je však technicky zajištěna a našimi prostředky nelze toto zajištění překonat. [...] Termín příjezdu bude určen po dohodě se sovětskými poradci.“ ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. 2, část č. 11. Věc: Návrh na přijetí specialistů II. HS VStB SSSR v Praze, 30. ledna 1989, č. j. CB-00179/4-1/89.
- 18 Tamtéž, díl sv. č. 4, část č. 4. Stanovisko k „Hlavním směrům spolupráce II. HS SVSTB a HSK FMV ČSSR v letech 1989–1995“, 10. dubna 1989.

základě zhodnocení vlastních možností k jejich provedení včetně reálnosti splnění časového termínu.“

Zástupci federálního ministerstva vnitra se vyjádřili i k formální stránce písemnosti, kterou vnímali jako prováděcí dokument k základní „Dohodě o spolupráci“ mezi oběma bezpečnostními rezorty.¹⁹ „S ohledem na čs. legislativní pravidla a také na to, že s obsahem i formou čs. návrhu dokumentu vyjádřil souhlas ministr vnitra ČSSR, doporučujeme:

- sjednat protokol z jednání mezi delegacemi,
- z úvodního ustanovení vypustit obšírné politické zhodnocení současné situace a ponechat pouze první a druhý odstavec, na které by navazoval poslední odstavec preambule, který navrhujeme ponechat v plném znění,
- jednotlivá ustanovení členit do článků a neužívat odrazů.“

S odkazem na jednání obou delegací „kontrarozvědných orgánů“, které se mělo konat ve dnech 22. až 26. května 1989, požadovala centrála Státní bezpečnosti zaujetí stanoviska „k výše uvedeným připomínkám v brzké době“.²⁰

Pravděpodobně z důvodu pozvání ministra vnitra ČSSR²¹ a vedoucího oddělení státní administrativy Ústředního výboru Komunistické strany Československa RSDr. Rudolfa Hegenbarta na jednání s předsedou KGB SSSR arm. gen. Vladimírem Alexandrovičem Krjučkovem, které mělo s cílem zhodnocení vzájemné spolupráce od posledního jednání na úrovni ministrů v roce 1984 proběhnout na přelomu května a června 1989²² (a nakonec se konalo až koncem srpna), nedošlo ani ke schůzce centrálních kontrarozvědných útvarů obou komunistických států.

Dne 14. června 1989 odbor mezinárodních styků Vnitřní a organizační správy FMV informoval plk. Vykypěla, že II. hlavní správa KGB SSSR „navrhuje uskutečnit plánovanou pracovní schůzku [...] a podepsání Plánu součinnosti na léta 1989–1993 až v říjnu 1989. Žádáme o Vaše stanovisko k termínu uskutečnění schůzky.“²³

Náčelník analytického odboru pplk. ing. Miroslav Třoska koncem června za II. správu SNB potvrdil nový termín jednání a požadoval navrhnout dvě konkrétní varianty: 9.–13. října anebo 16.–20. října 1989. „Prosíme o sdělení našeho stanoviska

19 Československá strana měla tehdy na mysli „Dohodu o spolupráci mezi federálním ministerstvem vnitra ČSSR a Výborem státní bezpečnosti při RM SSSR ze dne 10. února 1972“. Srov. SIVOŠ, J.–ŽÁČEK, P.: *Spolupráca KGB ZSSR a ministerstva vnitra ČSSR na najvyššej úrovni*. In: *Paměť a dějiny* č. 2, s. 82–84.

20 ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. č. 4, část č. 4. Informace pro VStB SSSR, do SSSR odesláno 13. dubna 1989, č. j. OV-01912/Z-89.

21 Již 10. března 1989 odbor pro mezinárodní styky VOS FMV požádal II. S-SNB o „podklady pro jednání ministra vnitra ČSSR v Sovětském svazu“, která mu je v rozsahu šesti stránek poskytla. Tamtéž. Věc: Podklady pro jednání ministra vnitra ČSSR v Sovětském svazu – zaslání, 21. března 1989, č. j. CB-00239/03-3/89. Srov. dokument č. 2.

22 ŽÁČEK, P. (ed.): *Organizace a řízení represe v ČSSR: Operační štáby generála Lorence 1988–1989*. Edice dokumentů. In: *Securitas Imperii* č. 4/II, MV ČR Praha 1994, s. 540.

23 ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. č. 2, část č. 11. Věc: Odložené dvoustranné jednání s II. HS VStB SSSR v Praze – sdělení, 14. června 1989, č. j. OV-00607/Z-89.

sovětským přátelům a zároveň žádáme o sdělení jejich odpovědi k navrhovaným termínům.²⁴

Součástí referátníku z 20. února byl i návrh pětidenního programu pro sovětskou delegaci, s ohledem na časový posun aktualizovaný – zřejmě ve variantě předběžně potvrzené KGB SSSR – v termínu 13. až 17. října 1989:²⁵

1. den	- uvítání sov. delegace na letišti - ubytování ve vile - slavnostní oběd za účasti členů obou delegací - zahájení jednání vystoupením vedoucích delegací - diskuze - večere	13. 10. 1989
2. den	- snídaně - jednání po jednotl. problematikách 1.– 3. odboru II. správy SNB - oběd - pokračování v jednáních - večere	14. 10. 1989
3. den	- snídaně - pokračování v jednáních - oběd - přijetí u náměstka MV ČSSR ved. delegací - kulturní program - večere	15. 10. 1989 Č. Budějovice
4. den	- snídaně - pokračování v jednáních - podpis Plánu součinnosti - oběd - prohlídka Prahy - večere	16. 10. 1989
5. den	- snídaně - odjezd na letiště	17. 10. 89

Jednání v Moskvě

Na jednání štábu I. náměstka ministra vnitra ČSSR genpor. Lorence 21. srpna 1989 se projednávaly i některé podrobnosti o nadcházejícím setkání s vedením KGB SSSR v Moskvě. V podkladech k jednání s I. náměstkem předsedy arm. gen. Filipem Denisovičem Bobkovem byla podstatná část věnována prezentaci změn v činnosti Hlavní správy kontrarozvědky SNB, jež měly pozitivně ovlivnit její operativní výkon v období let 1990–1995.

Československá strana chtěla sovětské vedení ujistit, že cílem reorganizace bylo vytvoření organizačních předpokladů „... pro zvýšení efektivnosti řízení kontrarozvědky, zejména předpokladů pro zkvalitnění součinnosti v centru, zkvalitnění analytické práce, zlepšení řídicích vazeb centr – kraj. [...] Závažným faktorem, jenž uvedený proces

24 ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. č. 2, část č. 11. Věc: Odložené dvoustranné jednání s II. HS V Stb SSSR Praze – sdělení, 27. června 1989, č. j. CB-00156/03-3-89.

25 Tamtéž. Věc: Návrh na plánované dvoustranné jednání mezi delegacemi II. správy SNB a II. HS VStB SSSR – plánovaný příjezd (Program), 20. února 1989, č. j. CB-00156/03-3-89.

ovlivňuje, je současná přetíženost operativními úkoly a dále pak neobyčejným počtem závažných koncepčních úkolů.“ Před dokončením byla koncepce Hlavní správy kontrarozvědky SNB, která měla aktualizovat perspektivní úkoly, stanovit rámec rozvoje „nových forem a metod práce a koncepční úkoly k řízení a zabezpečení činnosti kontrarozvědky“. Zároveň zbývalo dořešit systém řízení Státní bezpečnosti, analyticko-informační systém II. správy SNB a zpracovat nové součinnostní plány s dalšími útvary politické policie.²⁶

Genpor. Lorenc byl během dokladu o rozpracování problematiky vnějšího protivníka v Československé socialistické republice připraven prezentovat souhrnnou charakteristiku „...aktivizace činnosti speciálních služeb s některými typickými rysy současných tendencí, včetně využívání legálních pozic k získávání zpravodajských informací z celého spektra politiky, ekonomiky, vědy a dalších oblastí společenského života...“ Centrála Státní bezpečnosti důvodně předpokládala orientaci protivníka „na aktivní opatření a tajné operace krátkodobého i dlouhodobého významu, s cílem poškozovat politické a ekonomické zájmy“ ČSSR, vytváření předpokladů „pro destabilizaci společnosti“ a prosazování svých zájmů, např. dlouhodobého programu ideodiverze.

„V tomto programu Charta 77 a další struktury asi nepředstavují strategický zájem. Plní úkol zvyšování napětí ve společnosti, jsou využívány ke konfrontačnímu postupu se současnou politikou strany a proti představitelům strany a státu, ale současně speciální služby a ideodiversní centra se orientují na získávání a ovlivňování perspektivních osob nezkompromitovaných kontakty s Chartou, s cílem vytvoření širokého spektra možností vlivu na politiku, vědu, ekonomiku a kulturu.“

Mezi hlavní koncepční záměry vedení federálního ministerstva vnitra patřilo zajištění vyhledávací činnosti kontrarozvědky v nových podmínkách a „dokumentace konkrétní nepřátelské činnosti, s cílem dosáhnout jak efektivní prevence, tak i postihu, aby byla zabezpečena ochrana společnosti a přitom nebylo bráněno pozitivním tendencím v mezinárodním i vnitropolitickém vývoji.“ Přenesení až dosud realizovaných tzv. administrativně režimních opatření na jiné státní orgány umožňovalo „koncentraci sil na hlavní problémy a omezování extensivních přístupů práce kontrarozvědky“. Zvýšení ofenzivnosti státněbezpečnostní činnosti mělo vytvořit předpoklady „pro realizaci cílevědomých aktivních opatření, operativních experimentů a zpravodajských operací k zabezpečení efektivní vyhledávací činnosti kontrarozvědky a maření nepřátelského působení spec. služeb“. Specifický komplex systémových opatření byl zaměřen ke zvýšení efektivity kontrarozvědné práce „proti nepřátelské činnosti residentur“, zejména jejich agenturní činnosti, „a nakonec komplex opatření k odhalování spojení agentury protivníka s residenturami a centrálou“.²⁷

Hlavní správa kontrarozvědky SNB navíc požadovala konzultovat různé okruhy otázek, včetně „metodiky a organizace analytické práce“ II. hlavní správy KGB „a možnosti vzájemné součinnosti při výstavbě automatizovaných informačních systémů

26 ŽÁČEK, P. (ed.): *Organizace a řízení represe v ČSSR*, s. 534, 536–537.

27 Tamtéž, s. 539.

kontrarozvědky“. Dalším problémem k projednání měla být vzájemná součinnost při vyhledávání „*technických prostředků*“ západních zpravodajských služeb.²⁸

Dne 24. srpna 1989 postoupil zástupce náčelníka II. správy SNB pro vnitřní zpravodajství mjr. ing. Miroslav Chovanec genpor. Lorencovi další podklady.²⁹ Náměty týkající se linie vnějšího protivníka byly předloženy se snahou vyjasnit v Moskvě některé z problémů 4. odboru II. správy SNB, které již na jaře 1989, v souvislosti s připravovanou dohodou v obecné rovině, formuloval pplk. Nergl:

- stanovit a vymezit společné základy „*pro další kontrolu*“ zastupitelského úřadu (ZÚ) Čínské lidové republiky v Praze, „*jakož i opodstatněnost sledování*“ zastupitelského úřadu Korejské lidové demokratické republiky, kde Státní bezpečnosti registrovala „*pouze informační činnost v oblasti politické, hospodářské a vojenské, zda je reálný předpoklad pokračování dřívější zpravodajské spolupráce KLDK a ČLR*“. Koncem roku 1988 bylo v důsledku obnovení zahraničně politických a obchodních styků „*ustoupeno od aktivního rozpracování a nadále je prováděna pouze operativní kontrola ZÚ ČLR v Praze*“;

- specifikovat konkrétní zájmy v problematice Albánie a operativní požadavky „*ke kontrole ZÚ Albánie v Praze*“;³⁰

- projednat další společné kontrarozvědné rozpracování Mossadu, pochopitelně „*zejména ve vztahu ke konkrétnímu vymezení operativních zájmů sov. přátel*“. Svě aktuální znalosti o činnosti izraelské zpravodajské služby však Hlavní správa kontrarozvědky SNB sebekriticky hodnotila jako povrchní, „*a bez pomoci přátel*“ ani nebyla schopna „*zajistit jeho cílevědomé a kvalitní rozpracování*“;

- konkretizovat další rozpracování problematiky mezinárodního terorismu. I nadále se potvrzovala nezbytnost aktivní spolupráce státněbezpečnostních složek Československé socialistické republiky, Německé demokratické republiky, Bulharské lidové republiky a Sovětského svazu. „*Jedná se především o upřesnění cílů, forem vzájemné spolupráce a o výměnu aktuálních informací*“. II. správa SNB vlastně požadovala, aby byl zvrácen trend, zahájený paradoxně státněbezpečnostní konferencí ve Varně z roku 1987, kdy „*došlo k poklesu spolupráce v této oblasti*“.

Po linii vnitřního protivníka požadovala II. správa SNB ověřit, zda má být v Sovětském svazu legalizována řeckokatolická církev (uniatská). „*Informace je potřebná ke včasné reagenci na změnu operativní situace vzhledem ke vzrůstajícímu napětí mezi Řeckokatolickou a Pravoslavnou církví v ČSSR*“.³¹

28 ŽÁČEK, P. (ed.): *Organizace a řízení represe v ČSSR*, s. 539–540.

29 ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. č. 4, část č. 4. Podklady pro jednání s vedením Výboru StB SSSR, 24. srpna 1989, č. j. CB-00773/03-3-89.

30 Zde byla přeškrtnuta formulace: „ – II. správa SNB navrhuje z operativního zájmu vyřadit Ghanu, Nigerii, Kampučii, Barmskou unii, Srí Lanku a Sudán. Důvodem je skutečnost, že problematika výše uvedených ZÚ, jakož i Mosadu [?] a souhrnně Afriku obhospodařuje pouze 13 operativních pracovníků.“

31 ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV. Náměty pro jednání s vedením V StB SSSR, příloha k č. j. CB-00773/03-3-89. Z linie vnitřního protivníka byl škrtnut požadavek: „ – upřesnit, zda v SSSR se připravuje výjezd sekty „Svědci Jehovovi“ za účasti představitelů západních center. Dle našich informací se má výjezd konat od 20. 9. 89 a že tato sekta má být v SSSR legalizována.“

O den později mjr. Chovanec předložil I. náměstkovi ministra vnitra ruskou verzi dokumentu „Náměty pro projednání s vedením V StB SSSR“, dohody o spolupráci bývalé správy kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (X. správa SNB) s V. správou KGB SSSR a správy kontrarozvědky pro ochranu ekonomiky (XI. správa SNB) se VI. správou KGB SSSR³², včetně nepodepsaného návrhu „Protokolu“ z jednání o spolupráci mezi II. správou SNB a II. hlavní správou KGB SSSR z 25. května 1989.³³

Posledního jednání na vrcholové úrovni, které proběhlo v Moskvě ve dnech 28.–31. srpna 1989, se zúčastnil i I. zástupce náčelníka I. hlavní správy KGB SSSR genpor. Viktor Fjodorovič Gruško, nadcházející náměstek předsedy KGB SSSR a náčelník II. hlavní správy KGB. „*Smyslem návštěvy bylo podepsání protokolu o dlouhodobé spolupráci a další součinnosti mezi FMV a KGB*“, uváděl posléze A. Lorenc, „*a to z toho důvodu, že předchozí takováto smlouva již končila. Všechna jednání, pokud jsem je vedl já, protože delegace se pak rozdělila, jsem vedl s prvním náměstkem předsedy KGB a náčelníky kontrarozvědných správ, rozhovory se týkaly další spolupráce na úseku kontrarozvědné činnosti. [...] Chci jen doplnit, že při rozhovorech se svým partnerem jsem mu podal otevřenou informaci o situaci v ČSSR, o tomtéž mě otevřeně informoval i on, pokud jde o situaci v SSSR, naše vztahy byly ale tak vzájemně vyrovnané, že jsme si netroufali jeden druhému vzájemně radit.*“³⁴

Právě arm. gen. Bobkov ve svém expozi uvedl některé podrobnosti o „výrazné aktivizaci rozvědek a agentur států NATO“, zejména americké Ústřední zpravodajské služby (CIA). „*Kádroví pracovníci rozvědek z řad vízových cizinců využívají k získávání informací jednak legálních pozic (legalizačních funkcí), ale také narůstá aktivita konspirativní agenturní činnosti residentur. [...] Výrazně se zaktivizovala činnost rozvědky ČLR a ve prospěch CIA také rozvědek skandinávských zemí. Hlavní protivník (CIA) široce ve své činnosti využívá kosmické prostředky pro rozvědnou činnost a spojení agentury s centrálou.*“³⁵

Protokol o výsledcích jednání v Moskvě pak poměrně obecně stanovil, že „*kontrarozvědná práce [...] musí být zaměřena především na zvýšení kvality a efektivnosti boje s agenturní činností, s radioelektronickou a dalšími druhy technické rozvědky, s nepřátelskými akcemi protivníka k ochromení ekonomiky, s ideologickou diversí, s činností nacionalistických, sionistických, teroristických a dalších zahraničních organizací.*“³⁶

Dohoda podepsaná 30. srpna 1989 předsedou KGB SSSR arm. gen. Krjučkovem a ministrem vnitra ČSSR genpor. Kinclm mj. stanovila, že smluvní strany budou koordinovat své úsilí a i nadále si poskytovat vzájemnou pomoc „*při kontrarozvědné*

32 Srov. <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/mezinarodni-spoluprace/sssr/spoluprace54.pdf>

33 ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. č. 4, část č. 4. Přípis II. správy SNB z 25. srpna 1989, č. j. CB-00776/03-3-89. Návrh protokolu z 25. května 1989 je editován jako dokument č. 3.

34 SA MO Olomouc, f. VVS Tábor, sp. zn. T 11/1991, sv. VII., Protokol o výslechu Alojze Lorence z 1. listopadu 1990, č. l. 1292.

35 ŽÁČEK, P. (ed.): *Organizace a řízení represe v ČSSR*, č. 4/III, s. 624.

36 SIVOŠ, J.–ŽÁČEK, P.: *Spolupráca KGB ZSSR*, s. 78.

práci proti speciálním službám protivníka a institucím, které jsou jimi využívány k masování nepřátelské činnosti, proti centrům ideologické diverze, emigrantským, sionistickým, nacionalistickým, teroristickým a jiným nepřátelským organizacím, při odhalování a zamezení nepřátelské činnosti jejich pracovníků a agentury, antisocialistických elementů působících proti ČSSR a SSSR a rovněž při přípravě a realizaci speciálních opatření k získávání důležitých dokumentačních materiálů protivníka.³⁷

Sám A. Lorenc s odstupem času uváděl, „že návštěva sovětské delegace v Praze v týdně před 17. listopadem 1989 se uskutečnila na základě protokolu, který byl podepsán v Moskvě, s cílem [...] rozpracovat detailněji obsah podepsaného protokolu“ v kontrarozvědné oblasti.³⁸

Definitivní termín

Dne 18. října 1989 obdržela II. správa SNB požadavek vyškrtnout bod 4 čl. II z nové verze „Protokolu o spolupráci II. Hlavní správy KGB SSSR a II. správ SNB ČSSR na období r. 1989–1995“. Jako důvod bylo uvedeno zrušení V. správy KGB koncem srpna 1989 a zřízení Správy ochrany sovětského ústavního zřízení (Správa Z), na níž byl převeden kontrarozvědný boj „proti činnosti mezinárodních teroristických organizací“. Prostřednictvím náčelníka analytického odboru pplk. Třosky dostal starší referent specialista 3. oddělení pplk. Miroslav Šmakal úkol upravit protokol.³⁹

Zástupce náčelníka II. správy SNB pplk. Dvořák zpracoval 27. října 1989 ve věci plánovaného jednání s II. hlavní správou KGB nový referátník. Dne 6. listopadu 1989 schválil ministr vnitra ČSSR genpor. Kincl informaci, že jednání proběhne ve dnech 14.–18. listopadu 1989 na vyšší úrovni než náčelníků správ. „Vzhledem k tomu, že vedoucí delegace náčelník II. HS VStB SSSR genpor. Gruško Viktor je současně náměstkem předsedy V StB SSSR [...] doporučuji povýšit jednání na úroveň náměstka ministra vnitra.“ Stejně tak schválil zvýšení počtu sovětské delegace z pěti na šest osob, neboť sovětská strana požadovala, aby se jednání zúčastnil navíc buď vedoucí představitel KGB SSSR v Praze genmjr. Boris Nikolajevič Voskobojsnikov, anebo plk. Vadim

37 SIVOŠ, J.–ŽÁČEK, P.: *Spolupráca KGB ZSSR*, s. 79.

38 SA MO Olomouc, f. VVS Tábor, sp. zn. T 11/1991, sv. VII., Protokol o výslechu Alojze Lorence z 1. listopadu 1990, č. l. 1292. Exministr Kincl potvrzoval: „Dohoda se Sovětským svazem byla [...] rámcová, podepisována na 10 let. [...] Z této dohody pak vycházel plán součinnosti mezi jednotlivými správami. Slo hlavně o výměnu zkušeností, operativní práce, věci týkajícího se vnějšího nepřítel, ekonomiky apod. V žádném [případě však] zasahování ze strany Sovětů do řízení naší činnosti nebylo.“ Tamtéž, sv. XII., Protokol o výslechu Františka Kincla z 19. července 1990, č. l. 2333.

39 ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. č. 4, část č. 4. Informace, 18. října 1989, č. j. CB-031/P1-89. Ke transformaci V. správy KGB srov. KOŠICKÝ, P. – ŽÁČEK, P.: *Československo-sovětská agenturně operativní spolupráce. StB a KGB proti tzv. ideodiverzním centrům, 1987–1989*. In: *Paměť národa* č. 3. Bratislava 2006, s. 38. II. správa SNB byla o organizační změnách informována 17. října 1989. Viz BLAŽEK, P.: *Rezidentura FMV v Sovětském svazu. Postavení, činnost a personální obsazení v roce 1989*. In: GRŮŇOVÁ, A. (ed.): *Aktivity NKVD/KGB a ich spolupráca s tajnými službami v strednej a východnej Európe 1945–1989*. ÚPN, Bratislava 2008, s. 256–257.

Viktorovič Kosolapov. „Podle předběžného návrhu programu jednání je plánováno i přijetí vedoucích obou delegací a představitele V StB SSSR v Praze dne 17. listopadu ministrem vnitra ČSSR.“⁴⁰

S ohledem na sovětský požadavek na další rozšíření o pomocníka náčelníka II. hlavní správy KGB SSSR byl pplk. Dvořák o dva dny později nucen připravit další referát. Dne 9. listopadu 1989 konečně Moskva definitivně potvrdila složení delegace – vedoucí: náměstek předsedy a náčelník II. hlavní správy KGB SSSR genpor. V. F. Gruško, členové: zástupce náčelníka II. hlavní správy KGB SSSR genmjr. Nikolaj Alexandrovič Jermakov, náčelník 1. odboru genmjr. Rema Sergejevič Krasilnikov, náčelník 2. odboru plukovník Leonid Ivanovič Golubovskij, náčelník 14. odboru plk. Vladimír Nikolajevič Tretjakov a pomocník zástupce předsedy KGB pplk. Ruslan Sergejevič Galkin.⁴² Ministr vnitra ČSSR opět 13. listopadu 1989 vyjádřil svůj souhlas.⁴³

Zároveň byl zpracován definitivní návrh programu pobytu sovětské delegace:⁴⁴

14. listopadu 1989 – úterý	10.05	- přílet linkou SU 141 - odjezd do vily FMV Břevnov - ubytování
	12.30	- slavnostní oběd
	14.00	- zahájení jednání - osobní volno
	18.30	- večeře soukromá
15. listopadu 1989 – středa	program 1. části delegace	
	07.00	- snídaně soukromá
	08.30	- odjezd do Bratislavy - oběd - jednání na XII. S SNB - večeře - kulturní program
	program 2. části delegace	
	07.00	- snídaně soukromá
	08.00	- jednání po liniích
	12.00	- oběd
	14.00	- pokračování v jednáních
	18.00	- večeře - kulturní program

40 ABS, f. MV-OB, arch. č. 1523 MV, díl sv. č. 4, část č. 4. Věc: Plánované jednání s II. HS V StB SSSR – návrh na změnu úrovně a počtu členů delegace, 27. října 1989, č. j. CB-00156/03-3-89.

41 Tamtéž. Věc: Plánované jednání s II. HS V StB SSSR – návrh na změnu počtu delegace, 8. listopadu 1989, č. j. CB-00156/03-3-89.

42 Tamtéž. Informace, 9. listopadu 1989, č. j. CB-0504/P2-89.

43 Tamtéž. Věc: Plánované jednání s II. HS V StB SSSR – návrh na změnu počtu delegace, 8. listopadu 1989, č. j. CB-00156/03-3-89.

44 SA MO Olomouc, f. VVS Tábor, sp. zn. T 11/1991, příloha III. (Dokumentace SNB), sl. Dokumentace o návštěvě výboru KGB SSSR v ČSSR. Věc: Informace z jednání mezi delegacemi II. S SNB a II. HS KGB SSSR, které se uskutečnilo ve dnech 14.–18. listopadu 1989 v Praze, 12. prosince 1989, č. j. CB-003506/2-89. Program pobytu delegace VStB SSSR vedené náměstkem předsedy VStB SSSR a náčelníkem II. Hlavní správy genpor. Viktorem Fjodorovičem Gruško v Praze ve dnech 14.–18. listopadu 1989.

16. listopad 1989 – čtvrtek	program 1. části delegace - snídaně - prohlídka Bratislavy - jednání na KS SNB Bratislava - oběd - odjezd do Prahy - večere ve vile FMV – Břevnov
17. listopad 1989 – pátek	07.00 - snídaně soukromá 08.00 - jednání po liniích - přijetí delegace VSTB SSSR ministrem vnitra ČSSR 12.00 - oběd 14.00 - závěrečné jednání / podpis dokumentu 15.30 - prohlídka Prahy / nákupy 18.30 - závěrečná večere
18. listopadu 1989 – sobota	07.30 - snídaně soukromá - osobní volno 10.00 - odjezd delegace na letiště - rozloučení v salonku 11.30 - odlet delegace VSTB SSSR linkou SU 142 do Moskvy

Organizační zabezpečení pobytu sovětské delegace měl na starosti vedoucí starší referent specialista 3. oddělení analytického odboru II. správy SNB pplk. JUDr. Miloslav Pitra, a to včetně bezcelního odbavení, zajištění bezpečnosti, odvozu do tranzitního objektu – utajené vily federálního ministerstva v Praze-Břevnově (Talichova 2036), zajištění vozidel po dobu pobytu atd.⁴⁵ „Jednalo se o návštěvu, která byla ze sovětské strany asi 3krát odložena, údajně pro změnu ve vedení na sovětské straně a plánovala se celkem již jeden rok. Šlo o prodloužení smlouvy o vzájemné spolupráci mezi resorty.“

Delegace přicestovala v úterý 14. listopadu 1989, druhý den jedna její polovina odejela společně s náčelníkem 4. oddělení odboru pro mezinárodní styky VOS FMV mjr. Petrem Švankmajerem na dva dny do Bratislavy, a poté druhá část delegace zamířila na Krajskou správu Sboru národní bezpečnosti Západočeského kraje.

45 Tamtéž, sv. VIII., Protokol o výsledku Miloslava Štangla z 2. května 1990, č. l. 1456. Správce vily občanský zaměstnanec Miloslav Štangl potvrzoval: „Při pobytu návštěv nižší úrovně, mohu organizovat některé technické věci já, např. telefonáty a podobně, ale v případech vyšších úrovní se o tyto věci stará vždy pracovník příslušné správy FMV, která tyto hosty pozvala. V případě návštěvy delegace HS KGB v listopadu od 14. do 18. 11. 1989 šlo o návštěvu na úrovni náměstka ministra a zabezpečoval si ji pan Pitra z 2. správy FMV.“ Jeho manželka Božena Štanglová, pokojská ve služebním objektu, dále uvedla: „Moje povinnosti spočívají v přípravě pokojů k ubytování pro hosty, úklidu atd. Někdy i výpomoc v kuchyni. O organizaci návštěv se stará jednak mezinárodně právní odbor [správně: odbor pro mezinárodní styky VOS] FMV, po stránce ubytování, kulturního programu a pod., starají se z tohoto odboru o hosta většinou paní mjr. Dana Kloučková anebo pan mjr. Petr Švankmajer [...] Bylo to šest hostů, návštěva na úrovni náměstka, z toho pro nás vyplývalo, že máme ubytovat vedoucího delegace v ministerském apartmá.“ Tamtéž, sv. VIII., protokol o výsledku Boženy Štanglové z 2. května 1990, č. l. 1453.

„Já jsem byl společně s tou částí delegace v Plzni, tam nás v několikaminutovém vystoupení seznámil náčelník KS SNB s bezpečnostní situací v kraji a poté byla exkurze v pivovaru. Podle mého názoru se ani v té Bratislavě nejednalo o služební jednání, ale šlo spíše o jakýsi výlet.“⁴⁶

A. Lorenc posléze stručně vzpomínal, jak se věnoval vedoucímu delegace genpor. Gruškovi, prý z důvodu, že bylo nutné „s jeho poměrně širokou delegací“ konkretizovat dohodu o vzájemné součinnosti, což vyplývalo již z jeho předchozí návštěvy v Moskvě. „Pokud jde o součinnost StB a KGB, je kolem toho hodně falešných dohadů, já jsem nezasahoval do pravomoci a neradil. Já sám jsem se snažil některé zbytečné akce zrušit, poněvadž se v některých oblastech zdála součinnost nefunkční. Např. jsem považoval za zbytečnou naši činnost v problematice ukrajinských nacionalistů nebo NTS. Ze sovětské strany mi v tomto nic nevyčítali. Pokud jde konkrétně o události 17. listopadu 1989, s Gruškem jsem nic nekonzultoval.“⁴⁷

Členům delegace se během pobytu v Praze věnoval i plk. Vykypěl. Podle svědectví vedoucí sekretariátu starší referentky nprap. Jindřišky Janovské se náčelník Hlavní správy kontrarozvědky SNB v těchto dnech „na pracovišti zdržoval pouze minimálně, a to v době kolem poledne, kdy si v podstatě vypil kávu, poptal se na chod a zase se vzdálil“. Zbytek času trávil ve vile v Praze 6-Břevnově.⁴⁸

Den „D“: 17. listopad 1989

V ranních hodinách 17. listopadu 1989 seznámil pplk. Dvořák příslušníky KGB SSSR s pohledem vedení II. správy SNB na situaci v problematice boje proti vnějšímu nepříteli, přičemž využil referát, který prezentoval již 31. října 1989 na celostátní poradě funkcionářů Státní bezpečnosti v Maxičkách.⁴⁹ Plk Vykypěl se dle vlastních slov nejprve dopoledne zúčastnil přijetí sovětské delegace u ministra vnitra a poté odjel do vily na Břevnově, „kde se podepisovala zmíněná smlouva o spolupráci“.⁵⁰ Členům delegace byl k dispozici také řidič náčelníka správy pprap. Vítězslav Jasný: „Pokud se týká 17. listopadu, tak tento den si nijak zvlášť nepamatuji, určitě jsem jezdil s delegací, je možné, že jsem je vezl na návštěvu k ministromi, ale

46 Tamtéž, sv. IX., Protokol o výslechu Miloslava Pitry z 17. května 1990, č. I. 1612.

47 Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, f. Federální shromáždění VI. (1990–1992), materiály vyšetřovací komise „K17“ (dále materiály „K17“). Protokol o výslechu Alojze Lorence z 14. března 1991. Sekretářka I. náměstkyně MV ČSSR starší referentka npor. Hana Schreinerová potvrdila: „Vím, že gen. Lorenc se celý ten týden věnoval osobně delegaci KGB, dne 17. 11. 89 byl na závěrečné večeři s touto delegací, ale podrobnosti si nepamatuji, byl tam toho dne zmatek, hodně telefonátů, v době kdy byl gen. Lorenc na té večeři, zůstal na pracovišti plk. Ota Sedláček.“ Tamtéž, sv. XIII., protokol o výslechu Hany Schreinerové z 8. srpna 1990, č. I. 2417.

48 Tamtéž, sv. VIII., Protokol o výslechu Jindřišky Janovské z 16. května 1990, č. I. 1584.

49 Srov. dokument č. 4.

50 SA MO Olomouc, f. VVS Tábor, sp. zn. T 11/1991, sv. XI., Protokol o výslechu Karla Vykypěla z 13. června 1990, č. I. 2072.

*nepamatuji si to přesně. Víím, že večer byla večeře ve vile, která je na Břevnově, blízko ÚVN ve Střešovicích.*⁵¹

Po 14. hodině 17. listopadu 1989 plk. Vykypěl a genpor. Gruško podepsali protokol o spolupráci II. správy SNB a II. hlavní správy KGB SSSR pro období 1989–1995⁵² i konkrétní přehled agenturně-operativních opatření proti společným zájmovým objektům na léta 1990–1991.⁵³ Kromě oboustranné výměny informací „o operativně politické situaci, metodách rozvědné a podvratné činnosti speciálních služeb USA, NSR a dalších států NATO“, včetně přenášení aktuálních zkušeností „z práce bratrských kontrarozvědek“, se v průběhu několika posledních dnů existence komunistického totalitního režimu v ČSSR projednávaly výsledky realizovaných součinnostních akcí uvedených v předchozích protokolech z března 1986. Dokument měl vstoupit v platnost dnem schválení ministrem vnitra ČSSR a předsedou KGB SSSR a měl platit až do 31. prosince 1995.⁵⁴

Následující program popsal pplk. Pitra slovy: „Dále během dne sovětsíí hosté odešli na nákupy v doprovodu našich příslušníků. V 18.30 hod. byla plánována slavnostní večeře na závěr jednání, ale myslím, že o 30 minut byla opožděna, neboť se čekalo na příjezd generála Lorence. Vysvětloval to tím, že ministr není přítomen a on má hodně povinností.“⁵⁵

Federální ministerstvo vnitra, resp. Státní bezpečnost, na slavnostní večeři kromě genpor. Lorence zastupovali plk. Vykypěl, pplk. Dvořák, plk. Wartalský, kpt. Novotný a mjr. Šrámek. Za sovětskou stranu se závěrečné akce zúčastnil genpor. Gruško se všemi členy delegace.⁵⁶ Božena Štanglová, která vypomáhala v kuchyni,

51 Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, materiály „K17“, Protokol o výsledku Vítězslava Jasného z 5. dubna 1991, s. 2.

52 Srov. dokument č. 5.

53 Srov. dokument č. 6.

54 ABS, f. MV-OB, arch. č. 1523 MV, díl sv. č. 4, část č. 4. Protokol o spolupráci II. správy SNB ČSSR a II. hlavní správy KGB SSSR v letech 1989–1995, 17. listopad 1989; jeho kopie se nachází také in: ABS, f. II. správa SNB (A 34/1), inv. j. 981.

55 SA MO Olomouc, f. VVS Tábor, sp. zn. T 11/1991, sv. VIII., Protokol o výsledku Miloslava Štangla z 2. května 1990, č. l. 1456. Správce vily FMV M. Štangl opětne potvrdil, že „17. 11. 89 byli někteří její členové odpoledne v doprovodu nakupovat, ale brzy se vrátili a řidiči říkali, že je to všude uzavřené. Pak měla být závěrečná slavnostní večeře na rozloučenou, tu pořádal náměstek ministra gen. Lorenc, víím, že přišel o něco později a čekalo se na něj, ale nevíím, o kolik se opozdil, já jsem ani nebyl oprávněn sledovat pohyb takto vysoko postavených návštěvníků a funkcionářů po budově nebo mimo ni, oni tito návštěvníci vyšších funkcí obvykle ani neviděli rádi, když se kolem nich někdo motá, protože si říkali třeba na chodbách věci, které nebyly určeny pro nezavěšené.“ Jeho manželka B. Štanglová doplnila: „Dne 17. 11. 1989 bylo plánováno slavnostní rozloučení hostů před odjezdem. Odpoledne byli v doprovodu našich lidí z 2. správy ve městě, vzpomínám si, že když se vrátili, členové doprovodu se zmiňovali o tom, že nenakoupili nikde nic, protože všude bylo tolik lidí, že se nemohli nikam dostat.“ Tamtéž, sv. VIII., Protokol o výsledku Boženy Štanglové z 2. května 1990, č. l. 1453.

56 Tamtéž, sv. IX. Protokol o výsledku Miloslava Pitry z 17. května 1990, č. l. 1612. V jednom výsledku A. Lorenc uvedl, že čs. delegace sestávala z náčelníků 1.–4. odboru II. správy SNB, tj. včetně pplk. Nergla. Tamtéž, sv. VII., protokol o výsledku Alojze Lorence z 20. dubna 1990, č. l. 1276. „Nevíím

vzpomínala, že večeře začala asi kolem 19. hodiny. „Vím, že večeře se účastnil náměstek gen. Lorenc, předpokládám, že tam byl od začátku, protože šlo o slavnostní večeři a na tohoto funkcionáře by se určitě chvíli počkalo. [...] Byl tam jako kuchař [kpt.] Josef Pupčík z V. správy [...] a číšník [kpt.] Vlado Čepák [...]”⁵⁷ Také tam byli ještě pomocníci kuchaři – číšníci od vojsk PS ze Zbraslavi [...]. Večeře trvala asi do půlnoci, lépe řečeno slavnostní večírek na rozloučenou, po půlnoci ještě pokračoval personál v zábavě, vím, že tam byli tři hudebníci z Hudby FMV⁵⁸, později se vrátil, přesněji řečeno celou dobu v místnosti zůstal náčelník sovětské delegace, a to asi do půl třetí do rána. Bylo to tak, že když všichni hosté odešli na pokoje, personál uklízel a při tom byl hovor, občas se zahrálo a hosté se asi dva nebo tři vrátili a pobyli s námi.“⁵⁹

Pplk. Pitra se po většinu doby zdržoval ve vstupní hale. Slavnostní večeře podle jeho odhadu trvala „asi hodinu, kolem 20.00 hodin gen. Lorenc odejel. Není to ale stoprocentní časový údaj.“ Během večeře předával několik telefonátů I. náměstkovi ministra vnitra a plk. Vykypělovi. „Vím, že asi dvakrát volal [náčelník správy Státní bezpečnosti Praha] plk. [JUDr. Jiří] Bytčánek a informoval náměstkova o situaci na Národní třídě. Já jsem pokaždě šel pro volaného do jídelny a přivolal jej k telefonu. Hovory byly většinou vedeny z [ze zvukově izolované hovoriny v prostoru] prosklené vrátnice, normálním služebním telefonem. Vzpomínám si také, že jednou volal tehdejší primátor [hlavního] města Prahy [RSDr. Zdeněk] Horčík, a ten volal civilní linkou. Vzpomínám si, že plk. Bytčánek, ještě než jsem přivolal gen. Lorence, se mi zmínil do telefonu, že na Národní třídě je zima, manifestanti tam sedí na zemi, a říkal mi, že v té zimě tam snad dlouho sedět nevydrží a zřejmě se rozejdou. Také jsem zaslechl generála Lorence, jak do aparátu

už, zda-li byl na večeři přítomen někdo ze sovětského velvyslanectví z řad KGB, správně by tam měl být, a to buď [vedoucí zastoupení KGB při FMV] generál Voskobjonikov, nebo jeho zástupce plk. Kosalapov...“ Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, materiály „K17“, Protokol o výslechu Alojze Lorence ze 14. března 1991, s. 3.

57 SA MO Olomouc, f. VVS Tábor, sp. zn. T 11/1991, sv. IX., Protokol o výslechu Josefa Pupcsika z 17. května 1990, č. l. 1625. K večeři 17. listopadu 1989 byl vyslechnut i starší referent 3. oddělení 1. odboru V. správy SNB kpt. Josef Pupcsik, který si ovšem vůbec nepamatoval, co onoho dne dělal: „Těch akcí je tolik, že nejsem schopen si to vybavit. Míst, na kterých jsem plnil své služební povinnosti byla celá řada, patří mezi ně vila FMV v Břevnově. Já jsem v té době pracoval jako kuchař a číšník, chci říci, takto jsem byl funkčně zařazen na V. správě SNB. [...] Vladimíra Čepáka znám jako svého spolupracovníka, pokud je mi vyšetřovatelem sděleno, že jsem dne 17. 11. 1989 měl spolu s ním připravovat večeři a obsluhovat ve vile FMV při návštěvě sovětské delegace, uvádím, že je to možné, takové akce jsme zabezpečovali. Jestliže jsem pracoval právě s Čepákem, tak zpravidla máme práci rozdělenou tak, že já vařím a on obsluhuje. Moje činnost dne 17. 11. 1989 mi v paměti zcela splývá s řadou jiných akcí tohoto druhu.“

58 Náčelníkem Ústřední hudby FMV, k 1. září 1989 organizačně podřízené politickému odboru federálního ministerstva vnitra, byl od 1. července 1965 zasloužilý umělec plk. Stanislav Horák. Srov. <http://www.ustrcr.cz/cs/politicky-odbor-fmv#hudba>

59 SA MO Olomouc, f. VVS Tábor, sp. zn. T 11/1991, sv. VIII., Protokol o výslechu Boženy Štanglové z 2. května 1990, č. l. 1453–1454.

[nevím komu] říká, aby se nezasahovalo, že bude vhodné ještě počkat.⁶⁰ [...] Telefony mimo mne bral také pplk. Miroslav Šmakal, můj tehdejší podřízený [...], a tak jeden nebo dva telefony mohl vzít správce vily občanský pracovník Štangel.⁶¹

Někdy po 20.00 hodině přišli náčelník II. správy SNB plk. Vykypěl s náměstkem genpor. Lorencem za pprap. Jasným, že se zajedou podívat na Národní třídu. „Ve vile jsme byli s ostatními řidiči ve vyhrazené místnosti.“ Nakonec je zavezl na městský výbor KSČ. „Odhaduji, že se tam zdrželi asi hodinu až hodinu a půl a potom jsem je odvezl domů. To mohlo být okolo 22.00 hod.“

V sobotu 18. listopadu 1989 ráno pprap. Jasný vyzvedl plk. Vykypěla, nejdříve ho zavezl do objektu II. správy SNB „Thákurova“ a potom do vily. „Pak jsme s delegací jeli na letiště. Delegace odlétala asi v 11.30 nebo ve 12.00 hod. Z letiště jsem odvezl náčelníka na správu, kde se zdržel asi hodinu a potom jsem ho odvezl domů.“ Řidič se vlastně až ráno od svého nejvyššího služebního funkcionáře dozvěděl, že na Národní třídě došlo k zákroku. „Připadal mi z toho vyšinutý a pořád mu bylo divné, kdo dal příkaz k zásahu. O tom, jaká byla reakce Sovětů na tyto události, v autě nehovořil [...] Těžko se mohu vyjádřit k tomu, co si myslel o vývoji po listopadu 1989, vím, že už před tím mluvil o tom, že se to sype a že to spěje ke špatnému konci. O tom však mluvil pouze obecně, jinak konkrétně to dále nerozváděl. Z jeho reakce 18. 11. 1989 se domnívám, že zásahem na Národní třídě byl překvapen.“⁶²

Mezitím byl genpor. Lorenc náčelníkem správy Státní bezpečnosti Praha plk. Bytčankem informován, „že demonstrace byla rozptýlena, je asi 15 lehce zraněných, nikdo hospitalizován“. V tomto rozsahu I. náměstek ministra vnitra ČSSR informoval předsedu federální vlády a člena předsednictva ÚV KSČ Ladislava Adamce i generálního

60 SA MO Olomouc, f. VVS Tábor, sp. zn. T 11/1991, sv. VII., Protokol o výsledku Alojze Lorence z 20. dubna 1990, č. l. 1276–1277. Posléze se A. Lorenc dokonce dovolával svědectví sovětských čekistů: „Pokud se týče samotné pracovní večeře, [...] přítomna byla delegace pracovníků KGB, kteří byli svědci mého přístupu k celé věci tak, jak jsem jí prezentoval k Vykypělovi, přičemž pracovníci KGB do mého rozhodování nezasahovali. Neformálně však vyjádřili souhlas s mým rozhodnutím, tj. nezasahovat vůči demonstrantům.“ A dále doplnil: „Jsem přesvědčen, že v průběhu večeře nikdo ze sovětské delegace nikam netelefonoval. Nemohu to samozřejmě vyloučit, zmíněná pracovní večeře trvala téměř dvě hodiny a nemohu vyloučit, že někdo z členů místnost neopustil, já se ovšem na to nepamatuji. Mohu bezpečně říci, že místnost neopustil vedoucí delegace, to bych si nepamatoval. V místnosti, kde se večeře uskutečňovala, telefony nebyly.“ Tamtéž, sv. VII., Protokol o výsledku Alojze Lorence z 1. listopadu 1990, č. l. 1291.

61 Tamtéž, sv. IX., Protokol o výsledku Miloslava Pitry z 17. 5. 1990, č. l. 1613–1614. Miloslav Štangel to reflektoval: „Já jsem v době večeře dne 17. 11. 89 seděl buď u telefonů nebo u řidičů a otevřenými dveřmi jsem mohl sledovat vstup do budovy. [...] Kdy gen. Lorenc odcházel, nevím, já se pohyboval v prostoru pro personál a u zadního schodiště, funkcionáři používali hlavní vchod. Gen. Lorence jsem viděl pouze přicházet, zahlédl jsem ho na chodbě, jak sestupuje do jídelny před večeří.“ Tamtéž, sv. VIII., Protokol o výsledku Miloslava Štangla z 2. května 1990, č. l. 1456–1457.

62 Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, materiály „K17“, Protokol o výsledku Vítězslava Jasného z 5. dubna 1991, s. 2–3.

tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše. „Toho dne ráno jsem odcestoval z Prahy a už na letišti mi Vykypěl říkal, že to tak hladce neprošlo, že zákrok byl tvrdší, což Vykypěl zřejmě řekl i Gruškovi, který se chystal k odletu. Já jsem pak Vykypělovi uložil, aby zůstal v Praze a organizoval účinnou zpravodajskou akci.“⁶³

Svědectví náčelníka II. správy SNB plk. PhDr. Karla Vykypěla o 17. listopadu 1989:

„Ve věci uvádím, že o připravované demonstraci na den 17. 11. 1989 jsem se prostřednictvím našich pracovníků dozvěděl v obecné rovině asi tři týdny před plánovanou demonstrací. Tehdy jsme pouze věděli, že některé nezávislé skupiny připravují na 17. 11. demonstraci, ale nic bližšího se v té době nedomlouvalo. V průběhu dalších dní jsme pak zjistili, že některé nezávislé skupiny připravují na 17. 11. demonstraci, ale nic bližšího se v té době nedomlouvalo. V průběhu dalších dní jsme tak zjistili, že celou akci zastřešili svazáci a vysokoškoláci. Přímo v týdnu od 12. do 17. 11. jsem měl, opravuji od 14. do 17. 11., jsem měl u nás delegaci ze Sovětského svazu, které jsem se musel věnovat, takže informace kolem připravované demonstrace jsem získával pouze v obecné rovině, prakticky správu řídil můj první zástupce pplk. [JUDr. Vojtěch] Zamykal. Víím, že 17. 11. byl vydán rozkaz ministra vnitra k mimořádné bezpečnostní akci k udržení klidu a veřejného pořádku, který pak rozpracoval a zkonkrétnil právě můj zástupce. Ještě bych chtěl uvést, že už před 17. 11. na naší správě panoval všeobecný názor, že nelze 17. 11. proti demonstrantům nijak zakročit, aby nedošlo k zneužití tohoto data ke konfrontaci ze strany nezávislých skupin. Dále uvádím, že 17. 11., kdy končila pracovní část pobytu sovětské delegace, jsme uspořádali slavnostní večeři, která probíhala od 19.00 hod. v Praze 6 na Břevnově. Do této večeře jsem se zdržoval u prvního náměstka Lorence, kde jsem také zachytil před odjezdem na večeři prvotní informaci o průběhu demonstrace studentů. V žádném případě jsem se nezdržoval na operačním středisku FMV, ani jsem v této době nehovořil telefonicky se s. [Václavem] Jirečkem [ministrem vnitra a životního prostředí ČSR], nebo Bytčánkem. Seděl jsem až do večeře v místnosti prvního náměstka, a telefony si obsluhoval sám první náměstek. Je pravdou, že první náměstek měl několik telefonátů, ale s kým hovořil, si nepamatuji. Podle mého názoru to byly telefonáty s největší pravděpodobností se s. Bytčánkem. Před odjezdem na večeři jsem se zastavil na naší správě, kde jsem se však nezdržel a mohu říci, že mne na správě nečekaly žádné vzkazy hovořící o mimořádnosti celé události ze 17. 11. 1989.

63 Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, materiály „K17“, Protokol o výslechu Alojze Lorence z 14. března 1991, s. 3.

Po odjezdu na slavnostní večeři jsem pak v průběhu této večeře bral několik telefonátů, přičemž této večeře se zúčastnil i s. Lorenc. Při této večeři jsem se informoval u s. Bytčánka průběžně o stavu v centru Prahy, tedy o pohybu demonstrace, přičemž stále jsme se s. Lorencem byli za jedno v tom, že nelze vzniklou situaci řešit nějakým zásahem pořádkových sil. Z telefonátů se s. Bytčánkem jsem chápal, že tentýž názor má i s. Bytčánek. Frekvence telefonátů se s postupem doby večeře zvětšovala, přičemž vím, že mezi volajícími byl i s. Hořčík. Z osobního rozhovoru se s. Lorencem jsem se ještě v průběhu večeře dozvěděl, že měl telefonický rozhovor i se s. Štěpánem [Ing. Miroslav Štěpán, vedoucí tajemník Městského výboru KSČ v Praze], ale jaký byl konkrétní obsah rozhovoru, nevím. Chtěl bych ještě pro úplnost uvést, že já jsem telefony pouze bral, s volajícími pak hovořil s. Lorence osobně. V době, kdy průvod byl již na Národní třídě, což jsem věděl podle telefonických vzkazů, jsem telefonoval na číslo s. Nováka [genmjr. RSDr. Karel Novák, I. náměstek ministra vnitra a životního prostředí], kde se mi však ozval s. Jireček. Po vzájemné výměně informací k průběhu události jsme došli ke stejnému závěru, že je třeba rozhodně počkat a hlavně nezasahovat. O obsahu tohoto telefonátu jsem informoval s. Lorence, kterého jsem seznámil s názorem českého ministerstva vnitra a životního prostředí. Před ukončením večeře, bylo to kolem 20.00 hod. spíše krátce po 20.00 hod., jsem telefonoval s. Bytčánkovi, který mi znovu sdělil, že na Národní třídě je dav lidu, že dav není v pohybu a že se situace nezměnila. S. Bytčánkovi jsem sdělil rozhodnutí prvního náměstka, že pojedeme na naši správu do Bartolomějské, opravuji na správu [Sboru národní bezpečnosti] hl. města Prahy a Střed. kraje. Po odjezdu z Prahy 6 jsme se chtěli podívat přímo na místo, přičemž pohledem na Národní třídu při průjezdu po Smetanově nábřeží jsme zjistili, že na Národní třídě je sice ještě zvýšený pohyb osob, ale rozhodně už se po Národní třídě nepohyboval organizovaný dav. Proto s. Lorenc rozhodl okamžitě odjet na Městský výbor KSČ, kde se chtěl osobně informovat o znění zprávy, opravuji o sdělení pro ČTK. Po příjezdu na Městský výbor KSČ, podle mého názoru asi po 21.00 hod., nás přijal ve své kanceláři sám s. Štěpán, který hned při našem příchodu projevoval uspokojení nad tím, že nedošlo k žádnému zásahu, že celá situace byla dobře zvládnuta. [...] O tom, že ve skutečnosti došlo k zásahu pořádkových sil dne 17. 11. jsem se dozvěděl až v průběhu dopoledne následujícího dne, kdy jsem se byl rozloučit se sovětskou delegací na letišti, a zejména pak poté, kdy jsem se dostavil na správu...“⁶⁴

64 SA MO Olomouc, f. VVS Tábor, sp. zn. T 10/1991, sv. IV., Protokol o výslechu Karla Vykypěla z 11. prosince 1989, č. l. 1172–1173.

Začátek konce

Shodou okolností v pátek 17. listopadu 1989 předložila Hlavní správa kontrarozvědky SNB návrh ročního plánu na nadcházející rok 1990. „*Státnobezpečnostní situace v roce 1989 byla ovlivněna složitým a dynamickým mezinárodním vývojem včetně vnitropolitických změn v některých socialistických zemích. USA a další státy NATO kalkulují s výrazným oslabením politické a ekonomické rovnováhy socialistických zemí. Usilují proto za aktivní pomoci vnitřních protisocialistických sil o rozbití politického systému socialistických zemí a vnitropolitické mocenské změny, které by jim umožnily vytvořit podmínky pro hospodářskou a politickou kontrolu socialistických zemí.*“

Podle II. správy SNB se tato situace přímo odrážela i na záměrech a činnosti zahraničních zpravodajských služeb. „*Vzhledem ke specifickým vnitropolitické situace v ČSSR lze předpokládat, že vnější protivník zvolí diferencovaný přístup a své podvrtné působení zaměří na dosažení hospodářské a politické izolace ČSSR, na destabilizaci naší společnosti a vytváření atmosféry společenského neklidu a nedůvěry obyvatelstva k politice KSC a k probíhajícímu procesu společenské a hospodářské přestavby.*“ Slovy kontrarozvědné centrály: rezidentury vnějšího protivníka, legalizované na území Československé socialistické republiky, budou klást důraz „*nejen na získávání rozvědných informací, ale i na budování perspektivních agenturních pozic v zájmových oblastech, rozšiřování legálních pozic k získávání zpravodajsky využitelných informací a přímou podvrtnou činnost, s cílem poškozovat politické a ekonomické zájmy ČSSR.*“⁶⁵

Jak předpokládaly závazky stvrzené dohodami s KGB SSSR, mělo být „*v boji s podvrtnou činností speciálních služeb protivníka*“ dosaženo vyšší efektivity a účinně narušovány jejich snahy „*o destabilizaci socialismu v ČSSR*“. Větší důraz chtělo vnější zpravodajství II. správy SNB věnovat vyhledávací činnosti „*při odhalování kanálů spojení speciálních služeb s jejich agenturou na našem území,*“ dále urychleně budovat či rozšiřovat agenturní pozice „*v prostředí a objektech protivníka*“, rozvíjet podstaty a zkvalitňovat řízení zpravodajských her, včetně rozvíjení dezinformační činnosti.

Dohody o spolupráci s II. hlavní správou KGB výrazně ovlivnily i konkrétní podobu akcí realizovaných v rámci rozpracování personálu podezřelého z příslušnosti ke speciálním službám působícím na zastupitelských úradech USA, SRN, Francie, Rakouska a Japonska. Explicitně byla uvedena „*spolupráce s přáteli SSSR*“ na čtyřech akcích v zájmových objektech 3. odboru II. správy SNB.

Necelých dvacet nejdůležitějších případů bylo zmíněno v souvislosti s odhalováním trestné činnosti podle § 105 tr. zákona. V neposlední řadě měl být organizován „*účinný komplex opatření k předcházení a zamezování realizace teroristických akcí na území ČSSR a dalších socialistických států*“, odhalovány „*kanály spojení*“ teroristických organizací na kontrolované zastupitelské úřady vybraných afroasijských států v Praze. V rámci kontrarozvědné ochrany okupační Střední skupiny sovětských vojsk a vyčleněných vojenských objektů Československé lidové armády předpokládal

65 ŽÁČEK, P.: *Hlavní správa kontrarozvědky v dokumentech (1988–1989)*. In: *Securitas Imperii* č. 2. MV ČR, Praha 1994, s. 230.

návrh realizaci úkolů stanovených v součinnostním plánu se Zvláštním odborem KGB Milovice v čele s náčelníkem genmjr. Vasilijem Jefimovičem Gračevem, souvisejících s částečným odsunem sovětských útvarů a jednotek z ČSSR.⁶⁶

Starší referent 3. oddělení 10. odboru II. správy SNB mjr. JUDr. Zdeněk Vajda, který přebíral v 8.00 hodin ráno 18. listopadu 1989 službu na sekretariátu svého pracoviště, ve svém svědectví potvrdil, že mu „několikrát volal sovětský poradce, a chtěl vědět, zda nejsou nějaké nové informace.“⁶⁷ Systém tzv. stálých představitelů KGB SSSR při Hlavní správě kontrarozvědky SNB, kteří „seděli v budově centrály a jejichž rukama procházely všechny informace“, fungoval zjevně ještě v následujícím týdnu. „Sovětsští představitelé do naší činnosti nijak nezasahovali“, opakoval i zástupce náčelníka správy pro vnitřní zpravodajství pplk. Chovanec, „pouze monitorovali situaci a poznatky předávali do SSSR. Šlo v podstatě o zajišťování stálého informačního toku.“ Stejně jako ostatní funkcionáři tvrdil, že ze strany zástupců KGB SSSR nebyl „nijak úkolován“; nemusel pro ně zpracovávat nějaké zvláštní informace, neboť „co prošlo mýma rukama, prošlo [také] rukama“ představitele správy „Z“ KGB SSSR plk. Petra Vasiljeviče Romaněnka (nar. 15. 11. 1935), zodpovědného při II. správě SNB za vnitřní zpravodajství. „Tato spolupráce se sovětskými představiteli skončila krátce po 17. listopadu 1989, zhruba do týdne, kdy ještě tehdejší ministr Kincel požádal sovětského představitele KGB, aby jeho spolupracovníci přestali k nám docházet, což se také stalo.“⁶⁸

Krátce nato, od 1. do 8. prosince 1989, proběhlo z rozhodnutí vedení ministerstva vnitra ČSSR u operativních správ Státní bezpečnosti v centrále i na územních útvarech masivní ničení státněbezpečnostních písemností, zejména tzv. živé svazkové agendy (v některých případech i svazků či spisů uložených v operativních archivech).⁶⁹

Dne 12. prosince 1989 plk. Vykypěl prostřednictvím sekretariátu I. náměstka ministra postoupil náčelníkovi Vnitřní a organizační správy FMV plk. JUDr. Miroslavu Dostálovi vyhodnocení zahraniční spolupráce Hlavní správy kontrarozvědky SNB za uplynulý rok.⁷⁰ Ve svém interním podkladu II. správa SNB uvedla, že úroveň spolupráce s II. hlavní správou KGB SSSR pro ni zůstávala „i nadále kritériem mezinárodní spolupráce s ostatními spřátelenými kontrarozvědkami“. Rozvoj vzájemné spolupráce, výměna poznatků a zkušeností z rozpracování speciálních služeb hlavního protivníka, i realizace jednorázových agenturně-operativních opatření měly v roce 1989 vykazovat „vysokou úroveň“.

66 ŽÁČEK, P.: *Hlavní správa kontrarozvědky v dokumentech (1988–1989)*. In: *Securitas Imperii* č. 2. MV ČR, Praha 1994, s. 240–242.

67 SA MO Olomouc, f. VVS Tábor, sp. zn. T 11/1991, sv. XI., Protokol o výslechu Zdeňka Vajdy z 25. června 1990, č. l. 2193.

68 ŽÁČEK, P.: *V čele ŠtB. Pád režimu v záznamech důstojníka tajnej policie*. ÚPN, Bratislava 2006, s. 49.

69 ŽÁČEK, P.: „Můžou přijít, jsme hotovi... Tzv. Lorencova skartace z prosince 1989 v dokumentech. *Památ národa* č. 0. ÚPN, Bratislava 2004, s. 28–41; Benda, P.: *Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989*. Sešity 7. ÚDV, Praha 2007, s. 5–328.

70 ABS, f. MV-OB, arch. č. 1523 MV, díl sv. č. 8. Věc: Vyhodnocení zahraniční spolupráce za rok 1989, 12. prosince 1989, č. j. CB-0209/03-3-89.

Efektivnější vzájemné využívání sil a prostředků vedlo například ke „společnému fyzickému proniknutí“ do objektu ŠUMPERK⁷¹ v Praze, kde byly „získány důležité materiály z oblasti šifrového spojení a další tajné materiály“. Zkušenosti II. hlavní správy KGB SSSR při provádění expertiz v oblasti odhalování tzv. neosobního spojení západních zpravodajských služeb měly přinést konkrétní výsledky v akci TROJA⁷², „především ve spolehlivém vyvolávání tajnopisných zpráv, zjišťování krevní skupiny pisatele a zajišťování daktyloskopických stop ve zkoumané korespondenci“. Za přínosnou byla označena i stáž příslušníků II. správy SNB v Moskvě.⁷³

71 ABS, f. MV-OB, arch. č. 1523 MV, díl sv. 2, část č. 11. Věc: Návrh na přijetí specialistů II. HS V StB SSSR a XVI. S V StB SSSR, 2. srpna 1989, č. j. CB-002052/3-2-89. Pod krycím názvem ŠUMPERK (reg. č. 2548) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Španělska. Podle informace určené I. náměstkovi ministra vnitra genpor. A. Lorencovi byla „na žádost sovětských přátel a XIII. správy SNB“ již od roku 1982 „každoročně prováděna speciální operativně technická operace s cílem získávat šifrové spojení a dokumenty NATO.“ S odkazem na součinnostní dohody s II. HS KGB SSSR předložil 3. odbor II. správy SNB návrh na přijetí skupiny sovětských specialistů (plk. Alexandra Vjačeslaviče Cicinova, mjr. Borise Nikolajeviče Pičugina, mjr. Sergeje Alexandroviče Vinogradova a kpt. Borise Julijeviče Jemeljanikova), která se měla společně s příslušníky II., VI. a XIII. správy SNB operace účastnit. „Účast sovětských specialistů je nezbytně nutná, protože prostředky VI. a XIII. správy SNB není možno zajistit splnění úkolů v uvedené akci. Akce bude realizována v Praze v 1. polovině srpna 1989. Sovětsští specialisté se jí zúčastní po dobu 5 dnů. Přesný termín bude přátelům včas nahlášen podle operativní situace.“

72 Srov. evidenční záznam agenturně-pátracího svazku s krycím názvem TROJA (reg. č. 32527), zaregistrovaného 2. září 1986 pro analytický (a informační) odbor II. správy SNB; cílem akce bylo odhalování neosobních forem spojení spolupracovníků amerických zpravodajských služeb v ČSSR. Srov. DOSKOČIL, F.–ŽÁČEK, P.: *Průlom. Agentem CIA uvnitř komunistické nomenklatury*. Votobia, Olomouc 2004.

73 První návrh odborné stáže na II. HS KGB SSSR, „jejímž účelem je získání praktických zkušeností z práce sovětských přátel a jejich využití při rozpracování akce TROJA“, se měl v termínu 13.–17. března 1989 týkat skupiny: VSRS 1. oddělení 1. odboru mjr. JUDr. Vladimíra Šianského, SRS 1. oddělení analytického odboru kpt. Antonína Zímy z II. správy SNB a mjr. ing. Zdeňka Pátka, zástupce náčelníka 1. odboru XIII. správy SNB. Podle upřesnění z 6. května 1989 byl stanoven nový termín stáže: 16.–19. května 1989. Koncem léta 1989 analytický odbor II. správy SNB předložil návrh na mimořádné přijetí delegace II. HS KGB SSSR ve složení zástupce náčelníka 17. odboru plk. Igor Ivanovič Sokolenko, starší pomocník náčelníka 17. odboru pplk. Viktor Fedorovič Ivanov a pomocník náčelníka 17. odboru Sergej Glebovič Markij, kteří společně s představitelům KGB pplk. Ožiganovem měli jednat s náčelníkem 1. odboru plk. Wartalským, zástupcem náčelníka 1. odboru mjr. JUDr. Karlem Jankem, SRS 1. oddělení analytického odboru mjr. Rudolfem Voborským a mjr. Jaroslavem Tremlem. „Předmětem jednání bude upřesnění výsledků zkoumání palinomorfologických stop zjištěných v záchytech DON, osobní projednání výsledků expertiz v akci ALAN a stanovení dalšího postupu při pátrání po pisatelích tajnopisných zpráv.“ V úvodu jednání, které se konalo ve dnech 2.–8. října 1989, příslušníci II. správy SNB předali „sovětským přátelům“ informace o situaci na rezidentuře legalizované na ZÚ USA v Praze, „o formách a metodách její kontroly a realizaci opatření stanovených plánem rozpracování v akci TROJA.“ Od kolegů z KGB naopak získali řadu konkrétních informací, včetně

Podle dokumentu byla v průběhu roku s II. hlavní správou KGB SSSR projednána „koordinace a další postup“ v akcích POPRAD⁷⁴, ZITA⁷⁵

poznatků k akci v MLR. „Celkově lze výsledky jednání hodnotit velmi pozitivně. Získané poznatky do akce TROJA, ALAN a zkušenosti z rozpracování rezidentury USA, rozvědky legalizované na ZÚ USA v Moskvě, budou využity při dalším rozpracování uvedených akcí a ZÚ USA v Praze.“ V souvislosti se záchytem zásilky na krycí adresu americké zpravodajské služby se ve dnech 3.–5. listopadu 1989 uskutečnil mimořádný výjezd náčelníka 3. odboru VI. správy SNB pplk. JUDr. Otomara Baxy a SRS 1. oddělení analytického odboru II. správy SNB mjr. R. Voborského na 17. odbor II. HS KGB SSSR do Moskvy. „Cílem výjezdu bylo provedení odborných expertiz zachycené zásilky sovětskými specialisty. [...] Provedenými expertizami byla prokázána souvislost mezi zkoumaným záchytem a záchytem zásilky z dubna letošního roku (signál ALAN), a tím i potvrzeny předpoklady týkající se situace agenta, které byly vysloveny při hodnocení operativní situace v signálu ALAN.“ ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. 2, část č. 11. Věc: Akce TROJA – návrh na uskutečnění odborné stáže na II. HS KGB SSSR, 7. února 1989, č. j. CB-00269/03-3-89; Akce TROJA – upřesnění termínu stáže na II. HS V StB SSSR, 6. května 1989, č. j. CB-00958/03-89; Věc: Návrh na mimořádné přijetí delegace II. HS–V StB SSSR k projednání situace v akci TROJA, 31. srpna 1989, č. j. CB-001583/03-89; Věc: Akce TROJA – Zpráva o jednání s delegací II. HS VStB SSSR, které se uskutečnilo ve dnech 2.–8. 10. 1989 v Praze, 16. října 1989, č. j. CB-1827/03-89; Věc: Akce TROJA – Zpráva z mimořádného výjezdu na 17. odbor II. HS V–StB Moskva, po 5. listopadu 1989.

74 Tamtéž, díl sv. 2, část č. 11. Věc: Návrh na přijetí specialisty XVI. správy V StB SSSR v Praze, 20. ledna 1989, č. j. CB-00227/3-1-89. Pod krycím názvem POPRAD (reg. č. 8314) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Portugalska. Podle zachované dokumentace odsouhlasil ministr vnitra genpor. F. Kincl požadavek XVI. správy KGB SSSR na přijetí specialisty mjr. Alexeje Viktoroviče Zubrina, který se měl ve dnech 24.–27. ledna 1989 společně s příslušníky II., VI. a XIII. S-SNB zúčastnit „provedení speciální operativně technické operace v akci POPRAD a porady k řešení perspektivních problémů v této akci“.

75 Tamtéž, díl sv. 2, část č. 11. Věc: Návrh na mimořádné jednání s náčelníkem 9. odboru II. HS VStB SSSR, 10. května 1989, č. j. CB-001263/3-2-89; Zpráva o mimořádném jednání s náčelníkem 9. odboru II. HS VStB SSSR, 10. července 1989. Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem ZITA-86 (reg. č. 31905), vedený od 7. dubna 1986 do 28. srpna 1989 na 2. oddělení 3. odboru II. správy SNB. Podle zachované dokumentace schválil I. náměstek ministra vnitra ČSSR genpor. A. Lorenc konzultaci v akcích ZITA a GIZELA, „kde je nezbytné koordinovat společný postup v dalším rozpracování,“ náčelníka 3. odboru mjr. Šrámka a VSRS 2. oddělení 3. odboru II. správy SNB mjr. JUDr. Vladimíra Palečka s náčelníkem 9. odboru II. HS KGB SSSR plk. Jevgenijem Alexejevičem Dubrovinem. „Kromě uvedených akcí bude provedena výměna zkušeností a projednán společný postup v akcích BĚTA, SOVA a RUY.“ V úvodu konzultace, konané ve dnech 22.–26. května 1989, byla „provedena výměna poznatků, týkajících se francouzské problematiky obecně. Cílem bylo ověřit si správnost našich koncepčních záměrů na úseku rozpracování ZÚ Francie. Shodně byl potvrzen náš reálný předpoklad o existenci dvou rezidentur (DGSE a 2. odd. GŠ), které působí z legálních pozic vojenského oddělení ZÚ Francie v Praze. Z hledisku systému práce rezidentury DGSE, sověští přátelé upozorňují zejména na skutečnost, že kádroví rozvěděčci řídí svoji agenturu na území působnosti za využití dalších agentů z řad ostatních pracovníků francouzského

a GIZELA⁷⁶ (3. odbor), MAUR a JANOV (4. odbor).⁷⁷ Celkem příslušníci II. správy SNB uskutečnili dvanáct plánovaných a třináct mimořádných jednání, během nichž si s kolegy – sovětskými čekisty vyměňovali poznatky k jednotlivým speciálním službám protivníka a dohadovali i konkrétní postupy ve společných akcích.⁷⁸

Teprve 12. prosince 1989 zpracoval náčelník 2. odboru kpt. Novotný referátník se stručnou informací o jednání předcházejícímu podpisu dohody, který schválil náčelník II. správy SNB plk. Vykypěl. *„Důraz v průběhu setkání byl položen zejména na činnost, formy a metody práce hlavního protivníka – spec. služeb USA, NSR, VB a Francie. V neposlední řadě byly projednávány otázky týkající se organizace KR činnosti proti terorismu.“*

Obě strany prý společně konstatovaly, že od roku 1987 narůstaly aktivity „speciálních služeb protivníka“ v politické, ekonomické a vojenské oblasti. Informace dokonce uváděla, že měl vzrůstat jejich zájem také o ekologické otázky a mírové hnutí. *„Mimořádnou úlohu v této oblasti plní i jednotlivé rezidentury spec. služeb legalizované na ZÚ výše uvedených států a to jak v SSSR, tak i v ČSSR. Tyto poznatky jsou totožné.“* Části delegace II. hlavní správy KGB SSSR během pobytu v ČSSR navštívily Správu kontrarozvědky SNB v Bratislavě (XII. správa SNB), správy Státní bezpečnosti Bratislava a Plzeň, *„kde byla přátelům dokladována operativní situace na uvedených*

ZÚ, jiných ZÚ – zejména bývalých kolonií, francouzských obchodníků ap. Tato skutečnost výrazným způsobem prohlubuje prvek konspirace v jejich činnosti. Dále je dle zkušenosti přátel nutno věnovat pozornost manželkám kádrových příslušníků, které jsou do zpravodajské činnosti aktivně zapojovány.“

76 Tamtéž. Věc: Návrh na mimořádné jednání s pracovníky 6. správy VSTB SSSR v Praze, 11. května 1989, č. j. CB-001262/3-2-89; Zpráva o mimořádném jednání s pracovníky 6. správy VStB SSSR, 2. června 1989, č. j. CB-001689/3-89. Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem GIZELA-86 (reg. č. 32412), zaregistrovaný 28. července 1986 pro 2. oddělení 3. odboru II. správy SNB. Ke koordinaci společného rozpracování v akci GIZELA; srov. předchozí poznámku. Ve dnech 18.–24. května 1989 proběhlo mimořádné součinnostní jednání *„na úseku boje proti francouzským speciálním službám“*, schválené genpor. A. Lorencem, náčelníka 3. odboru mjr. Šrámka, VSRS 2. oddělení mjr. V. Palečka s operativním pracovníkem 12. odboru VI. HS KGB SSSR mjr. Volkovem (za účasti představitele KGB na II. S-SNB pplk. Ožiganova), zaměřené na *„ofenzivní opatření za využití TS sovětských přátel (6. HS VSTB) vůči rezidentuře DGSE legalizované na ZÚ Francie v Praze.“* V informaci o jeho průběhu se konstatovalo: *„Vlastní realizace akce, které předcházely podrobný rozbor operativní situace na úseku rozpracování francouzského ZÚ v Praze, byla uskutečněna ve dvou na sebe navazujících etapách. Stanovený cíl se podařilo splnit pouze částečně. Nepodařilo se dosáhnout toho, aby bylo provedeno zpravodajské vyčtení TS ze strany pracovníků FVV v Praze. Na straně druhé byly vytvořeny podmínky pro pokračování další fáze podstavy na území SSSR.“*

77 Dále byly zmíněny akce DRAMATIK a KIROS (11. odbor); ZOJA (7. odbor) je navíc z dokumentu vymazána. V rámci zpravodajské hry se ve společné akci OBCHODNÍK připravovala podstava sovětského agenta, v dalších ZH LOVEC, KOVÁČ a MIM pak podstavy čs. agentů.

78 ABS, f. A 34/1, inv. j. 971. Vyhodnocení zahraniční spolupráce za rok 1989 a hlavní cíle zahraniční spolupráce na rok 1990.

teritoriích.⁷⁹ Náčelník odboru pro mezinárodní styky pplk. Kubánek ve svém stanovisku z 21. prosince 1989 doplnil, že protokol o spolupráci byl schválen ministrem vnitra ČSSR a zaslán předsedovi KGB SSSR.⁸⁰ Zástupce náčelníka Vnitřní a organizační správy FMV pplk. JUDr. Václav Novotný nakonec referátník předložil ke schválení novému I. náměstkovi ministra vnitra ČSSR JUDr. Ivanu Průšovi.

Dne 21. prosince 1989 pplk. Zamykal předložil vládnímu zmocněnci I. Průšovi a předsedovi vlády ČSSR JUDr. Mariánu Čalfovi návrh na reorganizaci Státní bezpečnosti, resp. vytvoření nových organizačních struktur zpravodajské služby federálního ministerstva vnitra. Oba funkcionáři byli stručně informováni o činnosti dosavadní Hlavní správy kontrarozvědky SNB, včetně „úseku boje proti vnějšímu nepříteli“ zaměřeného na organizování kontrarozvědných opatření „proti podvrátné činnosti speciálních služeb a jejich rezidentur“, vyhledávání členů mezinárodních teroristických i extremistických organizací, maření jejich činnosti na území Československé socialistické republiky a řízení a koordinování tzv. vnější kontrarozvědné ochrany vojenských objektů a prostorů vojsk Sovětské armády a vybraných objektů Československé lidové armády. „Ochrana státu a ústavního pořádku objektivně vyžaduje i nadále existenci zpravodajské služby, jejímž posláním je shromažďovat informace nezbytné k ochraně Československa před útoky na jeho svrchovanost, samostatnost, územní celistvost a demokratickou státní formu, bezpečnost a obranu státu, jeho hospodářských zájmů a ochrany ústavních činitelů a dalších určených osob.“⁸¹

Zpravodajská služba měla mít podle vedení II. správy SNB vymezené zákonné postavení, principy své činnosti a mechanismus vnější kontroly, aby její aparát nemohl být oproti nedávné minulosti používán „k řešení vnitropolitických rozporů. Zpravodajská služba nebude nadále vybavena exekutivními pravomocemi, ale bude mít statut instituce určené k získávání, soustředování, vyhodnocování a distribuci zpravodajských informací pro potřebu ústavních orgánů.“ Ve vztahu ke Státní bezpečnosti bylo proto navrženo ponechat rozvědnou a kontrarozvědnou službu v působnosti ministerstva vnitra ČSSR a podřídit ji spolu s nezbytnými zabezpečovacími útvary přímo federálnímu ministrovi vnitra. Podle představ představitelů centrálního kontrarozvědného útvaru tak mělo dojít k vyčlenění Státní bezpečnosti a jejímu faktickému zániku jako oborové složky Sboru národní bezpečnosti.

Zpravodajská služba federálního ministerstva vnitra (ZS FMV) měla v sobě integrovat ofenzivní zpravodajství, obranné zpravodajství a ochranu ústavy a hospodářské soustavy. „Zpravodajský charakter činnosti ZS FMV je třeba zajistit jejím postavením jako monokratické, přísně konspirované a centralizované instituce, jejíž organizace

79 SA MO Olomouc, f. VVS Tábor, sp. zn. T 11/1991, příloha III. (Dokumentace SNB), sl. Dokumentace o návštěvě výboru KGB SSSR v ČSSR. Věc: Informace z jednání mezi delegacemi II. S SNB a II. HS KGB SSSR, které se uskutečnilo ve dnech 14.–18. listopadu 1989 v Praze; 12. prosince 1989, č. j. CB-003506/2-89.

80 Tamtéž. Stanovisko k č. j. CB-003506/2-89, 21. prosince 1989, č. j. OV-003122/Z-89.

81 ŽÁČEK, P.: *Hlavní správa kontrarozvědky v dokumentech*, s. 264.

bude dvoustupňová a nezávislá na administrativním uspořádání státní správy.“ Novou instituci prý chtěli budovat „důsledně jako nestrannou instituci, v níž bude vyloučena politická činnost.“

Zpravodajský aparát měl být početně užší a vysoce profesionální; systemizovaný stav Správy kontrarozvědky a Správy ochrany Ústavy a národního hospodářství na centrální úrovni redukován o 25 % příslušníků.⁸²

I přes intenzivní činnost vnějšího zpravodajství II. správy SNB po 17. listopadu 1989, kterou lze hodnotit také jako naplňování dohod s II. hlavní správou KGB SSSR⁸³, se již výsledky společných akcí ve vyhodnoceních příliš neuváděly. Jistou výjimkou je roční informace o činnosti 1. odboru II. správy, kde stojí, že „plánované vystavení agenta sov. přátel objektu ARGON“⁸⁴ již nebylo realizováno údajně „z důvodu zdravotních problémů zainteresovaného spolupracovníka“. Bez ohledu na zásadní změnu politické situace proběhla však v rámci akce TAJFUN „v součinnosti se sov. a NDR přáteli [...] opatření k odhalení“ americké „stacionární techniky“, rozmísťované podle přesvědčení Státní bezpečnosti v blízkosti důležitých vojenských objektů v ČSSR.⁸⁵

Rozkazem nového ministra vnitra JUDr. Richarda Sachera z konce ledna byly k 15. únoru 1990 zrušeny v podstatě všechny útvary Státní bezpečnosti, včetně Hlavní správy kontrarozvědky SNB; některé z činností II. správy SNB převzal nově zřízený Úřad FMV pro ochranu ústavy a demokracie.⁸⁶

Z formálně právního hlediska skončila spolupráce útvarů Státní bezpečnosti, resp. federálního ministerstva vnitra, s útvary KGB SSSR až podepsáním dohody nové, explicitně rušící dokument z 30. srpna 1989. Ministr vnitra R. Sacher posléze smlouvu „kvalitativně nového typu“, založenou prý „na zásadách faktické suverenity a rovnoprávnosti“ a podepsanou s předsedou arm. gen. Krjučkovem během návštěvy v Moskvě 25.–26. února 1990, označil za nenaplněnou „mrtvou literu“.⁸⁷

Na základě zachované spisové dokumentace bývalé II. správy SNB a Vnitřní a organizační správy FMV, je možné opravdu konstatovat, že návštěva sovětské delegace nesouvisela s událostmi, které vypukly 17. listopadu 1989 v souvislosti s brachiálním zásahem pořádkových jednotek Sboru národní bezpečnosti na Národní třídě v centru Prahy.

82 ŽÁČEK, P.: *Hlavní správa kontrarozvědky v dokumentech*, s. 265–267.

83 Srov. například ABS, f. A 34/1, inv. j. 880. Průběžná čtvrtletní informace o výsledcích činnosti 1. odboru II. správy SNB, 18. prosince 1989, č. j. CB-001729/1-89; Tamtéž, inv. j. 781B. Vyhodnocení činnosti 3. odboru II. správy SNB, 25. ledna 1990.

84 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím jménem ARGON-87 (reg. č. 34035), zaregistrovaného 28. července 1987 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

85 ABS, f. 34/1, inv. j. 781B. Roční informace 1. odboru II. správy SNB, 19. ledna 1990.

86 ŽÁČEK, P.(ed.): *Nástroj triedneho štátu. Organizácia ministerstiev vnútra a bezpečnostných zborov 1953–1990*. ÚPN, Bratislava 2005, s. 213, 215.

87 ŽÁČEK, P.: „Sachergate“: *první lustracioní aféra. Nesnáze postkomunistické elity (nejen) se svazky Státní bezpečnosti*. In: *Paměť a dějiny* č. 1. Praha 2007, s. 56.

V následujících šesti přílohách jsou editovány dokumenty, které se bezprostředně vztahují k poslední uzavírané dohodě Hlavní správy kontrarozvědky SNB se svým partnerským útvarem – II. hlavní správou KGB SSSR po linii boje proti vnějšímu nepříteli.

16. března 1989 16-0224/1-82-62

CB-0134/72-89

—TAJNĚ—

I N F O R M A C E

Zašílíme Vám k projednání "Léčební směry spolupráce II. Hlavní správy KGB SSSR a II. Správy SNB ČSSR na období 1989-1995".

Prosíme, aby jste nás informovali o případných připomínkách a dodatcích k návrhu.

Přílohy: 1/7

15. března 1989

MINISTERSTVO VNITRA

Dne: 26. III. 1989

Č.j.: 16-0224/1-82-62

Přílohy: 1/7

MINISTERSTVO VNITRA

II. správa SNB

Dne: 16. III. 1989

Č.j.: 16-0224/1-82-62

Přílohy: 1/6

1. odb.	<i>Kubicko, 20.3.89</i>		<i>via elektronika</i>
2. odb.	<i>Gyru</i>	— 0 —	
3. odb.	<i>Štencik</i>	— 1 —	
4. odb.	<i>1/7</i>	— 1 —	

Faksimile dokumentu k poznámce č. 88

Zdroj: ABS.

Dokument č. 1

1989, před 15. březnem – Moskva/Praha. Návrh protokolu „Hlavní směry spolupráce II. hlavní správy KGB SSSR a II. správy SNB ČSSR na období 1989–1995“⁸⁸

SCHVALUJI
Ministr vnitra ČSSR

SCHVALUJI
Předseda Výboru
státní bezpečnosti SSSR

F. KINCL⁸⁹

„ _____ r. 1989“

V. KRJUČKOV⁹⁰

„ _____ r. 1989“

HLAVNÍ SMĚRY
spolupráce II. Hlavní správy VStB SSSR
a Hlavní správy kontrarozvědky FMV ČSSR
v letech 1989–1995

Od _____ do _____ r. 1989 v Praze se

konalo setkání delegací II Hlavní správy VStB SSSR a Hlavní správy kontrarozvědky FMV ČSSR, na které si obě strany vzájemně vyměnily informace o operativně-politické situaci, metodách rozvědné a podvratné činnosti speciálních služeb USA, NSR a dalších států NATO používaných proti ČSSR a SSSR v současných podmínkách a zkušenosti z oblasti práce přátelských kontrarozvědek.

Během setkání se projednávaly výsledky součinnosti mezi kontrarozvědnými složkami VStB SSSR a FMV ČSSR, realizace základních tézí „Protokolu o dalším rozvoji spolupráce mezi II HS VStB SSSR a II Správou FMV ČSSR“⁹¹ a také výsledky práce vyplývající z „Protokolu o setkání delegací II HS VStB SSSR a II Správy FMV ČSSR ze dne 16 března roku 1986“⁹².

88 Podle průvodní „Informace“ z 15. března 1989, parafované náčelníkem plk. PhDr. Karlem Vykypělem „V“, bylo vedení Hlavní správy kontrarozvědky SNB požádáno prostřednictvím aparátu sovětského zástoupení při II. správě SNB o sdělení „případných“ připomínek a dodatků „k návrhu“. Ve spodní části písemnosti jsou parafy náčelníků 1.–4. odboru, kteří 20. března 1989 převzali český překlad dokumentu k vyjádření a zpracování stanoviska. ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. 4, část č. 4. Informace, 15. března 1989, č. j. CB-0134/P2-89.

89 Genpor. František Kincl (nar. 1941) byl ministrem vnitra ČSSR od 15. října 1988 do 29. listopadu, resp. 3. prosince 1989.

90 Arm. gen. Vladimír Alexandrovič Krjučkov (1924–2007) byl předsedou KGB SSSR od 1. října 1988 do 21. srpna 1991.

91 Po pravé straně je vepsána rukopisná poznámka: „– v r. 1981 – příloha aktualizovaná 1983 s platností do 1984.“

92 Po pravé straně je vepsána poznámka: „platil do r. 1987“.

Obě strany konstatovaly, že pod vedením KSSS a KSĊ kontrarozvědky obou zemí se úspěšně podílely na zajištění bezpečnosti obou států a celého socialistického společenství. Spolupráce mezi nimi se vytváří v souladu s povinnostmi SSSR a ČSSR vyplývající[m]i z Varšavské smlouvy, zakládá se na principech socialistického internacionalismu, s přihlédnutím k národnostním zájmům a nabyla konkrétnějšího a principiálnějšího charakteru, rozšířily se možnosti využití operativních sil a prostředků obou stran v oblasti realizace společných úkolů ve všech směrech kontrarozvědné činnosti a také v konkrétních akcích a operacích.

Zvláště důležité a aktuální pro vypracování společné činnosti kontrarozvědek jsou závěry XXVII sjezdu KSSS a XVII sjezdu KSĊ⁹³ a také úkoly v oblasti realizace mírových iniciativ SSSR a ČSSR s cílem zastavit horečné zbrojení, oslabit mezinárodní napětí, zlikvidovat nebezpečí rozpoutání války s pomocí atomových a jiných zbraní.

V současných podmínkách realizace procesů přestavby v SSSR a ČSSR, demokratizace a glásnosti, roste agresivita speciálních služeb zemí NATO a především USA. Jejich plánované podvratné akce jsou namířené na destabilizaci vnitropolitické situace, brzdění pozitivních změn v našich zemích, získávání tendenčních a pomlouvačných materiálů s cílem diskreditace vnitřního a zahraničněpolitického kursu SSSR a ČSSR.

Prvořadý význam protivník přikládá pokusům oslabit jednotu socialistických zemí, agenturnímu a jinému rozvědnému pronikání k vojensko-politickým tajemstvím Varšavské smlouvy, tajným informacím o dvoustranné a mnohostranné ekonomické a vědecké spolupráci socialistických států, jeho perspektivách. Speciální služby protivníka v podvratné činnosti namířené proti socialistickému společenství se nezastávají před takovými ostrými metodami boje jako je organizace politických provokací, ekonomických sabotáží, diversních a teroristických akcí.⁹⁴ S tímto cílem využívají možnosti, které vznikly a jsou spojené s rozšiřováním vědecko-technických, kulturních a jiných styků socialistických zemí se Západem.

Strany se řídí tím, že v podmínkách dalšího zesílení agresivity a ostrosti podvratné činnosti protivníka namířené proti socialistickým zemím vzrůstá zodpovědnost kontrarozvědných služeb orgánů bezpečnosti SSSR a ČSSR za uchování míru, ochranu socialistických vymožeností před pokusy nepřátelských sil narušit naše státní a společenské zřízení.

Obě strany považují za nutné, aby se dále sjednocovaly [sjednocovalo] úsilí operativních prostředků a možností kontrarozvědek VStB SSSR a FMV ČSSR na zabezpečení efektivních odvetných opatření namířených proti agenturním [agenturním], jiným rozvědným a podvratným akcím speciálních služeb USA, NSR, Anglie, Francie a také ČLR, které směřují proti SSSR, ČSSR a jiným zemím socialistického soužití.⁹⁵ Na základě výše uvedeného účastníci setkání souhlasí s tím, aby se skoncentrovalo koordinované úsilí na tyto hlavní směry kontrarozvědné činnosti:

93 Srov. XXVII. sjezd KSSS, Moskva, 25. února – 6. března 1986. Svoboda, Praha 1987 a XVII. sjezd KSĊ. Praha, 24.–28. března 1986. Svoboda, Praha 1986.

94 Po levé straně je vepsána poznámka: „obecně musíme!“

95 Zde je vepsána poznámka: „? společenství nebo soustavy“.

- včasné získávání informací za využití všech operativních možností o plánech a záměrech vládnoucích kruhů USA, NSR⁹⁶ a jiných zemí NATO v oblasti přípravy a rozpoutání války s použitím termojaderných zbraní, přípravě krizových situací v Evropě a v jiných oblastech světa;

- odhalování rozvědčné a podvratné činnosti protivníka namířené proti našim zemím a nanesení varovných úderů a také koordinace práce týkající se rezidentur speciálních služeb protivníka (CIA, DIA, BND, BFF, MAD, SIS, DGSE) s cílem odhalit formy⁹⁷ a metody jejich nepřátelské činnosti a její omezení na území našich zemí;

- odvetná⁹⁸ opatření namířená proti agenturním a jiným rozvědčným a podvratným akcím speciálních služeb USA, NSR a jejich spojenců v NATO s cílem zabránit jejich pronikání⁹⁹ k politickým, ekonomickým a vojenským tajným informacím našich zemí, při tom je třeba koncentrovat své operativní prostředky především na práci, která se týká odhalování rozvědčků a agentů protivníka, kteří navštěvují naše země;

- realizace společných opatření týkajících se Centrální rozvědek imperialistických států, které jsou umístěny v USA, NSR¹⁰⁰ a jiných státech NATO a bezprostředně se zabývají agenturní činností namířenou proti našim zemím;

- realizace opatření týkající se vojenských¹⁰¹ rozvědčků protivníka v době jejich cest na území SSSR a ČSSR s cílem odhalit¹⁰² a získat speciální techniku, kterou používají a také provedení koordinovaných operací namířených na omezení a zamezení jejich rozvědčné činnosti;

- odhalování, prevence a omezování nepřátelské činnosti protivníka na kanále mezinárodního turistického ruchu:¹⁰³ výměna informace [informací] o využívání speciálními službami USA turistických firem a konkrétních pracovníků jiných zemí NATO k uskutečňování agenturní a jiné nepřátelské činnosti na území SSSR a ČSSR, organizace společného rozpracování představitelů turistických firem spojených s[e] speciálními službami protivníka;

- odhalování a zamezování činnosti pašeráckých skupin a osob využívaných speciálními službami protivníka k realizaci svých nepřátelských akcí; organizace a uskutečňování společných¹⁰⁴ opatření týkající se rozpracování osob, které se aktivně zabývají pašeráctvím;

- typování, příprava a využívání kvalifikované agentury na území SSSR a ČSSR k poznávání a rozpracování objektů¹⁰⁵ zajímavých z operativního hlediska z řad cizinců;

- poskytování pomoci na základě vzájemných požadavků ohledně realizace opat-

96 Po pravé straně je vepsána poznámka: „viz str. 2 čl. 1, bod 3.“

97 Po pravé straně je vepsána poznámka: „str. 2, čl. 1, bod 1.“

98 Zde je vepsána poznámka: „jenom odvetná jiná ne?“

99 Po pravé straně je vepsána poznámka: „čl. 2, bod 1.“

100 Po pravé straně je vepsána poznámka: „čl. 2, bod 2.“

101 Zde je vepsána poznámka: „LP“.

102 Po pravé straně je vepsána poznámka: „doplněno čl. 2, bod 4.“

103 Po pravé straně je vepsána poznámka: „čl. 3, bod 2.“

104 Po pravé straně je vepsána poznámka: „čl. 3, bod 1.“

105 Po pravé straně je vepsána poznámka: „čl. 2, bod 4.“

ření týkající se rozpracování občanů SSSR a ČSSR¹⁰⁶ podezřelých v tom [z toho], že se zabývají nepřátelskou činností a také výměna informacemi [informací] o podezřelých kontaktech občanů našich zemí s představiteli protivníka.

S cílem realizace plánem stanovených opatření a výměny zkušeností o této práci, obě strany považují za účelné:

- vypracovat a realizovat vlastní speciální plány konkrétních opatření nejdůležitějších společných akcí;¹⁰⁷

- v nutných případech praktikovat pracovní setkání na úrovni vedení odborů a zúčastněných pracovníků s cílem projednat konkrétní opatření;¹⁰⁸

- uskutečňovat pravidelnou výměnu informacemi [informací]¹⁰⁹ o operativních opatřeních a problémech zapracovaných do plánu a také o nových momentech v rozvědné a podvratné činnosti speciálních služeb protivníka, o realizovaných případech agentů protivníka a technických prostředcích rozvědky a agenturního spojení, které protivník využívá.¹¹⁰

Konkrétní návrhy týkající se agenturně-operativních opatření se systematizují a jsou zahrnuty v příloze k tomuto dokumentu – „Přehled společných akcí“.¹¹¹

Sestaveno¹¹² _____¹¹³ r. 1989 v Praze ve dvou výtiscích, jeden v češtině a jeden v ruštině¹¹⁴, při tom oba texty¹¹⁵ mají stejnou platnost.

Náčelník Hlavní správy
kontrarozvědky FMV ČSSR

Náčelník II. Hlavní správy
VStB SSSR

K. VYKYPĚL¹¹⁶

I. MARKELOV¹¹⁷

„ „ _____ r. 1989

„ „ _____ r. 1989

Zdroj: ABS; f. objektové svazky – Centrála, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. 4, část č. 4, č. l. 39–45.

106 Po pravé straně je vepsána poznámka: „čl. 2, bod 3.“

107 Zde je vepsána poznámka: „*má to být přehled společ. akcí?*“

108 Zde je vepsána poznámka: „*mimořádky?*“

109 Zde je vepsána poznámka: „*částečně čl. 4, bod 3, bod 2 a v realizaci agentů atd. lze dopracovat do čl. 7 poslední odstavce.*“

110 Zde jsou vepsány poznámky: „*výměna informací o*“ a „*– terorismu chybí?*“

111 Po pravé straně je vepsána poznámka: „*viz čl. 6, bod 1.*“

112 Zde je vepsána poznámka: „*Dáno v Praze dne.*“

113 Zde je vepsána poznámka: „*května.*“

114 Zde je text opraven na: „*vyhotoveních, každé z nich v jazyce českém a ruském.*“

115 Zde je text opraven na: „*příčemž obě znění.*“

116 Plk. PhDr. Karel Vykypěl byl 1. srpna 1988 dočasně pověřen výkonem funkce náčelníka Hlavní správy kontrarozvědky SNB (II. správa SNB) a 1. ledna 1989 definitivně jmenován; odvolán k 1. únoru 1990.

117 Genplk. Ivan Alexejevič Markelov byl od 1. srpna 1983 do 20. září 1989 náčelníkem II. hlavní správy KGB a náměstkem předsedy KGB SSSR.

Dokument č. 2

1989, 21. března – Praha. Vyhodnocení spolupráce s KGB SSSR za léta 1984–1988, č. j. CB–00239/03-3/89¹¹⁸

Vzájemná spolupráce s II. HS V StB po linii vnějšího protivníka byla vymezena „Plánem spolupráce a vzájemné součinnosti“, která měla platnost do roku 1986.

V květnu 1986 byla uskutečněna v Moskvě plánovaná pracovní porada na úrovni náčelníků správ, na jejímž programu bylo i zhodnocení dosavadní spolupráce a stanovení nových úkolů a postupů ve vybraných akcích na léta 1986–1987 /aktualizace doplňku „Plánu“/.

V září 1989 [1987 ?] byl II. HS V StB dle dohody předložen k připomínkám nový „Plán“ na léta 1988–1992 včetně doplňku (pozn. který byl námi znovu aktualizován koncem r. 1988), na který sovětská strana i přes urgence dosud neodpověděla. Nový „Plán“ bude podepsán pravděpodobně v dubnu 1989 v Praze.

I přes tyto formální administrativní nedostatky můžeme konstatovat, že v současné době je spolupráce II. S SNB se sovětskými přáteli kvalitativně na nejvyšší úrovni ve srovnání s ostatními spřátelenými kontrarozvědkami, přičemž na této spolupráci nelze opomenout ani podíl operativních pracovníků z R – Moskva.¹¹⁹

Do roku 1987 se vzájemná spolupráce realizovala na úseku pouhé výměny poznatků a zkušeností a při zajišťování jednorázových agenturně operativních opatření a úkonů.

Následující období lze pak charakterizovat oboustrannou snahou, při zachování těchto forem spolupráce, přejít k promyšleným agenturně operativním operacím za využití maximálního nasazení společných sil a prostředků. Začíná se uplatňovat dlouhodobé perspektivní plánování operativně technických úkonů a agenturních operací s využitím dělby práce na základě přirozených nebo lepších možností jedné ze zúčastněných stran.

Tak tomu je např. v plnění stanovených úkolů v akcích ŠUMPERK, KORUNA¹²⁰, KONAKRY¹²¹, kde za účasti specialistů II. HS V StB byly několikrát úspěšně

118 Vyhodnocení spolupráce si od II. správy SNB pod č. j. OV-01269/2-89 vyžádal 10. března 1989 odbor pro mezinárodní styky se žádostí, aby podkladový materiál byl na VOS FMV zaslán do 24. března 1989. „*Ve vyhodnocení stručně uveďte rozsah spolupráce, v čem tkví její přínos pro čs. bezpečnostní orgány, popřípadě i nedostatky, které se ve spolupráci vyskytly a náměty, které by podle Vašeho názoru měly být na úrovni ministrů projednány.*“ Průvodní dopis náčelníka II. správy SNB se nachází: ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. č. 4, část č. 4. Věc: Podklady pro jednání ministra vnitra ČSSR v Sovětském svazu – zaslání, 21. března 1989, č. j. CB-00239/03-3/89.

119 K činnosti rezidentury Moskva viz BLAŽEK, P.: *Rezidentura FMV v Sovětském svazu*; s. 236–259.

120 Pod krycím jménem KORUNA (reg. č. 456) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Argentiny.

121 Pod krycím jménem KONAKRY (reg. č. 563) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Brazílie.

realizovány ZTÚ ANALÝZA na KZÚ v Praze a společnými silami jsou získávány zpravodajské poznatky přesahující rámec dvoustranné dohody.¹²²

Obdobně lze hodnotit i společné rozpracování v akci TROJA v oblasti neosobního spojení, kde našim pracovníkům jsou poskytovány sovětskou stranou neocenitelné zkušenosti i poznatky.

V oblasti agenturních podstav spec. službám hlavního protivníka rovněž došlo v hodnoceném období ke zkvalitnění práce, čemuž nasvědčuje např. akce KOLEKCIONÁŘ – kdy byly naším TS získány poznatky svědčící o zájmu těchto služeb o otázky obranyschopnosti SSSR.

Obdobně lze hodnotit i situaci v akci GUSENICA¹²³, TELUR¹²⁴ a ARGON.

Kvalitativní posun nastal i ve spolupráci se ZO KGB v Milovicích v problematice kontrarozvědné ochrany sovětských vojsk, což je možné dokumentovat v rozpracování akcí VOLT¹²⁵, ROBERT¹²⁶, ASKONA¹²⁷, ROMER¹²⁸ a KAMERA.¹²⁹ Přínosem spolupráce v této oblasti je kvalifikovanější rozpracování akcí za oboustranného využití agenturních prostředků k odhalování a dokumentování zájmu protivníka a vojskovou činnost SSKV /Střední skupiny vojsk/.

Na plnění dohodnutých součinnostních úkonů se nemalou měrou podílí také rezidentura FMV v Moskvě. Pracovníci rezidentury jsou v pravidelném styku prostřednictvím OMS V StB SSSR s příslušnými odbory II. HS V StB a společně řeší operativní situaci po jednotlivých liniích z hlediska přirozených možností naší agentury na ZÚ USA, Velké Británie, Iránu, Japonska a Číny.

Úspěšně pokračuje i spolupráce na úseku zajišťování prověřkových a jednorázových opatření k zájmovým osobám. Požadavky přátel jsou vyřizovány přednostně. Aktuální poznatky zpravodajského charakteru jsou bezprostředně konzultovány s představiteli V StB při II. S SNB a společně jsou přijímána potřebná opatření.

122 Srov. SCHOVÁNEK, R.: *Sovětské uši v komunistické Praze*. In: GRŮŇOVÁ, A. (ed.): *Aktivity NKVD/KGB a ich spolupráca s tajnými službami v strednej a východnej Európe 1945–1989*. ÚPN, Bratislava 2008, s. 70–75.

123 V akci GUSENICA měl být využit tajný spolupracovník 1. odboru správy StB Banská Bystrica s krycím jménem JANÍK k podstavě německé zpravodajské službě BND. ABS, f. A 34/1, inv. j. 979. Věc: Zpráva o jednání s pracovníky II. HS-VSTB SSSR, č. j. OS-0010/3-88.

124 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem TELUR-87 (reg. č. 34435), registrovaný od 13. října 1987 do 5. února 1990 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

125 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem VOLT (reg. č. 33115), registrovaný 22. ledna 1987 pro 1. oddělení 6. odboru II. správy SNB.

126 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem ROBERT (reg. č. 34247), registrovaný od 4. září 1987 do 5. prosince 1989 pro II. správu SNB.

127 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím jménem ASKONA (reg. č. 34380), registrovaný 2. října 1987 pro II. správu SNB.

128 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem ROMER (reg. č. 43962), registrovaný od 19. září 1986 do 18. září 1989 pro 1. odbor správy StB Praha.

129 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem KAMERA (reg. č. 24331), registrovaný 12. října 1982 pro 1. oddělení 6. odboru II. správy SNB.

Po linii vnitřního protivníka je spolupráce mezi II. správou SNB a V. správou V StB SSSR realizována v souladu s „Plánem spolupráce a součinnosti na léta 1987–1991“.¹³⁰ Vzájemná součinnost je dále usměrňována závěry přijímanými na mezinárodních poradách k ideologické diverzi uskutečňovaných na úrovni náměstků ministrů bezpečnostních sborů ZSS a na společných jednáních realizovaných na úrovni náčelníků správ. /Poslední mezinárodní porada k IDC se uskutečnila v říjnu 1986 v Praze./¹³¹

Z uvedených závěrů vyplývá, že vzájemná spolupráce se každým rokem zkvalitňuje, zejména v oboustranném využívání agentury ve 12 hlavních projektech, ze kterých vychází dalších 14 akcí.

Hlavní důraz je kladen na výslednost ve společně sledovaných operativních akcích. Nejaktivnější rozpracovanost je vedena v problematikách ideodiverzních a nacionalistických center. V této souvislosti lze kladně hodnotit rozpracovanost akcí po liniích NTS /NARODNOTRUDOVOJ SOJUZ/ a OUN /Organizace ukrajinských nacionalistů/, ve kterých jsou vedeny operativní hry s cílem proniknutí do těchto center a paralyzování jejich nepřátelské činnosti. Obdobně lze hodnotit akce po liniích sionismu a církve, zejména pokud se týká dokumentace závadové činnosti přijíždějících emisarů a spojek. Úspěšně se rozvíjí vzájemná spolupráce na úseku rozpracování pacifistických organizací.

V problematice trockismu a neotrockismu byla provedena vzájemná výměna zkušeností z hlediska formování nových tendencí v prostředí takto orientovaných osob, zneužívajících specifika vývoje v ČSSR a SSSR.

Na úseku rozpracování ideodiverzních center byly přátelům předány poznatky o formách a metodách užívaných v protičeskoslovenské činnosti vnějším protivníkem zároveň s rozbohem plnění úkolů realizovaných v součinnostních akcích.

Kladně je nutno hodnotit aktivní pomoc přátel při kontrarozvědné ochraně mezinárodních akcí jako jsou: kongres lékařů, filmový festival, různé mládežnické akce apod.

Na základě uvedeného zhodnocení lze konstatovat, že spolupráce se sovětskými přáteli je na velmi dobré úrovni, je konkrétní a cílevědomá.

Vzhledem k dobré součinnosti mezi uvedenými kontrarozvědkami nemáme náměty na další zkvalitnění spolupráce v této oblasti.

Po linii kontrarozvědné ochrany ekonomiky se spolupráce za období od roku 1984 do současné doby rozvíjela v souladu s plány spolupráce mezi IV. a VI. správou V StB SSSR na léta 1983–1985 a 1986–1990 /které byly uzavřeny bývalou XI. S SNB/.¹³²

Lze konstatovat, že vzájemná spolupráce se neustále dynamicky rozvíjí, dochází k pravidelné výměně informací o činnosti protivníka, k upřesnění zájmových osob

130 S největší pravděpodobností jde o „Plán spolupráce a součinnosti mezi 10. správou SNB ČSSR a 5. správou KGB SSSR na léta 1987–1991“ z října, resp. prosince 1986. Srov. KOŠICKÝ, P.–ŽÁČEK, P.: Československo-sovětská agenturní operativní spolupráce. StB a KGB proti tzv. ideodiverzním centrům, 1987–1989. In: *Památ národa*, 2006, č. 3, s. 38–45.

131 K V. mnohostranné poradě představitelů státněbezpečnostních orgánů komunistických států o ideologické diverzi, která proběhla ve dnech 14.–17. října 1986 v Praze, srov. ABS, f. A 34/1, inv. j. 967.

132 Srov. <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/mezinarodni-spoluprace/sssrspoluprace54.pdf>

a rozpracování firem společného zájmu. Byly získány některé nové poznatky o formách a metodách podvatné činnosti nepřítel, jakož i zkušenosti přátel při provádění kontrarozvědné ochrany společných podniků s účastí cizího kapitálu.

Byly ujasněny další cíle a postupy směřující k zabezpečení kontrarozvědné ochrany „Komplexního programu vědeckotechnického pokroku členských států RVHP do roku 2000“.

Pozitivně se rozvíjí spolupráce při kontrarozvědné ochraně čs. účasti na výstavbě společných investičních celků PROGRESS, KARACAGANAK a KRIVOJ ROG v SSSR, kde ze strany sovětských přátel je poskytována nezbytná pomoc pracovníků II. správy SNB vysazeným ke kontrarozvědné ochraně těchto celků.

Rovněž kladně lze hodnotit výsledky z třístranného jednání mezi delegacemi MV ČSSR, SSSR a MLR, které se v roce 1988 uskutečnilo v Košicích ve vztahu ke kontrarozvědné ochraně železniční překladevé stanice Čierna nad Tisou – Čop – Záhony. Byly dohodnuty teze třístranné dohody, která by měla přispět k dalšímu zkvalitnění kontrarozvědné ochrany tohoto důležitého železničního uzlu.

Případné nedostatky, které se v průběhu spolupráce občas vyskytnou, jsou operativně odstraňovány, a to buď cestou představitelů V StB SSSR po linii ekonomiky na II. S SNB,¹³³ nebo v průběhu vzájemných součinnostních jednání.

Zdroj: ABS; f. II. správa SNB (A 34/1), inv. j. 982. Strojopis, 6 s.

133 Představitelem KGB SSSR zodpovědným za ekonomické zpravodajství při II. správě SNB byl plk. Vladimír Alexejevič Korotkov (nar. 6. ledna 1932).

Dokument č. 3

1989, před 22. květnem – Praha. Návrh protokolu z jednání o spolupráci mezi II. správou SNB ČSSR a II. hlavní správou KGB SSSR v letech 1989–1995¹³⁴

Schvaluji:

Ministr vnitra
Československé socialistické
republiky

F. KINCL

» »1989

Schvaluji:

Předseda Výboru Státní
bezpečnosti Svazu sovětských
socialistických republik

V. KRJUČKOV

» » 1989

P R O T O K O L

z jednání o spolupráci mezi II. správou Sboru národní bezpečnosti Československé socialistické republiky a II. hlavní správou Výboru Státní bezpečnosti Svazu sovětských socialistických republik v letech 1989–1995

Ve dnech 22. května – 26. května 1989 se v Praze uskutečnilo setkání delegací II. správy Sboru národní bezpečnosti Československé socialistické republiky a II. hlavní správy Výboru Státní bezpečnosti Svazu sovětských socialistických republik, při kterém si obě strany vyměnily informace o operativně politické situaci, metodách rozvědné a podvratné činnosti speciálních služeb USA, NSR a dalších států NATO používaných proti ČSSR a SSSR v současných podmínkách a zkušenosti z oblasti práce bratrských kontrarozvědek.

Během schůzky se projednávaly výsledky součinnosti mezi kontrarozvědnými složkami federálního ministerstva vnitra ČSSR a Výboru Státní bezpečnosti SSSR, realizace základních tezí „Protokolu o dalším rozvoji spolupráce mezi II. správou SNB ČSSR a II. hlavní správou VStB SSSR“ a rovněž výsledky práce vyplývající z „Protokolu o setkání delegací II. správy SNB ČSSR a II. hlavní správy VStB SSSR ze dne 16. března 1986“.

Obě strany považují za nutné, aby se dále sjednocovalo úsilí operativních prostředků a možnosti kontrarozvědek FMV ČSSR a VStB SSSR k zabezpečení efektivních odvetných opatření namířených proti agenturním, jiným rozvědným a podvratným akcím speciálních služeb USA, NSR, Anglie, Francie a také ČLR, které směřují proti ČSSR, SSSR a dalším zemím socialistického společenství.

¹³⁴ Návrh dokumentu, který nebyl v květnu 1989 podepsán, zástupce náčelníka II. správy SNB mjr. ing. Miroslav Chovanec předložil 25. srpna 1989 pod č. j. CB-00776/03-3-89 I. náměstkoví genpor. ing. Alojzu Lorencovi, CSc., společně s ruskou verzí „Námětů pro jednání s vedením V StB SSSR, smlouvou o spolupráci bývalé X. správy SNB s V. správou KGB SSSR a XI. správou SNB se VI. správou KGB SSSR“.

Článek 1

Na základě výše uvedeného považují účastníci setkání za nezbytné koncentrovat koordinované úsilí na tyto hlavní směry kontrarozvědné činnosti:

1. Včasné získávání informací za využití všech operativních možností o plánech a záměrech vládnoucích kruhů USA, NSR a dalších zemí NATO v oblasti přípravy a rozpoutání války s použitím termojaderných zbraní, přípravy krizových situací v Evropě a v jiných oblastech světa.

2. Odhalování rozvědné a podvratné činnosti protivníka zaměřené proti našim zemím a realizace varovných úderů a rovněž koordinace práce týkající se rezidentur speciálních služeb protivníka /CIA, DIA, BND, BFF, MAD, SIS, CGSE/ s cílem odhalit formy a metody jejich nepřátelské činnosti a zamezit této činnosti na teritoriu našich zemí.

3. Odvetná opatření zaměřená proti agenturním a jiným rozvědným a podvratným akcím speciálních služeb USA, NSR a jejich spojenců v NATO s cílem zabránit jejich pronikání k politickým, ekonomickým a vojenským utajovaným informacím, při tom je třeba zaměřit své operativní prostředky především na práci, která se týká odhalování rozvědčků a agentů protivníka.

4. Realizace společných opatření týkajících se centrálních rozvědek imperialistických států, které jsou umístěny v USA, NSR a dalších státech NATO a bezprostředně se zabývají agenturní činností zaměřenou proti našim zemím.

5. Realizace opatření týkajících se vojenských rozvědčků protivníka v době jejich cest na území ČSSR a SSSR s cílem odhalit a získat speciální techniku, kterou používají a rovněž provedení koordinovaných operací zaměřených na omezení a zamezení jejich rozvědné činnosti.

6. Odhalování, prevence a omezování nepřátelské činnosti protivníka na kanále mezinárodního turistického ruchu, výměna informací o využívání speciálními službami USA turistických firem a konkrétních pracovníků dalších zemí NATO k uskutečňování agenturní a jiné nepřátelské činnosti na území ČSSR a SSSR, organizace společného rozpracování představitelů turistických firem, které mají spojení se speciálními službami protivníka.

7. Odhalování a zamezování činnosti pašeráckých skupin a osob využívaných speciálními službami protivníka k realizaci svých nepřátelských akcí; organizace a uskutečňování společných opatření týkajících se rozpracování osob, které se aktivně zabývají pašeráckou činností.

8. Typování, příprava a využívání kvalifikované agentury na území ČSSR a SSSR k poznávání a rozpracování z operativního hlediska zajímavých objektů z řad cizinců.

9. Poskytování pomoci na základě vzájemných požadavků při realizaci opatření týkajících se rozpracování občanů ČSSR a SSSR, u nichž je podezření, že se zabývají nepřátelskou činností a rovněž výměna informací o podezřelých kontaktech občanů našich zemí s představiteli protivníka.

Článek 2

S cílem realizace opatření stanovených v tomto Protokolu a výměny zkušeností z této práce obě strany považují za účelné:

1. Vypracovat vlastní speciální plány konkrétních opatření k nejdůležitějším společným akcím.

2. V nezbytných případech uskutečňovat mimořádné pracovní schůzky na úrovni vedení odborů a operativních pracovníků s cílem projednat konkrétní opatření.

3. Uskutečňovat pravidelnou výměnu informací o operativních opatřeních a problémech předpokládaných tímto Protokolem a také o nových momentech v rozvědce a podvatratné činnosti speciálních služeb protivníka, o realizovaných případech agentů protivníka a technických prostředcích rozvědky a agenturního spojení, které protivník využívá.

4. Provádět samostatná nebo společná opatření k zabránění teroristickým akcím organizovaným mezinárodními skupinami nebo jednotlivci na území ČSSR a SSSR.

5. Československá strana bude zabezpečovat požadavky sovětské strany přesahující rámec tohoto Protokolu na základě zhodnocení vlastních možností k jejich provedení, včetně reálnosti splnění časového termínu.

Článek 3

/1/ Styky vyplývající z plnění úkolů stanovených v tomto Protokolu se budou uskutečňovat v souladu s platnou Dohodou o spolupráci mezi federálním ministerstvem vnitra ČSSR a Výborem Státní bezpečnosti SSSR.¹³⁵

/2/ Vzájemné styky včetně výměny informací se budou uskutečňovat prostřednictvím útvarů pro mezinárodní styky federálního ministerstva vnitra ČSSR a Výboru státní bezpečnosti SSSR.

/3/ Nedílnou součástí tohoto Protokolu tvoří „Přehled společných agenturně operativních opatření“¹³⁶, který bude každoročně aktualizován v souladu s potřebami obou stran.

/4/ Po vzájemné dohodě a schválení ministrem vnitra ČSSR a předsedou Výboru Státní bezpečnosti SSSR mohou obě strany jednotlivá ustanovení tohoto Protokolu doplnit, změnit nebo zrušit.

/5/ Protokol vstoupí v platnost dnem schválení ministrem vnitra ČSSR a předsedou Výboru Státní bezpečnosti SSSR a bude platit do 31. prosince 1995.

135 Srov. Dohodu o spolupráci mezi federálním ministerstvem vnitra ČSSR a KGB při Radě ministrů SSSR z 10. února 1972, in: SIVOŠ, J.–ŽÁČEK, P.: *Spolupráca KGB ZSSR*; s. 82–84.

136 Přehled nebyl k této verzi dokumentu přiložen.

Dáno v Praze dne 25. května 1989 ve dvou vyhotoveních, každé z nich v jazyce českém a ruském, přičemž obě znění mají stejnou platnost.

Náčelník II. správy
Sboru národní bezpečnosti
Československé socialistické
republiky

.....
plk. PhDr. Karel VYKYPĚL

Náčelník II. hlavní správy
Výboru Státní bezpečnosti
Svazu sovětských socialistických
republik

.....
genplk. Ivan Alexejevič MARKELOV

Zdroj: ABS; f. objektové svazky – Centrála, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. 4, část č. 4, č. l. 5–10.

Dokument č. 4

1989, před 31. říjnem – Praha/Maxičky. Vystoupení zástupce náčelníka II. správy SNB pro vnější zpravodajství pplk. JUDr. Pavla Dvořáka¹³⁷

[...] ¹³⁸

Vážení soudruzi,

při tvorbě plánu činnosti II. S SNB na rok 1989 jsme vycházeli ze Střednědobého plánu služební činnosti SNB, PS a vojsk MV na léta 1986–1990¹³⁹, ve kterém bylo na úseku boje proti vnějšímu protivníkovi stanoveno dosáhnout vyšší efektivity v boji proti nepřátelským speciálním službám, a k dosažení tohoto cíle bylo čs. kontrarozvědce uloženo koncentrovat síly a prostředky kontrarozvědné práce na odhalování, dokumentování, zamezování a předcházení rozvědné a podvratné činnosti speciálních služeb USA, NSR, Velké Británie, jejich spojenců v NATO a ČLR a na odhalování jejich agentury, působící na území našeho státu.

Vycházejíc z tohoto základního dokumentu a dále z návrhu koncepce činnosti HSK včetně zhodnocení operativní situace byl před HSK postaven na rok 1989 základní cíl – dosáhnout kvalitativně vyšší úrovně ve vyhledávací činnosti za současného zvyšování akceschopnosti, systémového řešení přetrvávajících nedostatků a ofenzivního přizpůsobování našich forem a metod práce v podmínkách měnící se mezinárodní a vnitropolitické situace.

K zabezpečení¹⁴⁰ uvedeného cíle byly na rok 1989 stanoveny hlavní úkoly směřující k dosažení diferencovaného a koordinovaného přístupu k rozpracování hlavních bází využívaných speciálními službami protivníka, k efektivnímu soustředění a využití sil a prostředků při prověrkách signálů a rozpracování nejzávažnějších akcí, ke zvýšení ofenzivnosti využití výjezdové agentury a zahraničních tajných spolupracovníků. Jednalo se o následující konkrétní úkoly:

- zkvalitnit agenturně operativní rozpracování rezidentur speciálních služeb USA, NSR, Velké Británie a Francie legalizovaných na ZÚ v Praze a diferencovaně kontrolovat ZÚ ostatních zemí NATO, Latinské Ameriky a afroasijských států. K tomu realizovat systematické rozpracování [15-ti]¹⁴¹ ustanovených kádrových rozvědčků

137 Ve dnech 30. října – 2. listopadu 1989 proběhla v rekreačním zařízení ministerstva vnitra a životního prostředí ČSR Maxičky celostátní porada funkcionářů Státní bezpečnosti, které se zúčastnilo vedení II. správy SNB, náčelníci správ StB a XII. správy SNB, náčelníci odborů II. správy SNB i 1.–3. odborů správ StB a vybraní hosté (I. náměstek ministra vnitra ČSSR, někteří představitelé VOS FMV, náčelníci správy vyšetřování StB, I. fakulty VŠ SNB, IV., VI., XIII. správy SNB a vedoucí tajemník HV KSC při FMV).

138 V záhlaví písemnosti jsou rukopisné poznámky: „s. Dvořák, referát pro Sověty na 14.–18. 11. 89“ a dále: „Vystoupení ZNS s. Dvořáka v Maxičkách.“

139 Srov. ABS, f. 34/1, inv. j. 525.

140 Původní výraz „dosažení“ byl přeškrtnut.

141 Číselný údaj byl přeškrtnut.

speciálních služeb USA, NSR, Velké Británie a Francie, zefektivnit agenturně operativní pronikání do určených objektů KZÚ v Praze a současně vytvářet podmínky v součinnosti se sovětskými přáteli pro technické proniknutí do [H5-ti]¹⁴² vybraných KZÚ;

- věnovat operativní pozornost žurnalistům KS, u nichž je podezření z příslušnosti ke speciálním službám. Zaměřit se především na pracovníky tiskových agentur AP, DPA, ARD, AFP, ANSA;

- na úseku odhalování neosobního spojení zabezpečit důsledné plnění plánovaných úkolů v celostátní akci TROJA. Vyhledávání nepřátelských agentů provádět v úzké součinnosti se sovětskými přáteli a za využití výpočetní techniky;

- kvalifikovaně organizovat a řídit vyhledávání trestné činnosti vyzvědačství, zejména účelným soustředěním sil a prostředků na akce PROTEUS¹⁴³, BOXER¹⁴⁴, FEĎA, PÁV¹⁴⁵, JANA¹⁴⁶, NIMITZ¹⁴⁷, DANTE¹⁴⁸, BRANKÁŘ¹⁴⁹, HRAD¹⁵⁰, HANA¹⁵¹, AUTO¹⁵² a ČÍMAN¹⁵³;

- vyhledávací činnost zaměřit diferencovaně na vytypované osoby z řad báze KZÚ, výjezdáře do KS a zemí třetího světa, čs. stážisty a stipendisty, navrátilce, kategorizované VC a cizince trvale žijící na území ČSSR;

- v součinnosti s I. S SNB organizovat agenturní pronikání do centrál a služeben speciálních služeb protivníka s cílem získávat informace o konkrétních [eflech-a]¹⁵⁴ zájmech protivníka, o nových formách a metodách práce s agenturou, o rozmístění

142 Číselný údaj byl přeškrtnut.

143 Srov. evidenční záznam pátracího svazku s krycím názvem PROTEUS (reg. č. 37676), registrovaný 21. ledna 1988 pro 1. oddělení 1. odboru XII. správy SNB.

144 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím jménem BOXER (reg. č. 39828), registrovaný 21. září 1987 pro 2. oddělení 1. odboru správy StB Brno.

145 Srov. evidenční záznam pátracího svazku s krycím názvem PÁV (reg. č. 34768), registrovaný od 16. listopadu 1987 do 6. prosince 1989 pro 2. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

146 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem JANA (reg. č. 33578), registrovaný 21. dubna 1987 pro 3. odbor II. správy SNB.

147 Srov. evidenční záznam pátracího svazku s krycím názvem NIMITZ (reg. č. 35110), registrovaný od 4. února 1988 do 7. prosince 1989 pro 1. oddělení 3. odboru II. správy SNB.

148 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím jménem DANTE (reg. č. 36475), registrovaný 21. prosince 1988 pro II. správu SNB.

149 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím jménem BRANKÁŘ (reg. č. 34710), registrovaný 5. listopadu 1987 pro II. správu SNB.

150 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem HRAD (reg. č. 31578), registrovaný 7. února 1986 pro XI. správu SNB.

151 Srov. evidenční záznam spis prověřované osoby s krycím názvem HANA (reg. č. 36455), registrovaný pro 3. oddělení 7. odboru II. správy SNB.

152 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem AUTO (reg. č. 33407), registrovaný 18. března 1987 pro II. správu SNB.

153 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem ČÍMAN (reg. č. 28185), registrovaný 31. května 1984 pro XI. správu SNB.

154 Označená slova byla přeškrtnuta.

sil a prostředků. Za tím účelem realizovat kvalifikované podstavy vybraných a speciálně proškolených TS a v odůvodněných případech zavádět s protivníkem ZH. K zabezpečení tohoto úkolu pokračovat v zavedených ZH ŠÍPEK¹⁵⁵, LEKNÍN¹⁵⁶, IRIS¹⁵⁷, CITRUS¹⁵⁸, GAMA¹⁵⁹, [LOVEC, BÄDEN, OBCHODNÍK]¹⁶⁰ a dále rozvíjet zpravodajské kontakty NOVÁK¹⁶¹, KOSATEC¹⁶², DOKTOR¹⁶³, OSKAR¹⁶⁴ a VLADO¹⁶⁵ [a KYROS¹⁶⁶],⁸⁰

155 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem ŠÍPEK (reg. č. 26660), registrovaný 2. listopadu 1983 pro II. správu SNB.

156 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem LEKNÍN (reg. č. 31472), registrovaný 15. ledna 1986 pro 2. oddělení 3. odboru II. správy SNB.

157 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem IRIS (reg. č. 26830), registrovaný 22. listopadu 1983 pro II. správu SNB.

158 Srov. evidenční záznam objektového svazku CITRUS (reg. č. 46019), registrovaný 8. dubna 1988 pro 1c odbor správy StB Praha.

159 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem GAMA (reg. č. 31641), registrovaný 19. února 1986 pro II. správu SNB.

160 Označená slova byla přeškrtnuta. Srov. evidenční záznamy objektových svazků s krycím názvem LOVEC (reg. č. 23673), registrovaný 4. června 1982 a BADEN (reg. č. 18498), registrovaný 28. září 1979 pro XI. správu SNB.

161 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem NOVÁK (reg. č. 19231), registrovaný 14. října 1986 pro 1. oddělení 1. odboru správy StB Košice.

162 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem KOSATEC (reg. č. 28686), registrovaný 3. září 1984 pro II. správu SNB.

163 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem DOKTOR (reg. č. 28084), přeregistrovaný 15. května 1984 pro XI. správu SNB.

164 Srov. evidenční záznam agenturní svazku s krycím názvem OSKAR (reg. č. 16943), přeregistrovaný 20. března 1979 pro X. správu SNB.

165 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem VLADO (reg. č. 25557), registrovaný 22. dubna 1983 pro XI. správu SNB.

166 Náčelník 11. odboru II. správy SNB v polovině února 1989 předložil referátník, v jehož rámci informoval o součinnosti se VI. správou KGB SSSR v akci KIROS „*pri organizovaní aktivných opatrení vo vzťahu k vonkajšiemu protivníkovi*“. S ohledem na plánovanou cestu agenta II. správy SNB a „*zistenému záujmu protivníka uskutočniť ďalší kontakt*“ navrhl mimořádné součinnostní jednání na 11. odboru (účastníci: mjr. RSDr. Václav Kubíček, SRS 2. oddělení kpt. JUDr. Lubomír Balko) buď v termínu 29.–31. 3. 1989 anebo 3.–5. 4. 1989, jehož se měl za 4. odbor VI. správy KGB SSSR zúčastnit náčelník oddělení pplk. Genadij Leonidovič Gavrilov. „*Účelom súčinnostného jednanja bude spoločne pripraviť pre nášho agenta líniu chovania s aktivným úkolovaním a spravodajskú informáciu, ktorú poskytne pracovníkom špeciálnych služeb protivníka*.“ Na základě žádosti VI. správy KGB schválil 4. září 1989 ministr vnitra ČSSR vyslání SRS 11. odboru II. správy SNB kpt. Balka na další součinnostní jednání do Moskvy s pplk. Gavrilovem, jehož cíl byl stanoven: „– *zhodnotiť vývoj operatívni situace v akci „KIROS“ po posledním kontaktu našeho agenta s pracovníkem spec. služeb protivníka; – posoudiť otázku vytvárení podmínek pro mimořádný kontakt pracovníka spec. služeb protivníka naším agentem v listopadu – prosinci tohoto roku; – upřesnění otázek spojených s přípravou nového úkolu VI. správy V StB SSSR a vytvoření podmínek pro práci s naším agentem, který v této době bude v SSSR*.“ Genpor. Lorenc byl následně informován o mimořádném jednání kpt. Balka v Moskvě s náčelníkem 4. odboru

- v úzké spolupráci se spřátelenými kontrarozvědkami organizovat účinný boj proti mezinárodnímu terorismu;

- v úzké součinnosti se III. správou SNB a ZO KGB Milovice organizovat účinnou kontrarozvědnou ochranu určených objektů ČSLA a SSKV se zaměřením na odhalování agentury nepřátelských rozvědek a speciálních prostředků technické rozvědky protivníka u chráněných objektů;

- v součinnosti s přáteli MStB NDR organizovat a koordinovat boj proti převaděčským organizacím, zvýšenou pozornost věnovat akcím NÁKUPČÍ¹⁶⁸ a GAR-BAC¹⁶⁹;

K zajištění realizace výše uvedených hlavních úkolů byla v průběhu letošního roku přijata nebo se připravuje k přijetí řada systémových opatření spočívajících zejména:

- v propracování a do praxe zavedení efektivního systému boje s nepřátelskými rezidenturami legalizovaných [legalizovanými] na KZÚ v Praze, s využitím operativních experimentů a komplexního a ofenzivního nasazení sil a prostředků I., II., IV., VI. a XIII. správy SNB;

- ve vypracování konkrétních postupů a odhalování a dokumentaci kanálů spojení spec. služeb protivníka v nových podmínkách mezinárodních styků a vědecko-technického rozvoje. Opatření budou realizována v součinnosti s VI. a XIII. správou SNB;

- ve vypracování a zavedení systémů typových postupů ve vyhledávací činnosti v hlavních bázích vnějšího protivníka, efektivně reagujícími na rozvíjení mezinárodních styků. Každoročně k 30. 10. určovat prioritní a centrálně řízené akce agenturně-operativního rozpracování;

- v přípravě racionálního postupu pro organizování kontrarozvědné práce proti vnějšímu protivníkovi ve vyhledávací činnosti v zahraničí. Úkol bude plněn v součinnosti s I. S-SNB;

VI. správy KGB SSSR plk. Viktorem Petrovičem Nikulinem a novým náčelníkem oddělení mjr. Vladimírem Jurovičem Vsevoložským (11.–15. září. 1989). „V průběhu jednání by zhodnocen [...] vývoj operativní situace v akci KIROK po posledním kontaktu našeho agenta s pracovníkem speciálních služeb protivníka a současně byl dohodnutý konkrétní postup při realizaci dalších aktivních opatření, s cílem odhalení nových záměrů protivníka v oblasti našeho a sovětského výzkumu. V této souvislosti bylo dohodnuto nerealizovat mimořádný kontakt pracovníka speciálních služeb naším agentem v prosinci 1989. Za přímé účasti KIROSE byla podrobně řešena příprava zpravodajské informace pro protivníka.“ ABS, f. 34/1, inv. j. 983. Věc: Mimořádné součinnostné jednání s pracovníkem VI. správy V-ŠtB ZSSR v Praze k případu KIROK, 16. února 1989, č. j. CB-00518/11-2/89; Věc: Mimořádné součinnostní jednání s pracovníkem VI. správy V-ŠtB SSSR v Moskvě k případu KIROK, 22. srpna 1989, č. j. CB-002472/11-2/89; Věc: Zpráva z mimořádného součinnostního jednání s pracovníky VI. správy V-ŠtB SSSR v Moskvě k případu KIROK, 19. září 1989, č. j. CB-002472/11-2/1989.

167 Označená slova byla přeškrtnuta.

168 Srov. evidenční záznam objektového svazku s krycím názvem NÁKUPČÍ (reg. č. 37713), registrovaný 31. srpna 1989 pro 2. oddělení 4. odboru II. správy SNB.

169 Srov. evidenční záznam objektového svazku s krycím názvem GARBACZ (reg. č. 36231), registrovaný 15. listopadu 1988 pro 2. oddělení 4. odboru II. správy SNB.

- v zabezpečení centralizace zpravodajských her a vypracování metodiky vedení ZH;
- v rozpracování opatření čs. kontrarozvědky proti novým přístupům nepřátelských rozvědek, projevujících se snahami o širší využití čs. vědeckých pracovníků, hospodářských odborníků a pracovníků kultury;
- ve stanovení souboru opatření k řešení nízké výslednosti kontrarozvědné práce na úseku boje proti americkým, západoněmeckým a britským spec. službám;
- v přípravě účinných opatření reagujících na změny v povolovacím systému vycestování čs. občanů do ciziny;
- v prohloubení v součinnosti se III. správou SNB, především ve vzájemné využitelnosti agenturních, technických a dalších prostředků, zpracování účinných dezinformací a uvolňování využitelných informací z prostředí ČSLA;
- ve stanovení konkrétních úkolů kontrarozvědné ochrany určených objektů, které jsou v trvalém rozvědném zájmu spec. služeb vnějšího protivníka (např. FMZV, SPK, speciální výroby atd.).

Vážení soudruzi,

Složitost a dynamika současného světového vývoje a vnitropolitických událostí v některých zemích socialistického společenství mají přímý dopad na zahraničně-politickou koncepci předních západních zemí. Tento proces se přímo odráží i v celkové činnosti nepřátelských spec. služeb. Na základě poznatků získaných rozpracováním, lze konstatovat, že i přes určité mezinárodní uvolnění, zesílil protivník svou podvratnou činnost vůči ZSS. Nepřátelské rozvědky pokračují v centralizaci a vzájemně úzké součinnosti. Byla posílena úroveň konspirace a je rovněž zaznamenáváno zintenzivnění ideologické diverze proti našemu státu. Na tomto úseku protivník takticky zneužívá především otázky lidských práv, zejména po ratifikaci „Závěrečného dokumentu“ vídeňské následné schůzky KBSE v lednu tohoto roku.¹⁷⁰

Hlavní cíle vnějšího protivníka zůstávají neměnné. Je evidentní jeho snaha rozvrátit socialismus zevnitř. Za tím účelem usiluje vyvolat v ČSSR neklid a politickou destabilizaci pod rouškou demokratizačních trendů. Lze předpokládat, že k zajištění svých cílů bude protivník usilovat o proniknutí do základních struktur společenské nadstavby, zejména do nejvyšších politických a státních orgánů, získávat utajované a důvěrné informace o politických, braněbezpečnostních a ekonomických opatřeních v podmínkách přestavby, a to v mezinárodním i vnitrostátním měřítku.

K realizaci rozvědné činnosti využívá protivník osvědčených metod, legálních i nelegálních pozic. Zvýšená intenzita je trvale zaznamenávána u spec. služeb USA, NSR, V. Británie a některých států NATO, zejména Itálie.

Rozpracováním USA spec. služeb je potvrzováno, že centrem jejich činnosti na území ČSSR je ZÚ USA v Praze. Realizační schopnost jeho diplomatického sestavu

170 Srov.: LEŠKA, V.: *KBSE/OBSE minulost, přítomnost, perspektivy*. Karolinum 1997.

(v současnosti je obsazeno 35 diplomatických funkcí), v kterém jsou legalizováni kádroví pracovníci speciálních služeb USA, je navíc posilována US diplomaty krátkodobě přijíždějícími na naše území. Pro dokreslení situace mohu uvést, že se jedná až o několik set amerických diplomatů. Podle současných poznatků rezidentura obsahuje asi¹⁷¹ jednu třetinu diplomatických funkcí na ZÚ USA v Praze, v nichž je v současné době legalizováno 6 kádrových pracovníků CIA¹⁷² (NEUTRON-88¹⁷³, KARBON-89¹⁷⁴, ANTIMON-88¹⁷⁵, BROM-89¹⁷⁶, RADON-89¹⁷⁷) a kádrových pracovníků DIA (ARGON-87, TELUR-89¹⁷⁸, ZINEK-88¹⁷⁹, INDIUM-88¹⁸⁰, HAFNIUM-89¹⁸¹). U dalších 4 diplomatů je příslušnost ke spec. službám předpokládána (HELIUM-89¹⁸², PLATINA-87¹⁸³, BOR-88¹⁸⁴, SELEN-88¹⁸⁵).

171 Původní výraz „až“ byl přeškrtnut.

172 V tomto i ostatních dalších případech příslušnosti k zahraničním zpravodajským službám jde o tvrzení centrály Státní bezpečnosti, vycházející zčásti z informací předaných II. hlavní správou KGB, které je za současných legislativních podmínek velmi obtížné, ne-li nemožné, ověřit z jiných archivních zdrojů. V této souvislosti je nutné připomenout, že po reorganizaci odboru sovětské východní Evropy (odbor SE) v listopadu 1989 byl vedením operací CIA v Československu (Czech desk) pověřen Aldrich Hazen Ames, sovětský krtek (mole), spolupracující od roku 1985 s I. hlavní správou KGB SSSR. Srov. WEINER, T. – JOHNSTON, D. – LEWIS, N. A.: *The Story of Aldrich Ames an American Spy*. New York 1995, s. 142–143; EARLY, P.: *CIA versus KGB. Odhalení špiona Amese*. Themis, Praha 2001, s. 295.

173 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem NEUTRON-88 (reg. č. 36073), registrovaný 23. září 1988 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

174 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem KARBON-89 (reg. č. 37176), registrovaný 17. dubna 1989 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

175 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem ANTIMON-88 (reg. č. 36195), registrovaný 3. listopadu 1988 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

176 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem BROM-89 (reg. č. 37430), registrovaný 20. dubna 1989 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

177 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem RADON-89 (reg. č. 37558), registrovaný 21. července 1989 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

178 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem TELUR-89 (reg. č. 37775), registrovaný 18. září 1989 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

179 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem ZINEK-88 (reg. č. 35896), registrovaný 8. srpna 1988 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

180 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem INDIUM-88 (reg. č. 35216), registrovaný 3. března 1988 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

181 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem HAFNIUM-89 (reg. č. 37588), registrovaný 28. července 1989 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

182 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem HELIUM-89 (reg. č. 37557), registrovaný 21. července 1989 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

183 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem PLATINA-87 (reg. č. 33960), registrovaný 8. července 1987 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

184 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem BOR-88 (reg. č. 35774), registrovaný 1. července 1988 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

185 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem SELEN-88 (reg. č. 36302), registrovaný 25. listopadu 1988 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

K získávání zájmových informací využívají kádroví pracovníci CIA zejména mnohatisícovou čs. stykovou bázi, s níž rezidentura udržuje styk pod krytím oficiálních akcí a styků. Většina osob z této báze je v produktivní věku, zastává mnohdy významné funkce a naplňuje tak podmínky vhodnosti pro zpravodajské využití ze strany USA spec. služeb. Protivník se v této činnosti orientuje na vybrané kategorie osob s kádrovou perspektivou především z centrálních institucí a rozhodovacích center. Předpokládáme, že tyto osoby jsou v rámci oficiálních styků a společenských akcí nenásilně vytěžovány, popřípadě typovány pro další zpravodajské využití. Je logické, že pokud tyto styky uskutečňuje protivník v objektech ZÚ, je takřka nemožné tuto činnost dokumentovat a realizovat trestní postih „informátorů“.

Američané plánovitě pokračují i v udržování kontaktů s čs. občany – absolventy nebo kandidáty stážíjních a studijních pobytů v USA. Bylo zjištěno, že na organizačním zabezpečování těchto pobytů se přímo podílejí ustanovení kádroví rozvědčíci CIA a DIA.

Dlouhodobou rozvědnou aktivitu vykazuje rovněž vojenské oddělení ZÚ USA v Praze, kde, jak bylo již uvedeno, je dle našich poznatků legalizováno 5 pracovníků DIA. Hlavní formou jejich činnosti je rozvědné pozorování, které uskutečňují při četných výjezdech do zájmových prostorů v ČSSR, kde často operují nepřetržitě i několik dní, a to zejména v období vojskové činnosti jednotek ČSLA a SSkV. V průběhu rozpracování pracovníka rezidentury DIA (ARGON-87) bylo ověřeno prostřednictvím našich zpravodajských kontaktů, že ARGON udržoval styky se zájmovými osobami v objektu ZÚ USA v Praze nebo v jeho těsné blízkosti, kde je vytěžoval a úkoloval. Ve všech případech se jednalo o čs. občany ze stykové báze ZÚ. K organizování těchto styků využíval ARGON pracovníků obchodního oddělení. Naše kombinace směřující k vylákání ARGONA do větší vzdálenosti od ZÚ nebo dokonce mimo Prahu (ke schůzkám) se minuly účinkem. Na základě rozboru příčin neúspěšnosti těchto opatření, byly organizovány a uskutečněny další dva agenturní kontakty formou iniciativníků nabízejících uvolněné informace z vojenské problematiky. K prvotnímu vytěžení iniciativníků došlo na konzulárním oddělení ZÚ. Od jednoho kontaktu US rezidentura odstoupila a druhý byl po určité pauze aktivizován, dosud však bez odezvy protivníka. Na základě uvedených skutečností lze učinit opodstatněný závěr, že nepřátelská rozvědka přistupuje na nabídku tehdy, jestliže iniciativník má přímý přístup k objektu rozvědného zájmu, nebo disponuje zájmovými informacemi, které jsou pro speciální služby jinými prostředky nedostupné. Tento stav je potvrzován i ZH LESÍK¹⁸⁶ vedenou s rezidenturou legalizovanou na ZÚ USA v Praze. Odlišná praxe v přístupu rezidentury je však u podstav „A“ přátel i naší „A“ v jiné soc. zemi.

Informace o rozvědné aktivitě protivníka působícího proti ČSSR z nelegálních pozic máme pouze dílčí. Určité poznatky máme z ukončených zpravodajských her, ale i ze současných zpravodajských kontaktů a zejména záchyťů tajnopisných zpráv, po jejichž pisatelích je pátráno v akci TROJA. Komplexní analýza získaných poznatků

186 Zpravodajskou hru LESÍK se nepodařilo v registračních protokolech identifikovat.

ukazuje, že z nelegálních pozic proti ČSSR intenzivně pracují úřadovny speciálních služeb USA dislokované na území NSR a Rakouska, především v prostorech Frankfurtu nad Mohanem, Mnichova, Norimberka, Vídně a dále na území Západního Berlína. Je však nutné uvést, že v letech 1985–1988 prakticky došlo k přerušení kvalifikovaného zpravodajského dotyku se spec. službami USA působícími proti ČSSR z nelegálních pozic, což se negativně odrazilo na aktuálním poznání forem a metod práce protivníka, a tím i možnostech účinného usměrňování vyhledávací činnosti na tomto úseku.

Úroveň poznání forem a metod práce amerických spec. služeb negativně ovlivňuje rovněž dlouhodobá nevyšlednost v odhalování a dokumentování tr. činnosti vyzvědačství. Vyjma několika iniciativníků (i když tyto realizace mají z hlediska prevence pro naši společnost velký význam), nebyl klasický a závažný případ vyzvědačství po linii USA od roku 1980 (akce JESTŘÁB¹⁸⁷) realizován. K zlepšení tohoto stavu, a to nejen po této linii, ale i dalších je v současné době ze strany vedení HSK věnováno soustředěné úsilí.

Na úseku ideodiverzní činnosti je mimo některých HSP (např. HLAS AMERIKY apod.) výrazně aktivní politické oddělení ZÚ USA v Praze. V popředí nepřátelsky zaměřených akcí stál až do svého vyhoštění (3. července 1989) I. tajemník tohoto oddělení Robert Norman, který v prostředí čs. nelegálních struktur plnil roli určitého koordinátora a politického emisara. Bylo zadokumentováno, že představitelé antisocialistických sil, zejména CHARTY-77 se pravidelně scházeli v soukromém bytě Normana, kde společně za účasti dalších diplomatů KZÚ hodnotili současnou politickou situaci v ČSSR, postavení a perspektivy opozice v čs. společnosti a na základě toho určovali další postupy. Norman, který byl v této činnosti přímo podporován vedením ZÚ USA v Praze rovněž organizačně zajišťoval setkání čs. disidentů s delegacemi Kongresu USA a tzv. specialisty pro východní země, kteří za účelem různých „výzkumů“ navštěvovali ČSSR. Hlavním cílem těchto akcí byla morální a politická podpora čs. disidentských kruhů ze strany USA, ale nelze rovněž podceňovat reálné zpravodajské možnosti těchto kruhů. Normana po jeho vyhoštění nahradil v ČSSR II. tajemník politického oddělení Edward Kaska, který neprodleně navázal na protičeskoslovenskou činnost svého předchůdce a v současné době lze dokonce konstatovat, že jeho aktivita v prostředí antisocialistických sil je ještě na vyšší úrovni.

Po linii speciálních služeb NSR jsme zjistili, že v rámci rezidentury legalizované na ZÚ NSR v Praze se na provádění rozvědné činnosti proti ČSSR podíleli především pracovníci Úřadu vojenského zpravodajství (ANBw) a Spolkové zpravodajské služby (BND). Legalizovaní pracovníci Úřadu na ochranu ústavy (BfV) se většinou zaměřovali na kontrarozvědnou ochranu ZÚ a jeho pracovníků, což potvrzovaly i mimo jiné poznatky, které jsme zjistili k bezpečnostnímu oddělení ZÚ NSR. I když v průběhu roku docházelo ke změnám ve stavu pracovníků zastupitelského úřadu, lze

187 Srov. evidenční záznam osobního svazku s krycím názvem JESTŘÁB (reg. č. 16350), registrovaný 15. prosince 1978 pro 1. odbor II. správy SNB.

konstatovat, že z počtu 42 diplomatických míst bylo a je 8 obsazeno kádrovými rozvědčíky (SMRK¹⁸⁸, JÍVA¹⁸⁹, TIS¹⁹⁰, VRBA¹⁹¹, JAVOR¹⁹², CYPRIŠ¹⁹³, SEKVOJ¹⁹⁴, MAHAGON¹⁹⁵) a u dalších 5 byla tato příslušnost podle příznaků jejich činnosti předpokládána. K posílení výzvědných pozic rezidentury byli do ČSSR krátkodobě vysíláni i bývalí pracovníci ZÚ NSR v Praze (kupř. Roth, Scheur).

Činnost ZÚ NSR v Praze i samotné rezidentury spec. služeb NSR legalizované na tomto zastupitelství byla od poloviny roku 1989 ve zvýšené míře ovlivňována nezákonným pobytem občanů NDR na západoněmeckém ZÚ. Celá akce byla dlouhodobě a plánovitě připravována za aktivní účasti západoněmeckých spec. služeb.

Od 23. srpna 1989, kdy počet NDR občanů dosáhl čísla 149, došlo k dočasnému uzavření ZÚ NSR pro veřejnost. Došlo k ochromení činnosti mise v důsledku dalšího nárůstu NDR občanů i přemístění některých oddělení (např. vizového) mimo budovu velvyslanectví (JALTA). Na výpomoc byli z NSR vysíláni další pracovníci z MZV Bonn, ale posíleno bylo např. i vojenské oddělení o 1 pracovníka (specialista v zásobovacích službách). Kromě toho byli vysláni na ZÚ NSR v Praze také pracovníci německého ČK (DRK), kterých zde bylo více než 70. Těto nepřehledné situace využívali k realizaci svých cílů i pracovníci spec. služeb. S ohledem na množství osob a skutečnost, že na ZÚ přicházeli prakticky všechny kategorie osob, není pochybností o tom, že pracovníci spec. služeb mezi nimi našli cenné zdroje informací.

Řešení problému se stalo pro nejvyšší místa v ČSSR, NDR a NSR „choulostivou“ politickou otázkou. NSR strana se ji snažila řešit únikem do oblasti humanitárních přístupů. V souvislosti s tím nabyly na významu i opatření čs. bezpečnostních orgánů, v rámci kterých však musely být velmi citlivě zohledňovány všechny politické aspekty.

Od poloviny srpna do 5. října 1989 se na ZÚ NSR postupně soustředilo cca 13.500 občanů NDR, kteří byli na základě mezivládních dohod odsunuti (ve 2 termínech 1. října a 5. 10. 1989) zvláštními vlaky do NSR. Do budoucna předpokládáme,

188 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem SMRK-89 (reg. č. 37696), registrovaný 24. srpna 1989 pro 3. oddělení 3. odboru II. správy SNB.

189 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem JÍVA-86 (reg. č. 31952), registrovaný 18. dubna 1986 pro 1. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

190 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem TIS-86 (reg. č. 32113), registrovaný 23. května 1986 pro 1. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

191 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem VRBA-88 (reg. č. 35914), registrovaný 16. srpna 1988 pro 1. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

192 Srov. evidenční záznam prověřované osoby s krycím názvem JAVOR-86 (reg. č. 32482), registrovaný 19. srpna 1986 pro 1. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

193 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem CYPŘIŠ-88 (reg. č. 36077), registrovaný 26. září 1988 pro 2. odbor II. správy SNB.

194 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem SEKVOJ-87 (reg. č. 34520), registrovaný 28. října 1987 pro 1. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

195 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem MAHAGON-87 (reg. č. 34519), registrovaný 28. října 1987 pro 2. odbor II. správy SNB.

že stejným způsobem bude NSR řešit další případy emigrace občanů NDR, což potvrzuje i skutečnost, že minulý týden získalo možnost přímého vycestování do NSR dalších [±70]¹⁹⁶ 159 občanů NDR, kteří se nelegálně zdržovali na ZÚ NSR v Praze.¹⁹⁷

Ve vojenské problematice byla našimi prostředky zjištěna rozvědňá aktivita pracovníků vojenského oddělení ZÚ NSR zejména na teritoriu Severočeského, Východočeského, Severomoravského, Středočeského a Západočeského kraje. Výběr objektů určených k rozvědňnému pozorování vychází zpravidla ze specializace pracovníků voj. oddělení. Podle projevených zájmů usuzujeme, že jejich cílem byly především objekty charakteru PTZD (letecké a raketové tankové útvary naší i sov. armády).

Středem zájmu rezidentury zastupitelského úřadu NSR zůstávala činnost na úseku politického zpravodajství, která se v hodnoceném období orientovala především na rozsah a formu změn ve vládních a stranických orgánech, bilaterální vztahy ČSSR a NSR, situaci v římsko-katolické církvi v ČSSR a činnost opozičního hnutí na území čs. republiky. Máme potvrzeno, že zájmové informace získávají pracovníci rezidentury především rozsáhlým využíváním všech svých legálních možností plynoucích jim z pozic diplomatických funkcí, případně vytěžováním své rozsáhlé stykové báze, jejíž podstatnou část tvořili představitelé a členové různých tzv. nezávislých iniciativ. Našimi prostředky máme zjištěno, že vzájemné styky s těmito osobami uskutečňují pracovníci ZÚ jak veřejně tak i konspirativně. Nejmarkantnější prvky konspirace byly patrné např. ze strany Metzengera, kterého navštěvovali v nočních hodinách konspirativně čs. disidenti, při vzájemných kontaktech používali smluvené řeči, krycích jmen apod. Konspirativním způsobem uskutečňuje styky s čs. disidenty zpravidla také kulturní rada Seebode.

Největší aktivita v získávání informací politického charakteru byla zjištěna u kádrových rozvědčků I. rady P. Metzengera (v současné době střídán A. Hillerem), rady-tiskové záležitosti J. Rieger (vystřídán t. č. Steinerem), I. tajemníka-kulturní záležitosti dr. Ch. Seebodeho a rady-právní a konzulární záležitosti F. Burbacha (vystřídán t.č. RÜNGERem).

Na úseku ideově podvrtné činnosti značnou aktivitu vyvíjeli pracovníci tiskového a kulturního oddělení ZÚ. Lze konstatovat, že celkově se činnost kulturního oddělení orientovala na ideodiverzní ovlivňování čs. občanů.

Kromě toho, že se pracovníci kulturního a tiskového oddělení osobně podílejí na podpoře čs. vnitřního protivníka, vyvíjejí ve zvýšené míře i snahu o propagaci západního stylu života před co nejširší základnou čs. občanů – rozesílání a osobní předávání propagačních materiálů, pořádání kulturních akcí, družebních vztahů, příprava zřízení KIS, zajišťování pobytu vybraných osob v NSR (v pozadí ve víc případech DAAD, Goethe-inst., ale i spec. služby).

Zvýšený zájem tohoto oddělení ZÚ se nám již delší dobu projevuje i o otázku německé menšiny v ČSSR, což potvrdily některé zjištěné poznatky k organizaci této

196 Číselný údaj byl přeškrtnut.

197 Zde je vepsána věta: „V současné době zůstává na ZÚ NSR 8 ‚problematických‘ případů.“

menšiny u nás (KSONN), i obdobné trendy vývoje v této oblasti v jiných ZSS (zejména v SSSR). Kulturní oddělení svou činnost orientovalo rovněž do církevní oblasti. V této sféře se nejvíce angažoval tiskový rada J. Rieger. Ke jmenovanému byly získány poznatky, že byl aktivním činitelem v zabezpečování kanálů spojení mezi církví v NSR, Rakousku a ČSSR i různými ideodiverzními centry v zahraničí (IDC).

V souvislosti s kontrolou činnosti obchodního oddělení nebyly zadokumentovány nové poznatky o rozvědčné aktivitě pracovníků tohoto oddělení. Některé získané poznatky však signalizují, že vedle svého oficiálního působení plní i další úkoly zpravodajského charakteru.

Značnou aktivitu vyvíjeli pracovníci obch. oddělení např. v souvislosti s pobytem občanů NDR na ZÚ NSR, kdy se osobně podíleli na jejich vytěžování. V rámci oficiálních rozhovorů opakovaně vyzvídali informace, které pro ně nebyly oficiálně dostupné. Projevila se i tendence směřující k vytvoření podmínek pro kompromitaci čs. občanů v zahraničí (EMAN¹⁹⁸ – Brno).

Celková zahraničně politická i vnitropolitická situace v NSR se odrazila i v činnosti speciálních služeb NSR. Na úseku spec. služeb NSR a orgánů státní správy NSR jsme zaregistrovali vytváření dalších příhodnějších podmínek pro jejich podvratnou činnost, které korespondovaly s opatřeními přijatými na úrovni zemských vlád. I. správou SNB bylo signalizováno, že vládní instituce NSR zesílily tlak na přísun informací z teritoria ZSS, včetně ČSSR, přičemž ve vztahu k nám víme, že spolková vláda si vyžádala přednostní urychlené zajištění informací k politickému a hospodářskému procesu přestavby, vztahům státu a církve a vzájemným vztahům mezi NSR a ČSSR. Na vývoj operativní situace na území NSR mělo pro nás především negativní vliv zdokonalování forem a metod práce rozvědky a kontrarozvědky protivníka, prohlubování spolupráce mezi bezpečnostními složkami zemí NATO a zejména rozsáhlé využívání výpočetních systémů pro zpracování zpravodajských poznatků. V hodnoceném období byly rovněž zaznamenány poznatky o zintenzivnění a zefektivnění veškeré činnosti v otázkách přípravy kádrů Úřadu na ochranu ústavy a k dalším opatřením směřujícím k posílení výkonnosti zemských úřadoven, zejména ve spolkových zemích Bavorsko a Dolní Sasko. Agenturně operativní cestou bylo potvrzeno trvající úsilí protivníka o rozšiřování agentury z řad čs. občanů, zejména jeho eminentní snahu o pronikání do našeho bezpečnostního aparátu. Zpravodajská aktivita byla zaregistrována z úřadoven spec. služeb v Bavorsku, zejména v Mnichově.

Při výběru agenturních typů z řad čs. občanů byl zájem protivníka zaměřen na osoby mající přirozenou možnost výjezdů do NSR, případně jiných států KS (zejména Rakouska). K získávání informací o vytypovaných osobách protivník využíval zejména příbuzných [příbuzenských] vazeb těchto osob, případně jejich známých. Typování, resp. sběr informací k zájmovým osobám bylo protivníkem prováděno jak

198 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím jménem EMAN (reg. č. 13001), registrovaný 22. října 1965 pro správu StB Brno.

na území NSR, tak na území ČSSR. Bylo zjištěno, že protivník do této činnosti zapojuje býv. čs. občany a taktéž vízové cizince z NSR a Rakouska.

Při styku s agenturou využívaly spec. služby NSR osobního i neosobního spojení. Osobní styk protivník převážně uskutečňoval na území NSR a Rakouska, případně zvažoval i jiné státy v Evropě (Španělsko, MLR, SFRJ). Využíval jej zejména v souvislosti s přirozenými možnostmi výjezdu do těchto zemí. Do současné doby jsme nezískali objektivní poznatky, že protivník přímo využívá k vycestování tzv. finančního daru, tento postup považuje za rizikový a ve svém důsledku ohrožující bezpečnost agenta. Západoněmecké speciální služby se raději uchýlovaly k předávání hotových finančních částek nebo k vinkulaci vkladů na konto agenta na území NSR. Schůzky na území NSR a Rakouska byly organizovány zejména ve veřejně přístupných zařízeních (restaurace, hotely), byly však získány poznatky o schůzkách v konspiračních objektech. K utajení styků¹⁹⁹ na území NSR protivník tuto vybavoval krycími doklady. Způsob signalizace výjezdu agenta speciální službě v podstatě nedoznal změn a byl zejména avizován zasláním pohlednice, anebo oznámení[m] příjezdu do operačního prostoru speciální služby telefonickou cestou.

K neosobnímu spojení s agenturou ve směru centrála [-] agent využíval protivník především radiocentr. Ve směru A – centrála byl nejčastěji využíván poštovní kanál. Byla zjištěna fixace informací pomocí tajnopisu jiným způsobem (vpisování do tiskovin nebo knih, které pak A předal při osobním styku s protivníkem). Protivník využíval ke spojení s A i mrtvých schránek (MS), zakládaných na našem území, včetně možnosti využívání²⁰⁰ tranzitních mrtvých schránek.

V příštím období lze očekávat další aktivitu rozvědně podvratné činnosti speciálních služeb NSR a jejich rezidentury na ZÚ NSR v Praze. Na základě získaných poznatků lze předpokládat zaměření protivníka do ideodiverzní oblasti, k čemuž bude využívat veškerých možností, které mu skýtá politická linie ČSSR, orientovaná na demokratizaci a uvolnění vztahů s dalšími státy. Máme zjištěno, že protivník v současné době stále usiluje o vyhledávání a využití výchozích bodů pro vytvoření účinnější politické opozice v ČSSR a profilování dalších exponentů k politické podvratné činnosti. V ekonomické oblasti zjišťujeme, že protivník kalkuluje s dlouhodobým procesem, ve kterém vůči nám chce uplatňovat řadu činností podle vlastního uvážení a momentálního stavu vzájemných styků. Má zájem o zvýšení svého ekonomického vlivu i podílu na čs. ekonomice, který chce realizovat především formou různých hospodářských operací výhodných z dlouhodobého pohledu pro NSR, přičemž předpokládá, že v důsledku toho získá i politický vliv.

Prostředky čs. rozvědky bylo zjištěno, že západoněmecká strany v zájmu zkvalitnění své rozvědné činnosti, zejména v politické oblasti, přistoupí k výraznějšímu využití mezinárodních organizací a institucí zabývajících se výzkumem Východu. Některé poznatky získané po linii II. správy SNB nám již toto potvrzují. Je předpoklad, že Spolková zpravodajská služba (BND) by měla přistoupit k širšímu vysazení dlouholetých

199 Zde je vepsáno: „s agenturou“.

200 Zde je vepsáno: „mobilních“.

agenturních prostředků do pokrokových mezinárodních organizací, případně k verbovkám agentury v tomto prostředí. Uvedená činnost by se měla týkat kupř. Světové rady míru, Světové odborové federace, Mezinárodní organizace novinářů a dalších. K těmto opatřením by protivník měl využít zintenzivnění kontaktů a typovací činnosti mezi občany ZSS, včetně ČSSR. Po linii II. S-SNB byly zjištěny poznatky, že protivník usiluje o získání pramenů nejméně od stupně řízení kraje nebo z blízkosti osob z centra, zejména ÚV KSČ, federální vlády apod. Rovněž bychom neměli přehlédnout, že protivník usiluje o pronikání do složek Státní bezpečnosti na všech stupních řízení. Potvrdily nám to i poznatky I. S-SNB. Rovněž přátelé SSSR zaznamenávají v poslední době zesílenou činnost BND v tomto prostředí.

Po linii britských spec. služeb legalizovaných na velvyslanectví Velké Británie v Praze bylo zjištěno, že jejich činnost byla zaměřena zejména na mapování celkové vnitropolitické situace a k otevřené podpoře tzv. nezávislých iniciativ. Nejvyšší aktivitu v tomto směru vyvíjel ustanovený kádrový pracovník SIS legalizovaný ve funkci I. tajemníka-konzula Damián Todd a III. tajemník – tisková atašé Patricia Holland, podezřelá z příslušnosti ke spec. službám Velké Británie. (V současné době již oba mimo ČSSR). Todd od nástupu do uvedené funkce začal aktivně vyhledávat kontakty s osobami protisocialistického zaměření, které se sdružují v různých protisocialistických seskupení[ch] jako např. CHARTA-77, České děti, Nezávislé mírové sdružení (NMS) a další. Jeho aktivita byla úměrná vývoji vnitropolitické situace v ČSSR, zejména před, v průběhu a bezprostředně po otevřených protispolečenských vystoupeních uvedených seskupení vnitřního protivníka. Kontrarozvědným rozpracováním Todda bylo potvrzeno, že se jedná o kádrového pracovníka britských speciálních služeb (BSS). K jeho osobě byly získány poznatky, nasvědčující provádění schránkových operací na území BLR, MLR a teritoriu Východoslovenského kraje. V rámci uvedených operací využíval vždy svou manželku a lze se domnívat, že tato zabezpečovala kontrasledování. Na základě některých poznatků získaných při rozpracování Todda lze předpokládat, že protivník v rámci schránkových operací provádí signalizaci za využití křídových znamení. Operativní kontrolou činnosti Patricie Holland byl zadokumentován její výskyt v prostorách vytypované zpravodajské činnosti dříve ustanovených pracovníků BSS (Bratislava, Západočeský kraj). Její činnost signalizovala příznaky zpravodajské činnosti, např. prováděla fotodokumentaci konkrétních prostorů z míst umožňujících orientaci v prostoru apod. Na základě zhodnocení získaných poznatků k její činnosti a v návaznosti na poznatky sovětských přátel usuzujeme, že se jednalo o kádrovou pracovníci SIS. Kromě obdobné činnosti jako u Todd Holland sehrávala rovněž i úlohu koordinátora a zprostředkovatele spojení čs. disidentů s pracovníky západních sdělovacích prostředků (HSP). Z hlediska projevovaných zájmů protivníka v politické oblasti se domníváme, že důležitou úlohu měl i velvyslanec rada Malcolm Mac Gregor.²⁰¹ Z analýzy doposud získaných poznatků k jeho osobě lze předpokládat, že plní určité úkoly rezidentury SIS na BVV v Praze.

201 Zde je vepsáno: „MERKUR“.

Rozpracováním obchodního oddělení (OBO) BVV máme zjištěno, že britská strana dává sice najevo svůj zájem o spolupráci, avšak zároveň tohoto zájmu zneužívá k politickému nátlaku. Tato tendence se nám projevila konkrétně u býv. pracovníka OBO I. tajemníka pro obchodní záležitosti J. Bealeho²⁰², který se vyjadřoval, že další rozvíjení obchodní spolupráce je do značné míry závislé na postupu čs. strany vůči „politické opozici“ v ČSSR. K novému tajemníkovi OBO S. J. Davey²⁰³ existují poznatky kubánských přátel, že tento by měl být kádrovým pracovníkem BSS. Prozatím se nám však pouze podařilo zadokumentovat pouze jeho výskyt v prostorech, kde byla zjištěna předchozí zpravodajská činnost Todd a Hollandové.

Na úseku ideodiverzního působení jsme získali nové poznatky o záměrech britské strany, prezentované Britskou radou (BC), v oblasti vědy, kultury a školství. Na základě zhodnocení všech poznatků z této oblasti, zejména uvedených aktivit v ekonomické a kulturní oblasti, ke kterým v poslední době dochází v čs.-britských vztazích v rámci rozšiřujících se kontaktů ZSS s vyspělými kapitalistickými státy, lze konstatovat, že britské spec. služby perspektivně rozšiřují možnosti zpravodajského pronikání prakticky do všech sfér života ČSSR.

Ve směru podvatratné činnosti BSS proti ČSSR z území Velké Británie, případně území třetích států /pravděpodobně Rakouska a NSR/ jsme v posledním období zaznamenali značné zesílení aktivity kontarozvědky (MI-5) při rozpracování občanů ze ZSS, včetně ČSSR, přičemž za novum pokládáme, že jsou rozpracovávány osoby, které v minulých letech nebyly přímo v kontrarozvědné pozornosti. Jde o osoby na krátkodobých studijních a stážijních pobytech apod. Ve směru Oxfordské univerzity jsme získali poznatky, že této instituce je zneužíváno ze strany BSS k získávání osob přijíždějících na univerzitu ze ZSS nebo vyjíždějících z univerzity do ZSS k plnění rozvědných úkolů na území zájmové země.

Na základě zhodnocení poznatků získaných z kontrarozvědného rozpracování diplomatických pracovníků BVV v Praze a na základě dalších dílčích informací na tomto úseku předpokládáme, že stěžejní zpravodajské úkoly vůči naší republice zabezpečují rezidentury BSS legalizované ve Vídni, či jiných britských institucích v této zemi.

V hodnoceném období jsme zaregistrovali, že britská SIS uskutečnila na území ČSSR již druhou schůzku se svým agentem, kterému za předané materiály poskytla značnou finanční úhradu. Je zjištěno, že agent byl na schůzce proškolen v používání speciální fotografické techniky a tajnopisných prostředků a byl instruován k obsluze mrtvých schránek (MS). V rámci další akce je nám známo, že britská SIS uskutečnila ve 2 případech schůzku na území NSR. [Tuto skutečnost]²⁰⁴ potvrdila i sama britská strana, která prostřednictvím HSP²⁰⁵ uvedla, že informace o rozvědné aktivitě ČSSR proti Velké Británii, byly získány vyhodnocením výpovědí LUDVÍKA.²⁰⁶

202 Zde je vepsáno: „APOLON“

203 Zde je vepsáno: „APOLON“

204 Zde je text opraven na: „Přetrvává zájem BSS o pracovníky MV, toto“

205 Zde je vepsáno: „(Anglie)“

206 K případu V. Ludvíka viz BĚLOUŠEK, D.: *Akce PANT. Příběh Vlastimila Ludvíka, posledního de-*

Tato skutečnost, s přihlédnutím i k minulým případům (HORA, SUP)²⁰⁷ nadále potvrzuje [vysokou]²⁰⁸ aktivitu BSS vůči našim bezpečnostním složkám a částečně ovlivňuje i naši neúspěšnost v pronikání do BSS.

Do dalšího období, vycházející z zjištěných aktivit pracovníků jednotlivých oddělení BVV v Praze, ustanovených či podezřelých z příslušnosti k BSS, předpokládáme, že pozornost protivníka bude nadále směřována do jeho „tradičních oblastí“ a ve svém důsledku se nebude lišit od zájmů speciálních služeb USA a NSR na území ČSSR.

Podobně lze hodnotit operativní situaci na úseku rozpracování speciálních služeb Francie, Itálie a některých států NATO. Řada aspektů podvrtné činnosti je shodných, což potvrzuje i naše předpoklady o její koordinaci vůči ZSS, včetně ČSSR.²⁰⁹ Obdobná je činnost i na úseku ideodiverzního působení, kde součinnost protivníka na našem území byla v mnoha případech dokumentována zejména v případech hromadných protispoločenských vystoupeních v Praze.

Po linii ZÚ afroasijských a arabských zemí bylo zjištěno, že oproti minulým letům se diplomatictí pracovníci těchto ZÚ soustředili na sledování vnitropolitického dění v ČSSR a současně u nich vzrůstal široký zájem o činnost a konkrétní představitel nelegálních struktur v ČSSR. Konkrétní zpravodajskou činnost proti zájmům ČSSR jsme nezjistili. Činnost zpravodajského charakteru zvláště do řad arabské báze byla zaznamenána u pracovníků speciálních služeb legalizovaných na ZÚ arabských zemí v Praze, kde podle našich poznatků se však jednalo pouze o „opoziční“ boje v rámci arabského regionu.

Aktivní rozpracování je prováděno v problematice ZÚ Indie a Egypta v Praze. Po kádrových změnách na těchto ZÚ jsou prováděna operativní opatření k ustanovení kádrových rozvědčiků a podchycení jejich případných vazeb na speciální služby hlavního protivníka, k čemuž nás vedou dříve zjištěné poznatky o kontaktech pracovníka speciálních služeb Indie na kádrového rozvědčíka legalizovaného na ZÚ Velké Británie v Praze. V případě ZÚ Egypta víme, že se jednalo o kontakty na ZÚ USA, V. Británie a Francie v Praze.

Rozpracování[m] ZÚ Japonska a ČLR se konkrétní poznatky k jejich zpravodajské činnosti proti zájmům ČSSR nepodařilo dokumentovat, i když i zde byl podchycen jeden zpravodajský kontakt na pracovníka speciálních služeb ČLR (v současné době částečně přerušeno) a máme signál o předávání poznatků z prostředí ČSLA některým KZÚ prostřednictvím ZÚ ČLR.

fektora komunistické rozvědky. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, č. 6. Praha 2008, s. 243–260.

207 K případům HORA a SUP viz tamtéž, s. 250–252; ŽÁČEK, P.: *V labyrintu tajných služeb.* In: VACHALOVSKÝ, P.– ŽÁČEK, P.: *Jan Kavan v labyrintu služeb.* Formát, Praha 2003, s. 299, 356 a TOMEK, P.: *Československo-britské zpravodajské soupeření.* In: *Securitas Imperii*, 2006, č. 14, s. 158–162.

208 Označené slovo bylo přeškrtnuto.

209 Po levé straně je poznámka: „Vyjma aktivity objektů GIZELA a GITA k objektům ČSLA a SA zejména na teritoriu Severoč. kraje.“

Pod agenturně operativní kontrolou v hodnoceném období byla i činnost speciálních služeb Sýrie a Iráku legalizovaných na zastupitelských úřadech těchto zemí, u kterých bylo zjištěno, že činnost zpravodajského charakteru vyvíjely především mezi sebou.

V problematice boje mezinárodního terorismu nebyly získány poznatky signalizující zneužití území ČSSR k teroristické činnosti zejména skupinami arabského regionu. Pozornost z naší strany byla především věnována Revoluční straně FATAH – ABU NIDAL, Všeobecnému velení – LFOR, Tajné armádě pro osvobození Arménie – ASALA, japonské Rudé armádě a řadě dalším skupinám nebo organizacím [a řadě dalších skupin nebo organizací]. V několika případech byly získány poznatky signalizující možné útoky na diplomaty S. Arábie, Palestinské fronty²¹⁰ osvobození, případně na ZÚ JLDR, Iránu v Praze, ale v průběhu prověřování se tyto nepotvrdily. V současné době je možné říci, že potenciální nebezpečí teroristických akcí je u organizace ABU NIDALa, kde došlo ke změně orientace. Je ustupováno od politických akcí a dochází k plánování násilných teroristických útoků.

Na úseku kontrarozvědčné ochrany sovětských vojsk došlo k podstatné změně operativní situace v souvislosti s plněním Dohody mezi USA a SSSR o likvidaci raket středního a kratšího doletu, plněním závěrů Stockholmské konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti v Evropě, včetně zabezpečování částečného odsunu sovětských vojsk z našeho území – akce „TAJFUN“²¹¹, jejíž první část již byla ukončena.

Shora citované mezinárodní dohody dávají protivníkovi legální možnosti získávání a ověřování informací z vojenské oblasti, které ještě v nedávné minulosti byly přísně utajovány.²¹² Činnost pozorovatelů a inspektorů při vojenských cvičeních resp. při provádění inspekci přímo na místě konání vojenských akcí je v současné době doplňována i akcemi nevládních organizací. Jako příklad lze uvést iniciativu vědců

210 Zde je vepsáno: „národního“.

211 II. správa SNB již v polovině dubna 1989 pro I. náměstka genpor. Lorence zpracovala plán kontrarozvědčných opatření k omezenému odsunu sovětské armády z ČSSR. „V souvislosti s realizací rozhodnutí vlády SSSR o částečném odsunu sovětských vojsk z území ČSSR, v květnu 1989 a listopadu 1990, je možno předpokládat zvýšený zájem speciálních služeb protivníka o jednostranné snížení ozbrojených sil z hlediska politických důsledků, jakož i vojenských z pohledů zabezpečení obranyschopnosti zemí Varšavské smlouvy a bojové pohotovosti a připravenosti zbývajících vojsk.“ Ve dnech 26. září–3. října 1989 mělo proběhnout pod řízením velitele SSKV spojenecké cvičení ve VVP Hradiště a Mimoň, jehož se zúčastnily 48. mad, velitelství a štáb 15. gtd SSKV a 2. prapor 5 map Mikulov z ČSLA. V rámci akce PODZIM-89 byla navíc ve dnech 25. listopadu–10. prosince 1989 plánována pravidelná výměna vojsk SSKV, realizovaná z letiště Boží Dar u Milovic, Pardubice, Mošov u Ostravy a Košice. „Přesuny vojsk sovětské armády na uvedená letiště budou probíhat ze stálých posádek.“ ABS, f. MV-OB, reg. č. 845, díl č. 18, část 3. Plán komplexních kontrarozvědčných opatření při částečném odsunu vojsk SSKV z území ČSSR – akce TAJFUN, 19. dubna 1989; Věc: Spojenecké cvičení – informace, 18. září 1989, č. j. CB-001841/4-3/89; Výpis z informace o přesunu vojsk, 23. listopadu 1989.

212 Po levé straně je vepsáno: „Nechci předbíhat, ale v budoucnosti mohou být podmínky pro protivníka ještě příznivější.“

PUGGWASCHKÉHO hnutí v jejímž rámci navrhl delegát NSR provedení experimentální zkoušky pro kontrolu pohybu a množství konveční bojové techniky. K tomuto návrhu se zatím jako jediní připojili vědci z ČSSR. Po souhlasu GŠ ČSLA se tento experiment západoněmeckých a čs. vědců uskutečnil v srpnu letošního roku u vojen. střediska 02 DOKSY v Severočeském kraji.

Je třeba otevřeně konstatovat, že nové skutečnosti v této oblasti vedly, zejména z počátku, k určitému podcenění problematiky kontrarozvědné ochrany sovětských vojsk. Původní předpoklad o snížení zájmu protivníka o vojenskou oblast, související s odzbrojovací iniciativou zemí soc. tábora, se nepotvrdil. Naopak se zvýšil zájem o odsun sov. vojsk z našeho území ze strany pracovníků zastupitelských úřadů NSR, USA, Velké Británie, Francie a Kanady. Byl rovněž zadokumentován zájem vízových cizinců a čs. občanů o přesuny vojsk včetně nakládky bojové techniky. V návaznosti na tyto skutečnosti nám vedené zpravodajské hry i informace zejména I. a III. S-SNB potvrdily²¹³ vzrůstající zájem protivníka o tuto problematiku. Chtěl bych v této souvislosti upozornit, že i po provedených organizačních změnách v útvech operativy StB²¹⁴ řadíme problematiku ochrany vojsk i nadále na přední místo našeho zájmu. V platnosti zůstávají úkoly uložené na poradě ministra vnitra ČSSR s jeho náměstkou v listopadu 1987 – zejména se jedná o úkol pro všechny S-StB získat do konce r. 1990 nejméně 2 ZTS z určených oblastí NSR a Rakouska.

1. odbory S-StB v krajích v současné době přímo vykonávají kontrarozvědnou ochranu vojenských objektů a přešly na metodické řízení oper. pracovníků na okresech. Proto bude nyní nezbytné, aby rozpracování jednotlivých akcí bylo prováděno pracovními týmy za účasti pracovníků z problematiky²¹⁵ a příslušné linii speciální služby. Tento princip je třeba uplatňovat od okresu přes kraj, včetně centrály. Tento přístup budeme vyžadovat. I v tom vidíme jednu z možností zastavení poklesu úrovně vyhledávací činnosti v problematice a zlepšení řídicí a koordinační činnosti na stupni centrála, kraj.

Vzhledem k současnému poznání aktivity vnějšího protivníka můžeme konstatovat, že úkoly byly a ještě jsou postaveny správně a reálně. Přesto přes veškeré pracovní úsilí, vysokou pracovní intenzitu u mnoha pracovníků i náčelníků a zjevnou snahu o docílení co nejlepších výsledků musíme konstatovat, že stanovených cílů nebylo v plném rozsahu dosaženo.

Výsledky neodpovídají aktivitě vnějšího protivníka, ani vynaloženým silám a prostředkům. Základní příčinou jsou nedostatky v řízení a organizaci konkrétní kontrarozvědné práce ve vyhledávací činnosti, v rozpracování případů, ve výstavbě kvalitní agenturní sítě a práci s ní. Projevuje se značně extenzivní přístup v hlavních oblastech kontrarozvědné činnosti, nedostatečná ofenzivnost při přijímání a plnění

213 Zde je vepsáno: „přetrvávající, možno říci i“.

214 Srov. např. ŽÁČEK, P. (ed.): *Nástroj triedneho štátu. Organizácia ministerstiev vnitra a bezpečnostných zborov 1953–1990*. ÚPN, Bratislava 2005; též: *Iluze a realita: Poslední pokus o reformu Státní bezpečnosti, 1987–1989*. In: *Securitas Imperii* č. 3. Praha 1996, s. 7–42.

215 Zde je vepsáno: „OVO“.

úkolů v operativním rozpracování, v efektivním využívání ZTÚ, pasivním úkolování vyjíždějící agentury, což má za následek nízkou úroveň poznání forem a metod práce protivníka, nedostatečná koordinace práce mezi kontrarozvědnými součástmi a jejich vzájemná součinnost s rozvědkou, chybějící jednotné poznatkové fondy a analýza poznatků k vnějšímu protivníkovi, nedostatky v kádrovém zabezpečení kontrarozvědného výkonu a odborné způsobilosti pracovníků kontrarozvědky.

Zejména se nedaří plnit úkoly při odhalování nepřátelské agentury, která působí na našem území. Příčinu lze především spatřovat, jak bylo již uvedeno, v nedostatečném poznání forem a metod práce vnějšího protivníka, což je mimo jiné zapříčiněno i nízkým počtem kvalitních zpravodajských her²¹⁶ (mimo linii NSR), nízké technické úrovni zpravodajské techniky, přetrvávající nedostatky ve sledovací činnosti a její omezené kapacitě, přetrvávajícím lokálním zájmům a v nedostatečném propojení informačního toku mezi útvary StB. Na druhé straně nelze však nevidět, že i přes shora uvedené nedostatky byly zaznamenány i pozitivní výsledky.

Po linii USA lze konstatovat, že v porovnání s minulými lety bylo v oblasti výslednosti práce dosaženo²¹⁷ kvantitativního a kvalitativního posunu. Na základě provedené dokumentace bylo uskutečněno vyhoštění I. tajemníka polit. oddělení ZÚ USA v Praze Roberta Normana za protičeskoslovenskou činnost v prostředí čs. disidentských kruhů, dále se podařilo realizovat 2 případy trestné činnosti podle § 105 tr. zákona a to v akci JÁCHYM²¹⁸ rozpracovávané ve spolupráci s S-StB České Budějovice a v akci ALOIS²¹⁹ rozpracované 1. odborem HSK v úzké součinnosti s O-StB Trutnov. Zadržení (čs. občané) se pokusili navázat styk s rozvědkou USA, které písemnou formou nabídli spolupráci.²²⁰

Nyní k rozpracování a úrovni agentury po linii USA speciálních služeb. V současné době je po této linii rozpracováno celkem 11 akcí, z nichž 9 je vedeno na teritoriálních útvarech StB (Č. Budějovice 2 sig. sv., Plzeň 1 sig. sv., Košice 1. sig. sv., XII. S-SNB 3 sig. sv., a 1 pátr. sv.). Z uvedeného²²¹ vyplývá, že na úseku vyhledávání a rozpracování máme stále značné rezervy. Tato situace je důsledkem nesystematické a nedostatečné úrovně vlastní vyhledávací činnosti, v níž se mimo jiné odráží i problémy se zkvalitňováním agenturního aparátu, zejména zahraničního. U zahraniční agentury je nutné konstatovat²²², že kromě 1. odboru HSK a S-StB Ústí nad Labem žádné další pracoviště po linii USA touto²²³ agenturou nedisponuje.

216 Zde je vepsáno: „kontaktů, podstav“.

217 Zde je vepsáno: „dílčího“.

218 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem JÁCHYM (reg. č. 35977), registrovaný 31. srpna 1988 pro 2. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

219 K akci ALOIS srov. TOMEK, P.: „Špionáž“ v normalizačním Československu. In: *Paměť a dějiny* č. 3. Praha 2008, s. 23–24.

220 Zde je vepsána věta: „Nebezpečnost byla zejména v tom, že v jednom případě nabízel objekt informaci k objektu PTZD, v druhém případě informace z prostředí Stb.“

221 Zde je vepsáno: „Ze statistického výčtu“.

222 Zde je vepsáno: „je stav podstatně horší“.

223 Zde je vepsáno: „kvalitní“.

V problematice podstav byly dílčí výsledky dosaženy při organizování TS NOVÁKA řízeného S-StB Košice, pokračuje²²⁴ podstava TS JARDA²²⁵ řízeného S-StB Plzeň. Při zabezpečování ofenzivních úkolů na úseku agenturního pronikání do objektu ZÚ USA v Praze lze kladně hodnotit spolupráci některých teritoriálních útvarů. Jedná se o S-StB Praha, která připravila a provedla první fázi podstavy TS PETRa²²⁶, dále lze vyzvednout S-StB Košice za výsledky dosahované TS PALIŠINem²²⁷, kdy je po úspěšném vystavení rezidentuře legalizované na ZÚ USA v Praze očekávána její reagence. Ve spolupráci s S-StB Košice bylo realizováno vystavení TS IVANa²²⁸ mimo území ČSSR. Kladně lze hodnotit přístup S-StB Ústí nad Labem za podíl na AOK při podstavení TS WILLYSa²²⁹ a rovněž přístup S-StB Ostrava za přípravu podmínek a hladký průběh aktivního opatření v akci JÓD.²³⁰ Naproti tomu je však potřebné zofenzivnit přístup S-StB Brno při využívání TS HANÁKa²³¹ ve zpravodajské kontaktu v akci ARGON-87. Trvalou stagnaci na úseku podstav vykazují i S-StB Hradec Králové, Ostrava a XII. správa SNB.

Po linii NSR spec. služeb je možné kladně hodnotit řadu vedených zpravodajských her a kontaktů, jejichž prostřednictvím získáváme poznatky k formám a metodám rozvědně podvatrné činnosti protivníka a současně se nám daří poutat síly a prostředky západoněmeckých spec. služeb. Na úseku odhalování tr. činnosti vyzvědačství se podařilo získat poznatek o nabídce ke spolupráci s BND ze strany občana NDR (akce DROZD²³²),

224 Zde je vepsáno: „se střídavými úspěchy“.

225 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem JARDA (reg. č. 21985), registrovaný 30. května 1979 pro správu StB Plzeň.

226 Příslušný agenturní svazek 1. odboru S-StB Praha se nepodařilo identifikovat.

227 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem PALIŠIN (reg. č. 17926), registrovaný 16. května 1985 pro vysunutě pracoviště ŠtB Svidník.

228 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem IVAN (reg. č. 20882), registrovaný 29. listopadu 1988 pro 1. oddělení 1. odboru správy StB Košice.

229 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem WILLYS (reg. č. 24414), registrovaný 11. prosince 1985 pro 1. oddělení 1. odboru správy StB Ústí nad Labem.

230 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem JÓD-87 (reg. č. 34085), registrovaný 6. srpna 1987 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

231 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem HANÁK (reg. č. 31475), registrovaný 24. dubna 1980 pro 1. odbor správy StB Brno.

232 Srov. evidenční záznam pátracího svazku s krycím názvem DROZD (reg. č. 32299), registrovaný 8. července 1986 pro 2. oddělení 2. odboru II. správy SNB. V podkladech postoupených náčelníkem 2. odboru II. správy SNB kpt. JUDr. Václavem Novotným odboru pro mezinárodní styky VOS FMV před jednáním s východoněmeckou Státní bezpečností je navíc uvedeno: „V součinnosti pracovníků 2. odboru II. správy SNB a pracovníků MStB NDR v ČSSR bylo v roce 1989 zahájeno rozpracování akce DROZD (DROSSEL). Objekt akce – pracovník ZÚ NDR v ČSSR – předal ve dvou případech na ZÚ NSR v Praze materiály utajovaného charakteru a v návaznosti na to organizovali pracovníci ZÚ NSR v Praze jeho emigraci do NSR. Na základě poznatků a operativní dokumentace, která byla postoupena přátelům byl objekt dne 17. března 1989 na území NDR realizován a později i odsouzen. Ke své činnosti se v plném rozsahu doznal.“ ABS, f. MV-OB, reg. č. 845, část č. 9. Věc: Zaslání podkladů pro jednání MVČSSR v NDR, 19. října 1989, č. j. CB-003105/2-1/89.

který prvotní kontakt uskutečnil na ZÚ NSR v Praze. Poznotek byl předán přátelům NDR a objekt byl realizován a odsouzen.

V souvislosti s rozpracováním rezidentury spec. služeb NSR legalizované na ZÚ NSR v Praze se v letošním roce dále podařilo upřesnit její složení a vytypovat další objekty, kteří [!] jsou podezřelí z příslušnosti ke spec. službám protivníka. Podařilo se nám rovněž odhalit a dokumentovat některé informační zdroje kádrových pracovníků spec. služeb NSR legalizovaných v diplomatických funkcích na ZÚ NSR v Praze, zejména z prostředí vnitřního protivníka. V souvislosti se získáváním poznatků o činnosti protivníka z legálních pozic, zejména v oblasti realizace podstav na ZÚ, jsme potvrdili, že zastupitelský úřad provádí pouze otypování osoby a předání poznatků do ústředí k dalšímu opatření ze strany spec. služeb. V hodnoceném období se nám nepotvrdilo, že by se pracovníci ZÚ podíleli na osobním rozvíjení zpravodajského kontaktu na území ČSSR, rovněž tak se nepodařilo získat konkrétní poznatky o organizaci a dělbě práce v podmínkách ZÚ.

V letošním roce po linii rozpracování spec. služeb NSR a Rakouska bylo založeno v rámci ČSSR celkem 8 nových akcí pro podezření z tr. činnosti ve smyslu § 105 tr. zákona. Z těchto 8 akcí byla jedna ukončena realizací přáteli (DROZD) a ostatní jsou v dalším operativním rozpracování 2. odboru HSK (akce LETEC²³³, ZÁKAZNÍK²³⁴, LOUDIL²³⁵ a LIŠKA²³⁶) a na 1. odboru S StB (akce ŠVĚD²³⁷ – S StB Bratislava a akce GERTA²³⁸ – S StB H. Králové). Další rozpracování v akci OREL²³⁹ bude řešeno v součinnosti s 1. odborem S StB Praha a akce LIŠKA s 1. odborem XII S SNB Bratislava.

Dále na 1. odborech S StB jsou vedeny 4 akce (PÁV – S StB Plzeň, KÁMEN²⁴⁰ – S StB Ústí n. L., BOXER – S StB Brno a LESÁK²⁴¹ – S StB Ostrava), všechny založeny před rokem 1989, ve kterých jsou rozpracováni objekty pro podezření z tr. činnosti podle § 105 tr. zákona. U těchto akcí předpoklad realizace objektů pro § 105 je velmi problematický, je však nutné původní podezření vyvrátit. Činnost protivníka z nele-

233 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem LETEC (reg. č. 36942), registrovaný od 7. března 1989 do 13. prosince 1989 pro 1. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

234 Srov. evidenční záznam pátracího svazku s krycím názvem ZÁKAZNÍK (reg. č. 37675), registrovaný 18. srpna 1989 pro 2. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

235 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem LOUDIL (reg. č. 37806), registrovaný od 26. září 1989 do 6. prosince 1989 pro 1. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

236 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem LIŠKA (reg. č. 37820), registrovaný od 29. září 1989 do 14. prosince 1989 pro 2. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

237 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem ŠVĚD (reg. č. 30974), registrovaný 4. března 1985 pro O-ŠtB Trenčín.

238 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem GERTA (reg. č. 21708), registrovaný 26. června 1984 pro O-StB Svitavy.

239 Srov. evidenční záznam pátracího svazku s krycím názvem OREL (reg. č. 37763), registrovaný 12. září 1989 pro 2. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

240 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem KÁMEN (reg. č. 34977), registrovaný od 11. ledna 1988 do 5. prosince 1989 pro 2. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

241 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem LESÁK (reg. č. 30380), registrovaný 8. září 1987 pro 2. oddělení 1. odboru StB Ostrava.

gálních pozic, jak jsem se již zmínil, byla zejména zjišťována prostřednictvím vedených zpravodajských her a kontaktů.²⁴² Jednalo se zejména o akce ŠÍPEK a LEKNÍN (S StB Brno), IRIS a MOŘE²⁴³ (S StB Bystrica), CITRUS, GOLGOTA²⁴⁴, CHRPA²⁴⁵ (S StB Praha), KROKUS²⁴⁶ (S StB H. Králové) a EWALD²⁴⁷ (S StB Č. Budějovice). Celkově můžeme říci, že na tomto úseku dosahujeme dílčích pozitivních výsledků, je však nutné dodat, že v mnohých případech se jedná o již delší dobu vedené ZH, podstavy a je otázkou, zda pro nás budou i nadále znamenat přínos. Zde je nutné tyto neperspektivní ZH, podstavy přehodnotit a využít zkušeností k zavedení nových podstav, resp. ZH.

Neuspokojivý stav nadále přetrvává na úseku rozpracování objektů /úřadoven a dalších míst využívaných spec. službami/ v zahraničí. Podíl na tomto stavu má nedostatečná spolupráce s I. S SNB.²⁴⁸

Na úseku budování agenturní sítě přetrvávají nedostatky v získávání kvalitní zahraniční „A“ na 2. odboru HSK. Teritoriálních součástí se podílely na získávání cizinecké agentury [následovně]²⁴⁹: Byli získáni celkem 3 zahraniční TS (1. odbor S StB Bratislava a H. Králové a S StB Košice). Pozitivně se jeví ZTS BAČKO²⁵⁰ (řízen 1. odborem S StB Praha), kde opatření jsou prováděna v součinnosti s S StB Plzeň.

Celkově lze hodnotit kladně 1. odbor S StB Praha²⁵¹ za systematický přístup při budování a využívání agenturní sítě, včetně dobrých výsledků při realizaci zpravodajských her a kontaktů na protivníka. Na druhé straně však většina 1. odborů S StB jako např. Ústí n.L., Plzeň, Bratislava, Č. Budějovice a Ostrava bude muset ještě více a intenzivněji se zaměřit na vytypování a přípravu vhodné agentury s cílem dosažení zpravodajského kontaktu na protivníka na jeho území.

Po linii Velké Británie bylo v květnu letošního roku realizováno vyhoštění 3 diplomatických pracovníků ZÚ V. Británie, mezi nimiž byli 2 ustanovení kádroví pracovníci SIS. Důvodem vyhoštění byla činnost neslučitelná se zájmy ČSSR. V jejich případě se jednalo především o přímou podporu antisocialistických sil v ČSSR.

242 Po levé straně vepsána poznámka: „Zde svůj podíl sehrávají“.

243 Srov. evidenční záznam objektového svazku s krycím názvem MOŘE-2 (reg. č. 22506), registrovaný 28. listopadu 1981 do 6. prosince 1989 pro II. správu SNB.

244 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem GOLGOTA (reg. č. 40864), registrovaný 22. října 1984 pro 1. odbor správy StB Praha.

245 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem CHRPA (reg. č. 46518), registrovaný 10. října 1988 pro 1. odbor správy StB Praha.

246 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem KROKUS (reg. č. 35823), registrovaný od 15. července 1988 do 6. prosince 1989 pro 2. odbor II. správy SNB.

247 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem EWALD (reg. č. 8863), registrovaný 20. dubna 1971 pro správu StB České Budějovice.

248 Zde je vepsáno: „ale i my jsme zůstali dlužni, zejména podílu aktivity dosažení lepších součinnostní vztahů, a dále i v pronikání do objektů nám známých.“

249 Zde je text opraven na: „následující součásti“.

250 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem BAČKO (reg. č. 27490), registrovaný 5. května 1977 pro 1. odbor správy StB Praha.

251 Zde je vepsáno: „Brno, B. Bystrica“.

Pozitivních výsledků bylo dosaženo na úseku rozpracování ostatních států NATO, kde se podařilo proniknout (v některých případech i opakovaně) do objektů BĚLEHRAD²⁵², BROD²⁵³, POPRAD a ŠUMPERK. Získané poznatky jsou kladně hodnoceny ze strany sovětských přátel.

Oproti tomu výslednost práce na úseku ofenzivní činnosti, především ZH a podstav nedosahuje požadované úrovně. Pouze v ZH GAMA jsou získávány dílčí informace.²⁵⁴ Rovněž s vyhledávací činností nemůžeme být po této linii spokojeni. Podobná je situace v práci s agenturou, kde výslednost není adekvátní počtu 235 TS.

Po linii afroasijských a arabských zemí je zajišťována základní informovanost o činnosti a zájmech sledovaných ZÚ v Praze, zejména Japonska, Indie a Egypta. Pozitivních výsledků bylo dosaženo v akcích MAUR²⁵⁵, MOST a MIKULOV-89.²⁵⁶ Zapojení 1. odborů do těchto problematik je minimální, což vyplývá ze specifiky dané problematiky a tím i možností jednotlivých S StB.

Na úseku boje proti mezinárodnímu terorismu 4. odbor HSK plní úlohu vyhledávání a profylaktickou. Podstatná část agentury je souběžně využívána i po linii arabských ZÚ v Praze. 1. odbory S StB plní ve většině případů dílčí prověřkové úkoly. Rezervy jsou v typování a získávání zahraničních TS využitelných k identifikaci členů teroristických organizací. V tomto směru musí sehrát rozhodující úlohu S StB Bratislava, Košice, Ústí n. L., Brno a Plzeň, kde je dostatečná arabská báze.

V problematice ochrany vojenských objektů SSKV a ČSLA byla hlavní pozornost zaměřena na plnění úkolů vyplývajících z centrálního součinnostního plánu mezi II. S SNB

252 Pod krycím názvem BĚLEHRAD (reg. č. 814) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Belgie.

253 Pod krycím jménem BROD (reg. č. 799) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Řecka.

254 Po levé straně je vepsáno: „*Součinnost s Ostravou*“.

255 Ve vyhodnocení akce MAUR z května 1989 ovšem 4. odbor II. správy SNB konstatoval neúspěch. „*Rovněž tak byli informováni sovětské přátelé, kteří do ČSSR za tímto účelem vyslali specialisty na problematiku Japonska. V jejich součinnosti byl u objektu prováděn ve dnech 27. 4.–5. 5. 1989 ZTÚ STATISTIKA, kde byly podchyceny schůzky objektu před ZÚ Japonska a tranzitní hale pražského letiště, který bude sov. přáteli dále využit při identifikaci T[...] v Japonsku. Vzhledem k tomu, že se dostupnými agenturně-operativními prostředky nepodařilo získat dostatečně kompromitující materiál a urychlenému odjezdu T[...] z ČSSR (8. května 1989) nepodařilo se splnit hlavní úkol celé akce – verbovku objektu.*“ Jak byl informován sovětský zmocněnec pro vnější zpravodajství („P“), situace se nezměnila ani v průběhu následné návštěvy „objektu“ v Praze ve dnech 5.–8. srpna 1989, během níž byl MAUR sledován Státní bezpečností. ABS, f. MV-OB, arch. č. OB 1261, část 13. Vyhodnocení spisu PO MAUR, 22. května 1989; tamtéž, díl č. 4, část 2. Věc: Akce MAUR – zpráva o pobytu objektu v ČSSR, 7. září 1989, č. j. CB-001510/4-89.

256 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem MIKULOV-89 (reg. č. 37160), registrovaný 12. dubna 1989 pro 1. oddělení 4. odboru II. správy SNB.

a ZO KGB Milovice a v akcích TAJFUN, ASTA²⁵⁷ a ODPOVĚĎ.²⁵⁸ Podstatná část těchto úkolů je plněna v přímé součinnosti s S StB, které přímo odpovídají za ochranu objektů a činnosti SSKV a ČSLA.

V současné době je vedeno na S StB 9 signálních svazků, z nichž 2 byly založeny v letošním roce (akce PÍSAŘ²⁵⁹ a VEDOUCÍ²⁶⁰ – S StB Ústí n. L.).

V oblasti rozpracování se na tomto úseku dlouhodobě nedaří dokumentovat tr. činnost podle § 105 tr. zákona. Dílčím pozitivním výsledkem byla realizace akce ZERO²⁶¹ S StB Plzeň, která byla provedena v součinnosti s II. a III. S SNB. Z praktických zkušeností z rozpracování akcí můžeme konstatovat, že využívaná agentura neměla možnosti provádět dokumentaci protispolečenské činnosti objektů a pouze podávala poznatky ohlasového charakteru. Akce, které jsme rozpracovávali v součinnosti se ZO KGB za využití agentury z řad příslušníků SSKV, nebyly v mnoha případech v plném rozsahu realizovány z důvodů opožděné přípravy této agentury, což narušilo připravenost AOK a prodloužilo vlastní rozpracování. V řadě případů se tak nepodařilo provést efektivní podstavu a došlo k ukončení rozpracování, aniž by byl prověřen prvotní poznatek.

Na úseku budování agenturní sítě byly úkoly průběžně plněny dle stanovených plánů. Současná agenturní síť je dostatečně široká (cca 400 TS) i když nelze nevidět nedostatky v kvalitě, které byly citovány shora. Není však nadále plněn úkol získat na každé S StB 2 zahraniční TS ze zájmových oblastí NSR a Rakouska, který byl uložen [pro] období 1988–1990. Můžeme konstatovat, že již při výběru agenturních prostředků je podceňováno specifické hledisko dané konkrétní státobezpečnostní situace s předpokládanými úkoly, které mají tyto prostředky v problematice plnit, rovněž tak, že původní cíle získání do problematiky SSKV jsou postupně rozměňovány do sběru informací do všech oblastí StB činnosti. Značný vliv na výslednost má i ta skutečnost, že ag. aparát po linii ekonomiky a vnitřního protivníka operující v civilně přilehlém prostředí vojenských útvarů SSKV nepředával v dostatečné míře poznatky k těmto

257 V polovině května 1989 informoval náčelník 4. odboru pplk. JUDr. Vladimír Nergl náčelníky ostatních odborů vnějšího zpravodajství II. správy SNB o realizaci experimentu v akci ASTA, schválené I. náměstkem genpor. Lorencem, v souvislosti s bojovým poplachem vyhlášeným 17. května 1989 v 05.30 hod. u vojenských útvarů ČSLA (PTZD) Rokycany, Strakonice a Jihlava. „*Cílem experimentu akce ‚ASTA‘ je mimo jiné i zjištění reakce pracovníků ZÚ USA, NSR, Velké Británie a Francie. Dále pak kontrola jejich následné činnosti v dnech 17.–18. 5. 1989*“. ABS, f. MV-OB, reg. č. 845, díl č. 18, část č. 3. Věc: Akce ASTA (experiment) – dožádání, 16. května 1989, č. j. CB-00992/4-3-89.

258 Srov. evidenční záznam objektového svazku s krycím názvem ODPOVĚĎ (reg. č. 28029), registrovaný 7. května 1984 pro XI. správu SNB.

259 Srov. evidenční záznam kontrolního svazku s krycím názvem PÍSAŘ (reg. č. 37059), registrovaný 28. března 1989 pro 3. oddělení 4. odboru II. správy SNB.

260 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem VEDOUCÍ (reg. č. 25823), registrovaný 18. září 1987 pro 1. odbor správy StB Ústí n. Labem.

261 Srov. evidenční záznam pátracího svazku s krycím názvem ZERO (reg. č. 29481), registrovaný od 26. srpna 1988 do 30. ledna 1989 pro 1. oddělení 1. odboru správy StB Plzeň.

objektům. V této souvislosti zdůrazňuji, [že] je nutné bezpodmínečně zabezpečovat předávání poznatků k ochraňovaným objektům SSkV do centrálního poznatkového fondu II. S SNB. V nejbližším období nás totiž očekávají závažnější a složitější úkoly na tomto úseku, zejména v souvislosti s reorganizací ČSLA a částečným odsunem a redislakací útvarů a posádek na území našeho státu, které je potřeba úspěšně plnit.

Co říci k výslednosti závěrem? Pokud vše shrneme, tak musíme konstatovat, že se nám dosud nedaří plnit úkoly v plném rozsahu. Přetrvávají rezervy ve vyhledávací činnosti, nemáme dostatečný přehled o formách a metodách podvratné činnosti protivníka, pokulháváme při zkvalitňování agenturního aparátu, zde je na všech úsecích patrný nedostatek ZTS, naše kontrarozvědná činnost není dostatečně ofenzivní apod., ale to bych se již opakoval.

Je však nutné tuto situaci urychleně řešit, a nejen o ní hovořit. Každý řídicí pracovník, ale i řadový pracovník kontrarozvědky, by měl znát své rezervy, nedostatky na svém úseku a metodou hlavního článku je začít neprodleně odstraňovat. V minulosti jsme se naučili omlouvat nízkou výslednost různými objektivními příčinami, skutečností je, že existují rezervy v práci každého z nás. V současných složitých podmínkách je to jedna z přímých cest, jak bez vysokých nákladů a různých administrativních opatření dosáhnout určitého kvalitativního posunu v kontrarozvědné práci.

Na závěr mi soudruzi dovoďte, abych vás seznámil se zaměřením s hlavními úkoly, které nás čekají v příštím roce.

Rozhodujícím faktorem vymezujícím naši činnost v roce 1990 je a bude vývoj politické a státobezpečnostní situace v naší společnosti v souvislosti se změnami mezinárodní situace.

Na základě analýzy současné bezpečnostní situace v ČSSR a zhodnocení plnění hlavních úkolů v boji proti vnějšímu protivníkovi můžeme konstatovat, že základní cíl služební činnosti vycházející ze střednědobého plánu zůstává platný i pro příští rok. Jde především o dosažení vyšší efektivity kontrarozvědné práce na úseku boje s podvratnou činností spec. služeb protivníka, zejména s jejich úsilím destabilizovat socialismus v ČSSR. Půjde především o to, abychom dosáhli kvalitativně vyšší úrovně při odhalování, předcházení a zamezování rozvědné podvratné činnosti spec. služeb USA, NSR, Velké Británie a jejich spojenců v NATO.

K dosažení uvedených cílů a našich koncepčních záměrů bude potřebná činnost čs. kontrarozvědky zaměřit v dalším období na plnění následujících úkolů:

1. Prohloubit ofenzivní činnost kontrarozvědky v součinnosti s I. S SNB při budování a rozšiřování agenturních pozic v rezidenturách spec. služeb, rozvíjet podstaty a zkvalitňovat řízení ZH, včetně rozšíření dezinformací protivníkovi. Za tím účelem provést:

- do 31. 1. 1990 po jednotlivých liniích vnějšího protivníka v součinnosti s I. S SNB vymezit konkrétní prostory a objekty v zahraničí a k tomu stanovit součinnostní úkoly. V návaznosti na to vytypovat na S StB vhodnou agenturu a spolu s liniijními odbory II. S SNB připravit konkrétní opatření k naplnění tohoto záměru do 31. 3. 1990;

- v součinnosti s I. S SNB soustavně rozkrývat a dokumentovat podíl západních diplomatů na organizování nepřátelské činnosti ve spojení s vnitřním protivníkem, zofenzívnit kontrapropagandu vyvoláváním a prohlubováním rozporů mezi vnitřním a vnějším protivníkem dosáhnout účinného odhalování záměrů IDC a spec. služeb;

- do 30. 6. 1990 propracovat systémový přístup k řízení ZH a z tohoto pohledu²⁶² stanovit konkrétní úkoly pro jednotlivé akce.

2. Do 31. 12. 1990 vypracovat a do praktického využívání zavést systém typových postupů ve vyhledávací činnosti v hlavních bázích vnějšího protivníka se zaměřením na stykovou bázi KZÚ, čs. výjezdáře do KS, stipendisty a stážisty a příjíždějící VC;

- do 30. 6. 1990 připravit účinná opatření v souvislosti se změnami ve způsobech vycestování čs. občanů do KS.

3. Do 30. 6. 1990 propracovat konkrétní postupy k zefektivnění vyhledávací činnosti při odhalování kanálů spojení spec. služeb protivníka s jeho agenturou na našem území;

- důraz klást na organizaci vyhledávací činnosti v akci TROJA, v poštovním kanálu zahraničním i vnitřním a v radiovysílání v pásmech VKV.

4. Průběžně zkvalitňovat práci s agenturním aparátem, v koordinaci s účelným využíváním technických prostředků zvýšit efektivnost kontrarozvědné ochrany důležitých obranných, ekonomických a dalších objektů podvratných zájmů protivníka před rozvědným pozorováním a technickou rozvědkou. Za tím účelem prohloubit součinnost s ekonomickou linií a III. S SNB při typování a ochraně konkrétních objektů.

5. Aktivně pokračovat v rozpracování nejzávažnějších a nově založených případů tr. činnosti podle § 105 tr. zákona, zaměřit se zejména na dokumentaci nepřátelské činnosti u akcí PROTEUS²⁶³, OREL²⁶⁴, LIŠKA²⁶⁵, RADISTA²⁶⁶, PILFER²⁶⁷, HAD²⁶⁸, PÍSAŘ²⁶⁹ a VEDOUCÍ.²⁷⁰ Za tím účelem vytvářet pracovní týmy z pracovníků²⁷¹ II., IV., VI. popř. XIII. S SNB a příslušných S StB. V průběhu rozpracování zabezpečit ofenzivní a cílevědomé nasazování ZTÚ a sledování do jednotlivých akcí.

262 Zde je vepsáno: „provést zhodnocení stávajících podstav, ZH“.

263 Zde je vepsáno: „XII“.

264 Zde je vepsáno: „Praha“. Srov. evidenční záznam pátracího svazku s krycím názvem OREL (reg. č. 37763), registrovaný 12. září 1989 pro 2. oddělení 2. odboru II. správy SNB.

265 Zde je vepsáno: „XII“.

266 Zde je vepsáno: „Č. B“.

267 Zde je vepsáno: „3. odbor“. Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem PILFER (reg. č. 36741), registrovaný 6. února 1989 pro 3. oddělení 3. odboru II. správy SNB.

268 Zde je vepsáno: „OV“. Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem HAD (reg. č. 32068), registrovaný 12. září 1989 pro 3. oddělení 1. odboru správy StB Ostrava.

269 Zde je vepsáno: „ÚSTÍ“.

270 Zde je vepsáno: „ÚSTÍ“.

271 Zde je vepsáno: „jednotlivých linií a specialistů ze sledovačky, techniky“.

6. K prohloubení poznání činnosti nepřátelských spec. služeb na našem území [~~do 31. 12. 1989~~]²⁷² zaktivizovat práci rezidentur čs. kontrarozvědky v ZSS a spolupráci s přáteli k včasné signalizaci cest ustanovených kádrových rozvědčků legalizovaných na ZÚ KS v socialistických zemí[ch] do ČSSR, nebo tranzitujících přes naše území.

7. K 30. 6. 1990 provést průběžné vyhodnocení plnění úkolů v souladu se záměry nové Koncepce kontrarozvědné činnosti²⁷³ a v případě potřeby stanovit konkrétní soubor opatření k zvýšení výslednosti práce, zejména na úseku boje proti americkým, západoněmeckým a britským spec. službám.

Zdroj: ABS; f. II. správa SNB (A 34/1), inv. j. 956. Strojopis, 28 s.

272 Zde je text opraven na: „průběžně“.

273 Srov. ŽÁČEK, P.: *Hlavní správa kontrarozvědky v dokumentech (1988–89)*. In: *Securitas Imperii* č. 2. Praha 1994, s. 216–229.

Dokument č. 5**1989, 17. listopadu – Praha. Protokol o spolupráci II. správy SNB ČSSR a II. hlavní správy KGB SSSR v letech 1989–1995²⁷⁴**[...]²⁷⁵

S c h v a l u j i :

Ministr vnitra
Československé socialistické
republiky

F. KINCL

..... 1989

S c h v a l u j i :

Předseda Výboru Státní
bezpečnosti Svazu sovětských
socialistických republik

V. KRJUČKOV

..... 1989

P R O T O K O L

o spolupráci II. správy Sboru národní bezpečnosti Československé socialistické republiky a II. hlavní správy Výboru Státní bezpečnosti Svazu sovětských socialistických republik v letech 1989–1995

Ve dnech 14.–18. listopadu 1989 se v Praze uskutečnilo setkání delegací II. správy Sboru národní bezpečnosti Československé socialistické republiky a II. hlavní správy Výboru Státní bezpečnosti Svazu sovětských socialistických republik, při kterém si obě strany vyměnily informace o operativně politické situaci, metodách rozvědny a podvratné činnosti speciálních služeb USA, NSR a dalších států NATO používaných proti ČSSR a SSSR v současných podmínkách a zkušenosti z práce bratrských kontrarozvědek.

Během schůzky se projednávaly výsledky součinnosti mezi kontrarozvědnými složkami federálního ministerstva vnitra ČSSR a Výboru Státní bezpečnost SSSR, realizace základních tezí „Protokolu o dalším rozvoji spolupráce mezi II. správou SNB ČSSR a II. hlavní správou VStB SSSR“ a rovněž výsledky práce vyplývající z „Protokolu o setkání delegací II. správy SNB ČSSR a II. hlavní správy VStB SSSR ze dne 16. března 1986“.

Obě strany považují za nutné, aby se dále sjednocovalo úsilí operativních prostředků a možností kontrarozvědek FMV ČSSR a VStB SSSR k zabezpečení efektivnějších odvetných opatření namířených proti agenturním, jiným rozvědným a podvratným akcím speciálních služeb USA, NSR, Anglie, Francie a také ČLR, které směřují proti ČSSR, SSSR a dalším zemím socialistického společenství.

274 Další kopie dohody se nachází in: ABS, f. A 34/1, inv. j. 981.

275 V záhlaví je vepsáno: „podepsáno 17/11 89, s. Vykypěl, s. „Gruško“.

Článek 1

Na základě výše uvedeného považují účastníci setkání za nezbytné koncentrovat úsilí na tyto hlavní směry kontrarozvědčné činnosti:

1/ Včasné získávání informací za využití všech operativních možností o plánech a záměrech vládnoucích kruhů USA, NSR a dalších zemí NATO v oblasti přípravy k rozpoutání války s použitím termojaderných zbraní, vytváření krizových situací v Evropě a v jiných oblastech světa.

2/ Odhalování rozvědčné a podvratné činnosti protivníka zaměřené proti našim zemím a realizace varovných úderů a rovněž koordinace práce týkající se rezidentur speciálních služeb protivníka (CIA, DIA, BND, BFF, MAD, SIS, DGSE) s cílem odhalit formy a metody jejich nepřátelské činnosti a zamezit této činnosti na teritoriu našich zemí.

3/ Odvetná opatření zaměřená proti agenturním a jiným rozvědčným a podvratným akcím speciálních služeb USA, NSR a jejich spojenců v NATO s cílem zabránit jejich pronikání k politickým, ekonomickým a vojenským utajovaným informacím našich zemí, při tom je třeba zaměřit své operativní možnosti především na práci, která se týká odhalování rozvědčků a agentů protivníka navštěvujících naše země.

4/ Realizace společných opatření týkajících se centrálních rozvědek imperialistických států, které jsou umístěny v USA, NSR a dalších zemích NATO a bezprostředně se zabývají agenturní činností zaměřenou proti našim zemím.

5/ Realizace opatření týkajících se vojenských rozvědčků protivníka v době jejich cest na území ČSSR a SSSR s cílem odhalit a získat speciální techniku, kterou používají a rovněž provedení koordinovaných operací zaměřených na omezení a zamezení jejich rozvědčné činnosti.

6/ Odhalování, předcházení a omezování nepřátelské činnosti protivníka na kanále mezinárodního turistického ruchu, výměna informací o využívání speciálními službami USA turistických firem a konkrétních pracovníků dalších zemí NATO k uskutečňování agenturní a jiné nepřátelské činnosti na území ČSSR a SSSR, organizace společného rozpracování představitelů turistických firem, které mají spojení se speciálními službami protivníka.

7/ Odhalování a zamezování činnosti zahraničních pašeráckých skupin a osob využívaných speciálními službami protivníka k realizaci svých nepřátelských akcí; příprava a uskutečňování společných opatření týkajících se rozpracování osob, které se aktivně zabývají pašeráckou činností a vůdců organizované trestné činnosti využívajících mezinárodní spojení.

8/ Typování, příprava a využívání kvalifikované agentury na území ČSSR a SSSR k poznávání a rozpracování z operativního hlediska zajímavých objektů z řad cizinců.

9/ Poskytování pomoci na základě vzájemných požadavků při realizaci opatření týkajících se rozpracování občanů ČSSR a SSSR, u nichž je podezření, že se zabývají nepřátelskou činností a rovněž výměna informací o podezřelých kontaktech občanů našich zemí s představiteli protivníka.

Článek 2

S cílem realizace opatření stanovených v tomto Protokolu a výměny zkušeností z této práce obě strany považují za účelné:

- 1/ K nejdůležitějším společným akcím vypracovávat plány konkrétních opatření.
- 2/ V nezbytných případech uskutečňovat pracovní schůzky na úrovni vedení odborů a operativních pracovníků s cílem projednat konkrétní opatření.
- 3/ Uskutečňovat pravidelnou výměnu informací o operativních opatřeních a problémech stanovených tímto Protokolem a také o nových skutečnostech v rozvědce a podvratné činnosti speciálních služeb protivníka, o realizovaných případech nepřátelských agentů, protivníkem využívaných technických prostředcích rozvědky a agenturního spojení i předmětech špionážního vybavení.
- 4/ Zabezpečovat vzájemné požadavky přesahující rámec tohoto Protokolu na základě zhodnocení vlastních možností a s přihlédnutím k realitě jejich splnění v požadovaných termínech.

Článek 3

/1/ Pracovní setkání a výměna informací se uskutečňují v souladu s platnou „Dohodou o spolupráci mezi federálním ministerstvem vnitra Československé socialistické republiky a Výborem Státní bezpečnosti Svazu sovětských socialistických republik“²⁷⁶ prostřednictvím útvarů pro mezinárodní styky.

/2/ Nedílnou součástí tohoto „Protokolu“ tvoří „Přehled společných agenturně operativních opatření“, který bude každoročně aktualizován v souladu s potřebami obou stran.²⁷⁷

/3/ Po vzájemné dohodě a schválení ministrem vnitra ČSSR a předsedou Výboru Státní bezpečnosti SSSR mohou obě strany jednotlivá ustanovení tohoto Protokolu doplnit, změnit nebo zrušit.

/4/ Protokol vstoupí v platnost dnem schválení ministrem vnitra ČSSR a předsedou Výboru Státní bezpečnosti SSSR a bude platit do 31. prosince 1995.

Dáno v Praze dne1989 ve dvou vyhotoveních, každé z nich v jazyce českém a ruském, přičemž obě znění mají stejnou platnost.

Náčelník II. správy
Sboru národní bezpečnosti
Československé socialistické republiky
plk. PhDr. Karel VYKYPĚL

Náčelník II. hlavní správy
Výboru Státní bezpečnosti
Svazu sovětských socialistických republik
gen. Viktor F. GRUŠKO²⁷⁸

Zdroj: ABS; f. objektové svazky – Centrála, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. 4, část č. 4, č. l. 27–31.

276 Srov. „Dohodu o spolupráci mezi federálním ministerstvem vnitra ČSSR a KGB SSSR z 30. srpna 1989“, in: SIVOŠ, J. – ŽÁČEK, P.: *Spolupráca KGB ZSSR*, s. 79–82.

277 Viz dokument č. 6.

278 Genpor. Viktor Fjodorovič Gruško byl 20. září 1989–29. ledna 1991 náčel. II. HS KGB a nám. předsedy KGB SSSR; až do 22. srpna 1991 I. nám. předsedy KGB SSSR; 24. srpna 1991 vzat do vazby.

Dokument č. 6**1989, 17. listopadu – Praha. Přehled společných agenturně operativních opatření k zájmovým objektům II. správy SNB ČSSR a II. hlavní správy KGB SSSR na léta 1990–1991²⁷⁹**[...]²⁸⁰Příloha k Protokolu
o spolupráci

P Ř E H L E D

společných agenturně operativních opatření k zájmovým objektům II. správy SNB
ČSSR a II. hlavní správy VStB SSSR na léta 1990–1991

V souladu s Protokolem o spolupráci²⁸¹ II. správa SNB ČSSR a II. hlavní správa VStB SSSR pokládají za nezbytné uskutečnit v letech 1990–1991 následující společná opatření:

- poskytovat praktickou pomoc při provádění komplexu agenturně operativních opatření zaměřených k vyhledávání agentů americké rozvědky na území ČSSR a uvedených ve společném plánu v akci „TROJA“;

- uskutečnit společná opatření k odhalení podvratné činnosti americké rozvědky na území ČSSR v akci „IKAR“. Využívat agenta správy VStB Gorkovské oblasti ČAJ-KOVSKÉHO s cílem získání hodnověrných poznatků o příslušnosti objektů, rozpracovávaných II. správou SNB, ke speciálním službám USA;

- realizovat agenturně operativní opatření stanovená ve společném plánu v případě amerického rozvědčíka ARGONA (RANGER), který se zabývá agenturní prací proti sovětským občanům, s cílem odhalení a zamezení jeho podvratné činnosti;

- v akci ŠUMAŘ (dříve RADISTA²⁸²) připravit plán společných opatření k vyhledávání agenta BND na území ČSSR, který od roku 1986 využívá ke spojení s centrálou rozvědky rychloradiovysílač;

- uskutečnit opatření, která nejsou uvedena ve společném plánu, zaměřená k vyhledávání a zamezení trestné činnosti objektů v akci operativní prověrky MAKLE-RY²⁸³, majíce na zřeteli odhalení možného spojení jednoho z nich (Feldstein L. I.) se západoněmeckými speciálními službami;

- pokračovat ve společných opatřeních zaměřených na odhalení pravděpodobného agenta francouzských speciálních služeb v řadách vojáku z povolání ČSLA, s nímž může udržovat kontakt francouzský vojenský rozvědčík GIZELA působící pod krytím VAT velvyslanectví Francie v Praze,²⁸⁴

279 Další kopie přehledu se nachází in: ABS, f. A 34/1, inv. j. 981.

280 V záhlaví je vepsáno: „*platné akce – podepsáno 17/11 89 + vsuvky*“.

281 Viz dokument č. 5.

282 Srov. evidenční záznam pátracího svazku s krycím názvem ŠUMAŘ (do 16. března 1989 RADISTA, reg. č. 19134), registrovaný 30. ledna 1980 pro II. správu SNB.

283 K akci MAKLEŘI (a FEĎA) srov. pozn. 10.

284 Po pravé straně je na dokument vepsán nadvakrát přeškrtnutý otazník.

- pokračovat v rozpracování rezidenta SIS v Praze OLYMPA²⁸⁵, jenž působí pod krytím velvyslanectví Velké Británie v ČSSR a který provedl v Bulharsku v roce 1988 tajnou operaci;²⁸⁶

- připravit plán společných opatření ve věci rozpracování pracovníků Agentury národní bezpečnosti USA – HAFNIUM-89 a ARSEN²⁸⁷, kteří obsluhují radioodposlechové a dešifrovací středisko působící pod krytím velvyslanectví USA v Praze;

- zabezpečit součinnost a poskytnutí konzultační i jiné formy pomoci při realizaci operativních her II. správy SNB ČSSR s BND v akcích „MOŘE“, „ŠÍPEK“, „LEKNÍN“, „KROKUS“ a „IRIS“;²⁸⁸

- poskytovat konzultační a další pomoc při organizaci rozpracování amerických rozvědčků NEUTRONA, BROMA a RADIA²⁸⁹ ze stavu rezidentury CIA na velvyslanectví v Praze s cílem vytvoření podmínek pro realizaci společných aktivních opatření vůči nim, včetně verbovky;

- pokračovat ve využívání agenta operativní skupiny FMV ČSSR BRÁCHA²⁹⁰ při rozpracování zástupce rezidenta CIA v Moskvě SCORPA;

- uskutečňovat na základě vzájemnosti výměnu dokumentů zajištěných na poštovním kanálu spojení mezi našimi zeměmi v průběhu realizace výjmů korespondence ustanoveným rozvědčikům zemí hlavního protivníka;

- pokračovat v prověrce specialistů ČSSR Rakovského J. a Laufera J., kteří pracují v Sovětském svazu na stavbách objektů národního hospodářství a mají kontakt s francouzským vojenským rozvědčikem;

- za účelem doručení informace zasláné vedení iránských speciálních služeb využít agenta FMV ČSSR BRÁCHA, který udržuje úzké kontakty s pracovníkem speciálních služeb Iránu Malikem pracujícím pod diplomatickým krytím v Moskvě;

- využívat v Moskvě pracujících agentů FMV ČSSR KAŠE²⁹¹, JURA²⁹², [BRØÐØ]²⁹³, FILIP²⁹⁴ a dalších k prověrce diplomatů velvyslanectví USA, NSR

285 Srov. evidenční záznam signálního svazku s krycím názvem OLYMP-87 (reg. č. 34373), registrovaný od 2. října 1987 do 13. prosince 1989 pro 1. oddělení 3. odboru II. správy SNB.

286 Tento odstavec je přeškrtnut; po pravé straně se navíc nachází rukou psaný otazník.

287 Příslušný svazek či spis z roku 1989 s krycím názvem ARSEN se nepodařilo identifikovat (spis prověřované osoby ARSEN-84“ byl archivován již 13. července 1987).

288 Zde je vepsáno: „a GAMA po linii italských spec. služeb“.

289 Srov. evidenční záznam spisu prověřované osoby s krycím názvem RADIUM-88 (reg. č. 36083), registrovaný 27. září 1988 pro 1. oddělení 1. odboru II. správy SNB.

290 Srov. evidenční záznam agenturního svazku s krycím názvem BRÁCHA (reg. č. 4353), kterého v poslední fázi řídilo 3. oddělení analytického odboru II. správy SNB.

291 Srov. evidenční záznam spisu důvěrníka s krycím jménem KAŠE (reg. č. 35693), registrovaný 15. června 1988, kterého řídilo 3. oddělení analytického odboru II. správy SNB.

292 Srov. evidenční záznam spisu důvěrníka s krycím názvem JURA (reg. č. 34128), registrovaný pro X. správu SNB a 2. září 1987 předaný oddělení ZSS, resp. 3. oddělení analytického odboru II. správy SNB; archivovaný 19. května 1989.

293 Označené slovo bylo přeškrtnuto.

294 Srov. evidenční záznam spisu důvěrníka s krycím názvem FILIP (reg. č. 37005) registro-

a jejich spojenců v NATO s cílem odhalit cizince, kteří mají spojení se speciálními službami protivníka;

- připravit podmínky a realizovat speciální opatření vůči objektům protivníka BADMINTON (KORUNA), RAGBY (KONAKRY), ŠACHMATY (POPRAD), ŠAŠKY (SKUTEČ²⁹⁵), FUTBOL (OPAVA²⁹⁶), STADION (BŘECLAV), BOX (BĚLEHRAD), ŠTANGA (MOST²⁹⁷), GYMNASIKA (ŠUMPERK), FINIŠ (PERUN²⁹⁸), TENIS (KOŠICE²⁹⁹), BRUSJA (KAMÝK³⁰⁰).³⁰¹ V nutných případech zapojovat do těchto opatření specialisty II. hlavní správy VStB SSSR. Zpracovat perspektivní společný plán provádění speciálních opatření vůči objektům protivníka na léta 1990–1991, vyčlenit objekty, na nichž mají oba resorty největší zájem.

Poznámka:

V uvedených akcích si strany v nezbytných případech vymění informace a uskuteční pracovní schůzky za účelem konzultací, zpracování společných plánů agenturně operativních opatření.

Zdroj: ABS; f. objektové svazky – Centrála, arch. č. OB 1523 MV, díl sv. 4, část č. 4, č. I. 32–34.

vaný od 15. března 1989 do 5. prosince 1989 pro 3. oddělení analytického odboru II. správy SNB.

295 Pod krycím názvem SKUTEČ (reg. č. 1779) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Peru.

296 Pod krycím názvem OPAVA (reg. č. 762) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Iránu.

297 Krycí název MOST je podtržen a vpravo vepsán dvakrát přeškrtnutý otazník. Pod krycím názvem MOST (reg. č. 831) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Norska.

298 Pod krycím názvem PERUN (reg. č. 33207) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Maroka.

299 Pod krycím názvem KOŠICE (reg. č. 564) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Uruguaye.

300 Pod krycím názvem KAMÝK (reg. č. 678) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Sudánu.

301 Zde je vepsán doplněk: „*BROD (FECHTOVANIE), BOLESLAV (PLAVANIE) + připravit plán společných opatření ve věci rozpracování pracovníka japon. spec. služeb – Mikulov pracující[ho] pod krytím ZÚ Japonska v Praze.*“ Pod krycím názvem BOLESLAV (reg. č. 821) byl II. správou SNB veden objektový svazek na zastupitelský úřad Holandska.

13.9. 49

II. správa SNB
 2. odbor, 1. oddělení
 P. (B. 601411/21-27)

V Praze, dne 30. 8. 1989

~~PŘÍSNĚ TAJNĚ!~~

Vytisk číslo: 1
 Počet listů: 3

140/86
 SSSR
 ŠK 101

P L Á N A G E N T U R N Ě - O P E R A T I V N Í K O M B I N A C E

V návaznosti na předběžné konzultace a písemné informace přátel KGB SSSR p ř e d k l á d á m následující plán agenturně-operativní kombinace, zahrnující využití agenta přátele "ZORINA" na území ČSSR :

Cíl :

Cílem realizace AOK je dosáhnout aktivizace pracovníků spec. služeb NSR, legalizovaných v diplomatických funkcích na ZÚ NSR v Praze, ověřit metody a formy jejich zpravodajské práce, včetně způsobu reakce na uměle vytvořenou situaci. Realizace AOK přispěje rovněž k potvrzení příslušnosti zainteresovaných pracovníků ZÚ NSR v Praze k západoněmeckým spec. službám, případně bude možné usoudit na příslušnost ke spec. službám i u dalších diplomátů. V případě pozitivního vývoje operativní situace bude zavedena s protivníkem zpravodajská hra.

Operativní situace :

Uskutečnění podstaty agenta "ZORINA" bylo schváleno vedením KGB SSSR. "ZORIN" je pracovníkem Kazanského závodu na výrobu vrtulníků. Od srpna 1989 se bude zdržovat 8 měsíců se skupinou odborníků ze SSSR v Praze v souvislosti s řešením leteckých zahraničních dodávek do ČSSR.

- 2 -

V objektu ZÚ NSR v Praze se v současné době nachází téměř 250 občanů NDR (tzv. azylantů); což do značné míry ovlivňuje plynulost chodu ZÚ a činnost jeho pracovníků. Budova západoněmeckého velvyslanectví je v souvislosti s tím pro veřejnost dočasně uzavřena. Lze očekávat, že tento stav bude mít dlouhodobější charakter. Z dosavadních zkušeností je možné učinit závěr, že vytypování pracovníci ZÚ NSR v Praze nejsou ochotni podstupovat v podobných případech vyšší riziko; tzn., že k jednání se "ZORINEM" přistoupí pravděpodobně pouze v objektu ZÚ NSR.

Způsob provedení :

Podstava bude provedena formou iniciativní nabídky "ZORINA" vybraným pracovníkům ZÚ NSR v Praze po jeho 2-3 měsíčním pobytu v Praze. Obsahem nabídky budou poznatky tajného charakteru; které "ZORIN" nabídne za finanční protihodnotu. Uvolněnou informaci zajišťují přátelé KGB SSSR.

VARIANTA I

"ZORIN" pronikne do objektu ZÚ NSR v Praze ve večerních hodinách přes oplocení v zadním traktu. Při kontaktu s prvním pracovníkem ZÚ NSR bude žádat zprostředkování kontaktu s pracovníkem ZÚ, který má na starosti otázky bezpečnostního charakteru.

VARIANTA II

Přátelé KB SSSR zajistí, aby "ZORIN" získal oficiálně dobře legendovanou možnost návštěvy ZÚ, v rámci které uskuteční stejným způsobem nabídku.

- 3 -

VARIANTA III

"ZORIN" naváže na ZÚ NSR telefonický kontakt a dohodne si následně osobní návštěvu ZÚ. Před tím si zajistí osobní doklady jednoho ze svých kolegů (bez jeho vědomí) tak, aby byl schopen před pracovníky ZÚ NSR prezentovat tento postup jako opatření k zajištění vlastní bezpečnosti. V úvahu je možné dát i drobnou úpravu zevnějšku. Další postup bude obdobný jako u variant I a II.

Opatření :

Prokonzultovat se soudruhem "P" navrhované varianty způsobu provedení a po výběru vhodné varianty provést v součinnosti s přáteli KGB SSSR a 2. oddělením její detailní rozpracování, včetně stanovení linie chování tajného spolupracovníka a perspektiv vývoje akce.

Termín: 9.9.1989

Zodpovídá : kpt. JUDr. MACHÁLEK
kpt. CHUM

Machálek
Zpracoval: kpt. JUDr. MACHÁLEK